

**RADIOSTA ESIINTYMISLAVOILLE – Georg Malmsténin toiminta
vuosina 1941–1948**

Pekka Partanen
Pro gradu -tutkielma
Musiikkitiede
Kevät 2012
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Musiikin laitos
Tekijä – Author Pekka Eino Jaakko Partanen	
Työn nimi – Title Radiosta esiintymislavoille – Georg Malmsténin toiminta vuosina 1941–1948	
Oppiaine – Subject Musiikkitiede	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2012	Sivumäärä – Number of pages 75 + 9
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin Georg Malmsténin (1902–1981) toimintaa vuosina 1941–1948. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata Malmsténin elämää jatkosodan alusta aina siihen saakka, kun hän otti vastaan Helsingin Poliisisoittokunnan kapellimestarin viran. Tutkimuksessa keskityttiin erityisesti Malmsténin tekemiin viihdytyskiertueisiin sekä esiintymisiin Yleisradiossa. Liitteisiin kokosin tutkimaltani ajanjaksolta ensimmäistä kertaa tiedot Malmsténin esiintymisistä asemiesilloissa ja radiossa. Muita tarkastelun kohteita olivat Reino Palmrothin kanssa tehty yhteistyö ja Malmsténin asema sodan jälkeen. Elämäkerrallisen osuuden jälkeen tarkastelin valssien <i>Äänisen aallot</i> ja <i>Muistoja Syväriältä</i> sekä Reino Palmrothin sanoittamien marssilaulujen historiaa.</p> <p>Tutkimus on pääosin biografinen tutkimus, joka kuitenkin yhdistyy muistitietotutkimukseen, koska osa lähdeaineistosta on muistitietoa. Tätä aineistoa on löytynyt erityisesti Malmsténista kirjoitetuista aikakauslehtiartikkeleista. Lisäksi lähdeaineistona hyödynnettiin kirjallisuuden lisäksi alkuperäisiä asemiesiltojen ohjelmia ja radio-ohjelmia.</p> <p>Tutkimus toi ilmi, että Georg Malmstén teki jatkosodan aikana viihdytyskiertueita enemmän ja laajemmalla alueella kuin kukaan muu Suomessa. Laivastossa palvellessaan hän kiersi viihdyttämässä vain merisotilaita, eikä osallistunut Päämajan viihdytyskiertueille. Malmstén esiintyi Yleisradiossa säännöllisesti koko 1940-luvun, ja yhteistyö Reino Palmrothin kanssa vaikutti siihen luultua vähemmän. Malmsténin rinnalle nousi sodan jälkeen uusi sukupolvi, jonka kanssa hän ei pystynyt enää kilpailemaan. Hänen suosionsa oli sodan jälkeen suurimmillaan vanhemman ikäpolven keskuudessa. Hän teki kiertueita myös Ruotsissa, jossa ei kuitenkaan onnistunut saavuttamaan lopullista läpimurtoa. Monien vaiheiden jälkeen hän valitsi lopulta Helsingin Poliisisoittokunnan kapellimestarin viran.</p>	
Asiasanat – Keywords Georg Malmstén, jatkosota, populaarimusiikki, 1940-luku, elämäkerrat	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Musiikin laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSAINEISTO	8
2.1. Aiemmat tutkimukset	8
2.2. Biografinen tutkimus	8
2.3. Muistitietotutkimus	12
3 JATKOSODAN ALKUVAIHEET	15
4 VUOSI 1942	19
4.1. Viimeinen levytysmatka Saksaan	19
4.1.1 Malmsténin ja Pallen muu musiikillinen yhteistyö	20
4.2. (1.5.–31.12.1942)	21
5 VUOSI 1943	25
6 MALMSTÉN VIIHDYTYSKIERTUEILLA	29
7 VUODEN 1944 MUITA TAPAHTUMIA	35
7.1. Viimeiset esiintymiset	35
7.2. Kritiikki sodan loppuvaiheissa	36
7.3. Sodasta rauhaan	37
8 VUODET 1945–1948	39
8.1. Muutto Ruotsiin ja suhteet Yleisradioon	39
8.2. Vuosi 1945	42
8.3. Vuosi 1946	46
8.3.1 ”Neljän pojan” yhteistyö	47
8.4. Vuosi 1947	49

8.5. Vuosi 1948	51
8.5.1 Tie Helsingin Poliisisoittokunnan kapellimestariksi	55
9 MUSIIKKIKAPPALEIDEN HISTORIAA	57
9.1. Äänisen aallot ja Muistoja Syväriltä	57
9.2. Marssilaulut	60
9.2.1 Lili Marleen	63
10 LOPUKSI	66
LÄHTEET	69

Liite 1: Esiintymiset asemiesilloissa ja toivekonserteissa 1941–1944

Liite 2: Asemiesillan ohjelma kesäkuulta 1944

Liite 3: Georg Malmsténin radio-ohjelmia 1941–1948

1 JOHDANTO

Georg Malmstén (27.6.1902–25.5.1981) on henkilö, jonka merkitys suomalaisessa populaarimusiikissa on tunnustettu jo kauan. Hänen asemansa viihdemusiikissa on verrattavissa Sibeliuksen asemaan taidemusiikissa (Jalkanen 1992a, 52). Vuonna 1929 varsinaisesti alkanut iskelmälaulajan ja -säveltäjän ura kesti aina 1970-luvulle asti ja synnytti satoja sävellyksiä ja levytyksiä, joista monet ovat ikivihreitä. Hän on levyttänyt kaikkiaan 881 kappaletta (Strömmer, 2002, 687), joka on käsitykseni mukaan toiseksi eniten Suomessa. Suomalaisen populaarimusiikin historiikeissa häntä on nimitetty muun muassa suomalaisen iskelmän taiteelliseksi neroksi ja kansalliseksi instituutioksi (von Bagh & Hakasalo 1986, 85) ja 20. vuosisadan merkittävimmäksi suomalaiseksi viihdelaulajaksi ja -säveltäjäksi (Tikka & Tamminen 2011, 118).

Malmsténin merkittävyys on jo yksi peruste hänen valitsemiseensa tutkimuskohteeksi. Tutkimuksessani tarkastelen Malmsténin toimintaa jatkosodan alusta aina siihen asti, kun hän vastaanotti sodan jälkeen Helsingin Poliisisoittokunnan kapellimestarin viran. Ajallisesti tutkimus kattaa vuodet 1941–1948 Malmsténin elämässä, ja se kuvaa samalla hyvin viihdyttäjän arkea sodassa ja sen jälkeen. 1940-lukua ei Malmsténin osalta tunneta vielä tarpeeksi hyvin, ja siihen vaikuttaa osaltaan se, että Malmstén on kertonut näitten vuosien toiminnastaan hyvin vähän. Aihepiiri on myös kirjaimellisesti ajankohtainen: vuonna 2011 jatkosodan syttymisestä tuli kuluneeksi 70 vuotta, ja kuluvana vuonna on Malmsténin 110-vuotisjuhlavuosi.

Jatkosodan aikana Malmsténilla oli viihdytyskiertueita varmasti enemmän kuin kenelläkään muulla, ja kiertuetoiminta jatkoi sodan jälkeinkin vilkkaana niin Suomessa kuin Ruotsissa. Kiertueiden lisäksi hän esiintyi jatkosodan aikana suosituissa asemiesilloissa ja toivekonserteissa. Liitteessä 1 kerrotaan ensimmäistä kertaa, missä asemiesilloissa ja toivekonserteissa Malmstén esiintyi. Kaksi ensimmäistä esiintymistä perustuvat radio-ohjelmista saatuihin tietoihin, ja listaus alkaa vasta varsinaisesti huhtikuusta 1942, koska lähteenä käytetyt alkuperäiset ohjelma- ja tiedotuslehdet alkoivat ilmestyä vasta silloin.

Esiintymistoiminnan tarkastelu on yksi tämän tutkimuksen painopisteistä. Hänen tekemiään viihdytyskiertueita ei ole kirjattu tarkasti muistiin, ja valokuviaakin on säilynyt suhteellisen vähän. Lisäksi hänen esiintymisensä asemiesilloissa ja toivekonserteissa ovat tuntemattomia, koska lähetysten nauhat tuhottiin lähes kokonaan sodan päätyttyä. Muutamiin lyhytelokuviin on kuitenkin tallentunut pätkiä asemiesilloista ja toivekonserteista, mutta Malmstén ei esiinny niissä. Esiintymistoiminnan kuvaamisessa olen joutunut käyttämään apuna Malmsténin ja mukana olleiden henkilöiden muistitietoja sekä silloisia kuvauksia esiintymisistä. Tutkimusmenetelmiä ja -aineistoa käsittelen tarkemmin luvussa 2.

Malmsténin kannalta olennaiseksi muodostui myös toimiminen yhteistyössä Reino Palmrothin eli nimimerkki Pallen kanssa. Palmroth oli perustamassa Propaganda-Aseveljet ry:tä, joka aloitti Saksasta saadun esimerkin mukaan asemiesiltojen ja toivekonserttien järjestämisen. Saksan-suhteidensa kautta hän suomensi ja sanoitti monia marssilauluja, jotka Malmstén sai tehtäväkseen levyttää. Palmroth sanoitti myös useita Malmsténin lauluja, ja vihollista halventaneet propagandalaulut kuuluivat lisäksi heidän yhteistyöhönsä.

On sanottu, että Malmsténin ja Pallen yhteistyö vaikutti eniten Malmsténin ja Yleisradion väliseen yhteistyöhön. Malmstén oli koko 1940-luvun jatkuvassa yhteistyössä Yleisradion kanssa järjestäen ohjelmia ja esiintyen niissä. Liitteessä 2 on listattu ensimmäistä kertaa Malmsténin toimittamia radio-ohjelmia ja hänen esiintymisiään radiossa 1940-luvulla. Niiden kokoamisperuste on ollut se, että Malmsténin nimi mainitaan ohjelmatiedoissa, mutta mahdollista on, että hän esiintyi muissakin ohjelmissa. Malmsténin levytyksiähän kuultiin erilaisissa ohjelmissa ja toivelevykonserteissa, ja hänen sävellyksiään esittivät myös muut laulajat. Sodan jälkeen uusi pääjohtaja Hella Wuolijoki katsoi, että Malmsténin musiikin esittämistä tuli vähentää, mutta minkälainen tilanne todellisuudessa oli. Kuitenkin uusi muusikko- ja laulajasukupolvi astui esiin kirkkaimpina tähtinään Toivo Kärki ja Henry Theel. Miten Malmstén sopeutui loppujen lopuksi tähän muutokseen?

Levytystoiminta ja elokuvamusiikin säveltäminen kuuluivat keskeisesti myös tutkimaani ajanjaksoon. Ne tunnetaan kuitenkin jo suhteellisen hyvin, joten rajoitan tarkastelun vain vähemmän huomioituihin asioihin ja myös siihen, ketkä muut levyttivät Malmsténin musiikkia 1940-luvulla. Malmsténin osalta viimeinen levytysmatka Saksaan sekä yhteistyö Sointu-levy-yhtiön ovat keskeisemmin esillä.

Pyrin käsittelemään asioita mahdollisimman kronologisesti, poikkeuksina sodanaikaiset viihdytyskiertueet ja sodanjälkeinen suhde Yleisradioon, joita käsittelen omissa luvuissaan. Välillä tapahtumiin liittyvien asioiden käsittely laajenee myös tutkimusajanjakson ulkopuolelle. Kaiken edellä mainitun lisäksi pyrin luomaan kuvan siitä, millaista oli Malmsténin elämä esiintymisten ja levytysten ulkopuolella.

Varsinaisen elämäkerran jälkeen käsittelen muutamia Malmsténin sodanaikaisia levytyskappaleita, jotka eivät ole hänen omia sävellyksiään. Ensimmäiset kaksi ovat George de Godzinskyn sävellykset ja Kerttu Mustosen sanoitukset *Äänisen aallot* ja *Muistoja Syväriältä*. Niiden synty tarinat ovat vuosien mittaan sekoittuneet keskenään, ja nyt pyrin kertomaan ne mahdollisimman todellisesti. *Äänisen aallot* oli todennäköisesti sota-ajan myydyin levy Suomessa. Toinen kokonaisuus ovat Pallen suomentamat ja sanoittamat marssilaulut, joita esittelen lyhyesti. Yksi niistä oli *Mirja pien'*, joka tunnetaan paremmin nimellä *Liisa pien'*. Se sai jatkosodan aikana valtavan suosion ympäri maailmaa. Kaikki nämä laulut joutuivat sodanjälkeisessä Yleisradiossa soittokieltoon.

2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSAINEISTO

2.1. Aiemmat tutkimukset

Sota-ajasta on tehty tähän mennessä useita tutkimuksia. Ensimmäinen tutkimus oli Esko Salmisen kirja *Propaganda rintamajoukoissa 1941–1944: Suomen armeijan valistustoiminta ja mielialojen ohjaus jatkosodan aikana*, jonka jälkeen seuraavat laajemmat tutkimukset ilmestyivät vasta 1990-luvulla. Viljo Korpelalta ilmestyi vuonna 1991 teos *Niin se on poijaat: viihdetaiteilijat sodissamme 1939–1945*. Maarit Niiniluoto jatkoi aiheen tutkimista vuonna 1994 teoksessa *On elon retki näin eli miten viihteestä tuli sodan voittaja: viihdytyskiertueita, kotirintaman kulttuuria ja Saksan suhteita vuosina 1939–45*. Tämän jälkeen varsinkin Einari Kukkonen on käsitellyt 1940-luvun populaarimusiikkia yksityiskohtaisesti teoksissaan, ja Yleisradion historiikista löytyy tietoa radion toiminnasta 1940-luvulla.

Ensimmäinen Georg Malmsténin elämää käsittelevä teos ilmestyi vuonna 1964. Tuolloin Ea Rahikainen toimitti Malmsténin omaelämäkerran *Georg Malmstén: Duurissa ja mollissa*. Vuonna 2002, joka oli Malmsténin 100-vuotisjuhlavuosi, ilmestyi Sakari Warsellin kirjoittama elämäkerta *Georg Malmstén: Suomen iskelmäkuningas*. Malmsténin elämää on luonnollisesti käsitelty myös keskeisissä populaarimusiikin historiategoksissa. Itse tutkin Malmsténia jo kandidaatintutkielmassani *Oopperaa laulavasta sotilassoittajasta suomalaisen iskelmän isäksi – Georg Malmsténin uran muutos 1920–30-lukujen vaihteessa*.

2.2. Biografinen tutkimus

Biografiat ovat tärkeä osa musiikin historiaa. Tähän asti suurin osa musiikin historian tutkijoista on tehnyt tutkimusta musiikin suurmiehistä ja heidän teoksistaan, ja suurmiesten kaanonin korostus ja arvostus on saanut aikaan sen, että länsimaisen taidemusiikin historia on kirjoitettu suurten säveltäjien ja taiteilijoiden varaan. (Sarjala 2002, 17, 122.) Tieteellisen

elämäkerran kohteena onkin useimmiten joku lähihistoriassa toiminut suurmies, koska heitä koskevia lähteitä on mahdollista saada melko helposti (Blomstedt 1982/1994, 9).

Biografiassa eli elämäkerrassa kuvataan kirjallisesti tutkittavan henkilön elämänvaiheita, toimintaa sekä tekojen syitä ja seurauksia. Nekrologi ja curriculum vitae ovat lyhyitä elämäkertoja, ja autobiografiassa eli omaelämäkerrassa kirjoittaja toimii itse elämänsä vaiheiden kuvailijana. Muistelmissa, joiden eräs muoto on päiväkirja, kirjoittaja kuvailee enemmän muita ihmisiä. (Kostiainen 1982/1994, 12.)

Historiantutkimus tuottaa tieteellisiä elämäkertoja, jotka perustuvat lähteiden kriittiseen käyttöön. Elämäkerrat voidaan jakaa Kendallin mukaan henkilökohtaisen tuntemuksen kautta laadittuihin tai tutkimukseen perustuviin elämäkertoihin. Tutkimukseen perustuvista elämäkerroista on erotettavissa seitsemän eri tyyppiä. Tieteen vaatiman objektiivisuuden ja totuudellisuuden kannalta tärkeimmät ovat informatiivinen ja kriittinen elämäkerta. Objektiivisimpänä elämäkerran mallina pidetään informatiivista elämäkertaa, jossa lähteet puhuvat, ja käsittelytapa on hyvin kronologinen sekä luettelomainen. Kriittinen elämäkerta mahdollistaa nimensä mukaisesti kriittisen tulkinnan, mutta sillekin on tyypillistä asioiden yksityiskohtainen ja kronologinen käsittely. (Kostiainen 1982/1994, 12, 16–17.)

Elämäkerrat on myös mahdollista jakaa näkökulman mukaan osaelämä- ja kokoelämäkertoihin. Osaelämäkerroissa voidaan tutkia jotakin henkilön elämänvaihetta (poikittaisleikattu elämäkerta) tai henkilön yhtä toimintasektoria (pitkittäisleikattu elämäkerta). Jotta elämäkerta-nimitystä voisi käyttää, henkilön on tultava hyvin esille, ja tarkasteltavan ajanjakson on oltava suhteellisen pitkä. Kostiainen esittää, että laajojen elämäkertojen sijaan tulisi kirjoittaa rajattuja, tiettyyn näkökulmaan keskittyviä elämäkertoja. Osaelämäkerta mahdollistaa syvällisemmän keskittymisen johonkin asiaan, koska yksityiskohtien runsas käyttö tekee elämäkerrasta usein turhan laajan. Vaikeus on kuitenkin kokonaisuuden huomioonottamisessa: miten näkökulma lyhyestä elämänvaiheesta tai toimintasektorista olisi suhteutettava muihin elämänvaiheisiin? (Kostiainen 1982/1994, 17–20.)

Yksilön ja yhteisön välillä liikkuu syitä ja seurauksia. Tutkija voi tehdä individualistisen elämäkerran, jossa painottuvat henkilöhistoria sekä yksilön toiminta ja vaiheet.

Yhteiskunnan kehitys ja historialliset tapahtumat jäävät tällöin vähemmälle huomiolle. Kollektiivinen elämäkerta korostaa enemmän historiallisia tapahtumia, yhteyksiä ja yleispiirteitä. (Soikkanen 1986, 59–60.) Elämäkerran kirjoittamisessa täytyy tehdä jatkuvia valintoja ja pohtia sitä, mikä on olennaista tietoa henkilökuvan kannalta. Objektiiivisuus ja subjektiivisuus ovat yhtä aikaa ongelmia, mutta mielikuvitus ei saa päästä kuitenkaan liaksi valloilleen. (Uino 1985/1994, 51, 54.)

Omassa tutkimuksessani keskityn Malmsténin tiettyyn elämänvaiheeseen, joten kyseessä on poikittaisleikattu osaelämäkerta. Tutkimukseni voi lisäksi luokitella informatiiviseksi elämäkerraksi. Malmsténin aiempi elämäkerta on kokoelämäkerta, mutta teoksessa ei ole pystytty käsittelemään kaikkea kattavasti tekijänkään mielestä (Warsell 2002, 25). Malmsténin laaja elämäntyö tarjoaa mahdollisuuden syventyä pienempiin kokonaisuuksiin, mutta tässäkin tutkimuksessa on kuitenkin ollut haasteellista suhteuttaa tutkittavan aikakauden toiminta muitten vuosikymmenien toimintaan. Tutkimukseni tarkoitus on olla individualistinen elämäkerta, jossa yhteiskunnan tilanne ja muut tapahtumat taustoittavat ja auttavat ymmärtämään Malmsténin toimintaa.

Tieteellisessä elämäkerrassa ja yleensä historian tutkimuksessa on tärkeää lähteiden kriittinen käyttö eli lähdekritiikki. Se perustuu siihen, että lähde on syntynyt tietystä ajassa, paikassa ja kontekstissa tekijän näkökulmasta. Mukana on myös jälkiä ympäröineestä maailmasta. Tutkija rekonstruoi menneisyyttä käyttäen lähdekritiikkiä lähteen alkuperäisen käyttötarkoituksen pohtimiseen. Saatua tietoa sovelletaan oman tutkimuksen kysymyksiin ja ongelmiin. (Sarjala 2002, 70–71.)

Biografisessa tutkimuksessa on tärkeää hallita myös lähteiden löytämisen taito eli heuristiikka ja taito laatia kertomuksia sekä kyseenalaistaa niitä. Musiikin tutkimuksessa laaja lähteistö ja monien tarinoiden ja legendojen paikkansa pitävyyden arviointi vaativat edellä mainittuja taitoja. Historiaa täytyy tehdä siitä aineistosta, mikä on saatavilla, koska ihmisistä kertovat lähteet katoavat. Vähäisilläkin todisteilla voi tulla toimeen, kun vain kysymykset ovat oikeat. Musiikin historian lähdeaineisto on usein monipuolinen: arkistojen ja kirjastojen käsikirjoituksia, muistiinpanoja, kirjallisuutta, nuotteja, luonnoksia, lehtiä, tallenteita, päiväkirjoja. Lähdeaineiston kokoamisessa tarvitaan salapoliisityötä, mutta

musiikinhistorioitsija voi myös itse tuottaa lähdeaineistoja. (Sarjala 2002, 54–55.) Tutkimukseni keskeistä lähteistöä on Malmsténista kertova kirjallisuus ja aikaisemmin tutkimattomat aikakauslehtihaastattelut. Myös asemiesiltojen ohjelma- ja esittelylehdistä sekä radio-ohjelmista on löytynyt arvokasta tietoa Malmsténin toiminnasta. Koska en keskity erityisesti Malmsténin sävellyksiin, nuotit eivät ole olleet keskeisinä lähteinä tutkimuksessani. Niistä on kuitenkin selvinnyt monia historian kannalta tärkeitä yksityiskohtia.

Biografiat ovat saaneet moitteita siitä, että niillä on taipumusta pyhittää kohteen elämä ja teot. Biografian laatiminen on kuitenkin itsessään jo kunnioittava ele tutkimuksen kohdehenkilöä kohtaan. Elämä ja teokset -tyyppisen käsittelyn ongelmana on usein teosten ja henkilökuvan luonteva yhdistäminen, jonka vaikeutta lisäävät myös ajankuvaukset. Joskus teokset jäävät kokonaan pois, mutta varsinkin sävellyksistään tunnetulle henkilölle tämä ei tee oikeutta. (Sarjala 2002, 122, 124–125.) Malmstén sävelsi jatkosodan aikana ja sen jälkeenkin paljon kappaleita, joista keskeisimmät tunnetaan melko hyvin. Joukossa on kuitenkin paljon materiaalia, jonka tarkastelu vaatisi kokonaan erillisen tutkimuksen. Tässä tutkimuksessa tarkastelen muutamia Malmsténin sävellyksiä lyhyesti elämänvaiheiden käsittelyn yhteydessä, mutta tarkemman huomion kohteena ovat muiden säveltäjien kappaleet, jotka muodostuivat Malmsténille merkittäviksi.

Elämäkertatutkimus on lähellä narratiivista kertomusta, jossa on mahdollisuus ottaa vaikutteita kertomuksellisuudesta. Kertomuksellisuus korostaa subjektiivisia piirteitä, joten se asettaa haasteen objektiivisuudelle. Silti tiedon todenmukaisuuden ja tieteellisyyden rinnastaminen sekä kertomuksellisuus ovat läheisessä suhteessa toisiinsa. Elämäkerroissa tulee hyvin esiin, että tapahtumat yhdistävät kertomusta ja historiaa, ja usein kohdehenkilön elämän tarkastelu tapahtuu merkittävien tapahtumien kautta. Kirjoittajan olisi löydettävä sopiva dialogin muoto kertomuksen ja tieteellisyyden välille. (Kalela 1993, 231–232, 250, 263.) Tutkimuksessani varsinkin esiintymistilanteita ja kiertuetapahtumia koskeva käsittely tapahtuu välillä kertomusten kautta.

Sarjalan mukaan elämäkertojen suosio perustuu niiden yleistajuisuuteen sekä mahdollisuuteen seurata kohdehenkilön vaiheita ja samaistua niihin. Musiikkiin liittyvissä elämäkerroissa ajatellaan, että teoksien ja tekojen ymmärtämiseksi täytyy tutkia niiden

aikaansaajien elämänvaiheita ja elinympäristöä. Historioitsija aloittaa päättelynsä teoksista ja etenee niistä tekoprosessiin ja tekijän elämään, ja elämäkerta tarjoaa mahdollisuuden tutustua maailmaan, jossa kohdehenkilö eli. Hyvissä elämäkerroissa konkretisoidaan menneisyyttä mikrohistorian ja arkipäivän historian tapaan, mutta molemmat pysyvät yksittäisten ihmisten kokemusmaailmassa kuvatessaan havainnollisesti yleisten toiminta-alueiden välisiä suhteita. (Sarjala 2002, 120–121, 126.)

2.2. Muistitietotutkimus

Muistitieto on tietoa, joka pohjautuu kirjallisten lähteiden sijaan tiedonantajan muistiin. Se on luotettavaa, kun tiedonantaja kertoo omakohtaisesti kokemastaan. Tutkittavasta kysymyksestä täytyy olla kuitenkin luotettavuuden varmistamiseksi käytettävissä useita yhtäpitäviä muistitietoja. Tutkimus, jossa käytetään muistitietoa lähteenä, pyrkii tuomaan esille muistelijoiden omat näkökulmat menneisyydestä. Tutkija esittää mahdollisen menneisyyden tai tekee siitä tulkintoja. (Fingerroos & Peltonen 2006, 8–10.) Elina Makkosen mukaan muistitietoa on käytetty perinteen- ja historiantutkimuksessa monipuolistamaan lähdeaineistoa ja täydentämään asiakirjojen puutteellisuuksia (Fingerroos & Haanpää 2006, 28). Jos tutkija muodostaa muistitiedosta tieteellistä totuutta, häneltä edellytetään muistelijan subjektiviteetin huomioimista. Tutkijan on vain tehtävä lähteille oikeanlaisia kysymyksiä, niin tiedosta tulee perustellusti pätevää. Tällöin ei mitata enää lähteiden luotettavuutta: lähteitä pidetään eri tavoin informatiivisina. Lähteet ovat todisteina käyttökelpoisia, joten niitä täytyy vain oppia lukemaan. (Fingerroos & Haanpää 2006, 33–35.)

Muistitieto on tärkeä lisä tutkimukseni lähdeaineistoon. Viihdytyskiertueista ja muista esiintymisistä on jäänyt hyvin vähän kirjallisia dokumentteja, ja niistä on kerrottu kirjallisuudessa melko vähän. Erityisesti lehtihaastatteluista löytyneet kertomukset ovat arvokkaita, koska Malmstén kertoo itse niissä kokemistaan tapahtumista, ja niitä voi pitää suhteellisen luotettavina. Malmsténin soittajatovereiden ja Malmsténin tyttären, Ragnin, muistot tuovat myös tutkimukseen arvokasta lisätietoa. Lisäksi *Äänisen aaltojen*

syntyhistoriaa selvittäessäni olen joutunut arvioimaan monenlaista muistitietoa, koska säveltäjä on kertonut itse kappaleen synnystä eri tavoin.

Muistitieto on ensi käden lähde kertojastaan kertomuksen esittämisen tai kirjaamisen tilanteessa. Tutkijan on suhtauduttava kertojaan vakavuudella ja pyrittävä käsittämään hänen kertomis- ja muistamistapansa. Kertojan käsitys todellisuudesta ja tapa puhua sen mukaisesti ehdollistavat hänen esittämiään tietoja. Näiden perusteella tutkija pystyy oikeuttamaan omat kysymyksensä ja osoittamaan, että tulkinta on historiantutkijalle mahdollista. Tietoa voi saada myös kerrottujen tilanteiden väliin jäävistä vaiheista. Muistitieto edellyttää lähteiden erittelyä, mutta tutkija on samojen kysymysten äärellä arkistolähteitä käyttäessään. (Kalela 2006, 74–76.)

Muistitietotutkimuksessa pyritään totuuden esittämiseen, vaikka se kertookin enemmän tapahtumien merkityksestä. Selvät faktat ja subjektiivisuus kuuluvat yhtä lailla historiantutkimukseen: jos kertojat uskovat johonkin, on se yhtä totta historiallisesti, kuin mitä todellisuudessa tapahtui. Kaikkein tärkeintä ei ole, kuinka uskollisia ollaan tosiasioille, vaan se että mielikuvitus, symboliikka ja halut nousevat esiin. Väärät lausumat voivat olla tosia psykologisesti, mikä on yhtä tärkeää kuin kuvaukset, jotka ovat asiasisällöltään luotettavampia. (Portelli 2006, 55–57.)

Muistitietotutkimusta on olemassa kolmea tyyppiä: selittävä, ymmärtävä ja kriittinen muistitietotutkimus. Selittävä muistitietotutkimus selittää tai esittää erilaisia menneisyyden ilmiöitä. Joskus rakennetaan myös syy-seuraus-suhteita, ja muistitietoa käytetään yleensä täydentämään ja elävöittämään tutkimusta. Menneisyydestä kertovia lähteitä pidetään faktatietona. Ymmärtävässä muistitietotutkimuksessa pyritään muistitiedon tulkintaan eikä selittämiseen, ja muistitieto on tutkimuksen lähde. Kriittinen muistitietotutkimus tulkitsee menneisyyttä kriittisesti ja emansipatorisesti, ja tutkimusta ei voi oikein sitoa tiettyyn teoriaan, koska siinä voi esiintyä kaikkia edellä mainittuja epistemologisia tasoja. Joskus tutkimuksessa tuodaan vain muistitietoa julki ja esitetään vaihtoehtoisia tulkintoja menneisyydestä. (Fingerroos & Haanpää 2006, 38–40.) Omassa tutkimuksessani on selittävän muistitietotutkimuksen piirteitä, koska muistitieto täydentää tutkimusta merkittävästi. Selitän muistitiedon avulla menneisyyttä uudelleen olettaen, että muistitieto on totta.

Muistitietohistoriassa pyritään saamaan tietoa yksilöiden kokemuksista osana historiallisia tapahtumia. Viralliset dokumentit ja niihin perustuva historiantutkimus ohittavat monia tapahtumia ja kokemuksia, joita muistitieto nostaa esille. Kokemuksiin liittyy usein vahvaa emotionaalisuutta, ja tapahtumahistorian muodostama todellisuus toimii kokemuskertomusten runkona. Tapahtumakertomuksen on kokenut kertoja itse tai joku hänen lähipiiristään. Koska ne poikkeavat arkisesta tapahtumavirrasta, ja niillä on selkeä alku ja loppu, niitä voisi nimittää rajatuiksi kokemuksiksi. Kokemuskerronnassa tulevat esiin yksilöiden ja yhteisöjen elämän käännteentekevät kokemukset, ja eletyn elämän (elämänhistorian) sekä kerrotun elämän (elämäkerran) ulottuvuudet sitoutuvat yhteen. Taina Ukkosen mukaan omakohtaiseen kokemukseen perustuvilla kertomuksilla ei ole konventionaalista muotoa, ja ne ovat avoimia ja päättymättömiä. Eteneminen tapahtuu ehkä juonellisesti ja kronologisesti. (Salmi-Niklander 2006, 199, 205; Tuomaala 2006, 273.) Malmsténin kertomiin kokemuksiin liittyy vahvaa emotionaalisuutta, sillä kuolema ja suru olivat vahvasti läsnä sodan aikana. Nämä kertomukset ovat kaikki selkeitä, kronologisia kertomuksia, jotka perustuvat elettyihin tapahtumiin.

3 JATKOSODAN ALKUVAIHEET

” – – Sota. Minä uskon, että jokainen meistä sisimmässään ajattelee näin: Luoja varjelkoon meitä siitä. ” (Rahikainen 1964, 150).

Georg Malmstén astui palvelukseen Turun Laivastoasemalla 23.6.1941. Sotilasarvoltaan Malmstén oli aliluutnantti eli musiikkivänrikki. Talvisodan aikana Malmstén oli palvellut Helsingin Laivastoasemalla toimistoaliupseerin tehtävissä ja muun muassa järjestellyt ja valvonut vartiopalvelusta. Viihdytystoiminta ei ollut vielä järjestettyä, mutta Malmstén lauloi laivaston omassa piirissä ja kävi muun muassa kiertueella Laivaston Soittokunnan kanssa. (Rahikainen 1964, 153; Warsell 2002, 394, 418.)

Malmstén sai kohdata sodan armottomuuden heti ensimmäisenä syksynä. Sukellusveneiden miehistöille ja panssarilaiva Ilmarisen miehistölle oli järjestetty juhlatilaisuus Ahvenanmaan saariston suojaisaan sopukkaan. Laivasto-osastot eivät yleensä viettäneet sodan aikana kauan samassa tukikohdassa, ja sukellusveneet joutuivat partioretkilleen usein. Se vaikeutti viihdytystilaisuuksien järjestämistä. Malmsténkin oli joutunut usein toteamaan vieraillessaan tukialuksena toimineella Suomen Joutsenella, että joku sukellusveneiden miehistö joutui lähtemään aina kesken tilaisuuden suorittamaan annettua tehtävää. Tällä kertaa tilanne oli kerrankin toinen, ja Malmsténkin iloitsi siitä, että näkisi tuttuja kavereita. (Korpela 1991, 242–243.)

Malmstén oli esiintynyt Turussa suuressa viihdetilaisuudessa, jossa hänen lisäkseen olivat olleet mukana laulajatar Aune Antti Helsingistä sekä paikallinen soittokunta ja muita paikallisia esiintyjä. Onnistunut konsertti oli tarkoitus esittää seuraavana päivänä panssarilaiva Ilmarisella. Syyskuun 13. päivänä, varhain aamulla Malmstén sai kuitenkin kuulla järkyttävän uutisen, joka kosketti häntä koko loppuelämän. Ilmarinen oli uponnut edellisenä iltana tehtävää suorittaessaan, ja 300 suomalaista merisotilasta oli kuollut. Konsertti jäi pitämättä, ja Malmstén seisoj murheellisena satamassa katsomassa, kun onnettomuudesta pelastuneita merisotilaita tuotiin maihin. Meren säälimätön julmuus herätti Malmsténissa kunnioitusta, mutta hän rakasti myös merellä näkemiään komeita

auringonnousuja ja -laskuja. (Korpela 1991, 243–244; Seuran rippituoli 21: Molli-Jori laulaa salat julki 1954, 16.)

Tämä kokemus sai hänet todennäköisesti kirjoittamaan tangon *Mainingit*, joka levytettiin sodan jälkeen (Tikka 2011, 205). Laulussa oli myös Malmsténin omat sanat, joita hän oli alkanut tehdä kappaleisiinsa näihin aikoihin. 1930-luvulla R. R. Ryyänen oli tehnyt tekstin pääosaan Malmsténin lauluista, mutta nyt omakohtaisten kokemusten innoittamana hän päätti kokeilla sanoittamista itsekin. Toki Ryyänen teki edelleen muiden ohessa tekstejä Malmsténille.

Sanoittamisen aloittamiseen vaikutti myös käytännön syy, joka käy ilmi seuraavassa, kun Malmstén kertoo jo aikaisemmin, jatkosodan alussa, syntyneestä ensimmäisestä sanoituksestaan:

”Viime kesänä odottelimme jännittyneinä, emmekö mekin saisi omaa laulua. Ilmestyiväthän Kaarinat, Anna-Maijat ja Sotapojat ja lukemattomat muut, mutta ei vain tullut mitään meripojille sopivaa. Mikäs siinä, laitetaan se itse, tuumiskelin, ja puolessa tunnissa sen sitten tein.” Malmsténilla sattui olemaan vapaavahti – eikö juuri meriväessä sanota siten? – ja sävel syntyi ihan itsestään, mutta mistä saataisiin siihen sopivat sanat? Jos nuotit olisi meriltä lähetetty kenttäpostissa jollekin sanasepolle, olisi siihen kulunut liian pitkä aika. Mikäpä siinä, mietti Malmstén, laitetaan yksein tein sanatkin. Varmuuden vuoksi hän antoi valistusupseerin tarkistaa tekstin kielivirheiden varalta. ”Kun sain sen takaisin, oli ainoa korjaus – piste, joka oli kiireessä unohtunut.” (Riquette 1942, 6.)

Näin syntyi suosittu *Meripojan preivi*, joka kuului myös seuraavan vuoden Saksan-levytyksiin ja soi jatkosodan aikana radiossa hyvin paljon (Rahikainen 1964, 158). Varmasti voi kuitenkin vain sanoa sen, että kyseessä oli ensimmäinen Malmsténin levyllä julkaistu sanoitus. On hyvin todennäköistä, että hänen sanoituksiaan kuultiin jo hänen 1930-luvun radio-ohjelmissaan, ja radio-ohjelman mukaan esimerkiksi 25.1.1939 kuultiin Malmsténin kirjoittama radiohuvittelu *Rakkauskapina*.

Elokuussa 1941 kuultiin radiosta kaksi kertaa Turusta lähetetty, nimimerkki Tonin järjestämä ajanvieteohjelma *Vähän, mutta hyvää*. (Radiokuuntelija 33 ja 35/41). Malmstén oli ehkä tekemässä ohjelmaa, sillä hän levytti samannimisen, nimimerkki Tonin sanoittaman foxtrotin maaliskuussa 1942 Saksassa (Strömmer 2002, 659).

Nimimerkki Tonin taakse kätkeytyy Toini Johanna Ollikainen, joka tunnetaan paremmin tyttönimellään Havu. Hän oli kulttuuritoimittaja ja kirjallisuuskriitikko ja tuli erityisesti tunnetuksi 1950-luvulla kirjoittaessaan kriittisen arvostelun *Tuntemattomasta sotilaasta* (Musiikin salanimiä ja nimimerkkejä; Toini Havu.) Malmstén oli tavannut hänet ehkä radioesiintymisten yhteydessä, koska nimimerkki Toni mainitaan 1940-luvun radio-ohjelmissa ohjelmien toimittajana aina silloin tällöin. Koska Havu oli turkulainen, on mahdollista, että he tapasivat muussakin yhteydessä Malmsténin palvellessa Turun Laivastoasemalla. He jatkoivat yhteistyötään vielä 1940-luvun lopulla.

Yhteistyö naissanoittajien kanssa oli itse asiassa alkanut jo ennen talvisotaa. Jatkosodankin aikana hyvin suosittuun tangoon *Muistelo* Malmstén sai sanat postissa vuoden 1939 ystävänpäivänä. Kirjeessä ei ollut lähettäjän nimeä, ja Malmstén ei saanut sitä eläessään selville. Vasta radiotoimittaja Esko Mustosen selvitysten perusteella sanoittajaksi paljastui Osuusliike Elannon palveluksessa pääkassana toiminut Armi Hulkko. (Kukkonen 2000, 382.) Välikauhan aikana Siiri Albrecht lähetti Malmsténille ainakin kaksi sanoitusta, joista *Valkea satu* levytettiin marraskuussa 1940 (Strömmer 2002, 657). *Laulun maan lapset* löytyy nuottivihkosta Georg Malmstén Iskusävelmiä 21. Välikauhan aikaan kuului myös *Saharan lilja*, jonka tekstin kirjoitti Anita Marttinen. Kappaleen sovitti hänen silloinen miehensä Tauno Marttinen. (Strömmer 2002, 656; Tuovinen 2004, 48.)

Jatkosodan aikana Malmstén sai muutamia tekstejä myös suoraan rintamalta. V. Lehtinen oli tehnyt runon *Taistojen teiltä*, joka vaikutti Malmsténiin syvästi. Hän sävelsi sen eräänä yönä, ja laulu esitettiin ehkä jossakin toivekonsertissa. Se levytettiin jo mainitulla Saksan-matkalla, mutta levyllä sitä ei koskaan julkaistu (Riquette 1942, 7; Strömmer 2002, 660).

Jatkosodan ensimmäisenä syksynä Malmstén alkoi jälleen vanhan tavan mukaan järjestää ajanvieteohjelmia radioon (ks. liite 3). Marraskuussa hän esiintyi 7. asemiesillassa Helsingin Työväentalossa, ja kyseessä oli ensimmäinen Laivaston ”oma” asemiesilta, kun järjestäjinä olivat Merivoimat ja Propaganda-Aseveljet ry. Tilaisuudessa esiintyivät muun muassa Merivoimien orkesteri ja kuoro Martti Turusen johdolla, Laivastoaseman soittokunta Einar Taimelan johdolla sekä Georg Malmsténin yhtye. Laivastoaseman soittokunnan Malmstén sai johdettavakseen vasta vuonna 1944, ja sitä ennen hänen mukanaan viihdytyskiertueilla

oli muita kokoonpanoja. Ei ole olemassa tarkkaa tietoa siitä, mikä oli Georg Malmsténin yhtyeen kokoonpano tässä tilaisuudessa.

Asemiesillat oli aloitettu 24.2.1941 Messuhallissa, ja Malmsténkin oli esiintynyt siellä. Tätä ennen Reino Palmroth oli käynyt virkatehtävissä Saksassa ja saanut tehtäväkseen tutustua Saksan radion asemiesiltoihin. Suomessa asemiesiltoja ja toivekonsertteja järjestettiin lopulta joka viikko, ja Malmstén olikin yksi näitten torstai-iltojen keskeisiä esiintyjiä. Viimeinen, 125. asemiesilta pidettiin Hyvinkään kansantalossa 23.11.1944, mutta illat jatkuivat nimellä ”Torstain toiveilta” seuraavaan kevääseen. Illat radioitiin joka kerta, ja ne olivat aina loppunmyytyjä. Pienemmillä paikkakunnilla jouduttiin tilojen takia esittämään ohjelma kahteen kertaan. Kotimaisten esiintyjien lisäksi Saksasta vierailivat muun muassa Ilse Werner ja Lizzi Waldmüller. (Aseveli 1944; Hopeatorvet 1942–1943; Radiokuuntelija 1944–1945.)

Malmstén ehti palvella Turun Laivastoasemalla melkein tasan kuusi kuukautta, kunnes hänet 22.12. lomautettiin. Musiikkikapteeni Muukka määritteli Malmsténin tehtäväksi sotilaspassiin ”valistustoimiston viihdytyskiertueella” (Warsell 2002, 430).

4 VUOSI 1942

Vuosi 1942 muodostui Malmsténille todella kiireiseksi. Esiintymisten lisäksi hän sävelsi musiikin kaikkiaan kolmeen elokuvaan. Ne olivat *Avioliitto*, *Niin se on pojat* ja *Varuskunnan morsian*. Viimeksi mainitun elokuvan ensi-ilta oli kuitenkin vasta 12.12.1943. (Warsell 2002.) Lisäksi levytyksiä tehtiin kolmessa eri vaiheessa ainakin 99 kappaletta (Strömmer 2002). Vuonna 1942 ilmestyivät myös Malmsténin jatkosodan myydyimmät levytykset: *Äänisen aallot* sekä omat sävellykset *Suurin onni*, *lyhyin onni* ja *Kaunis valhe* (Kukkonen 2002, 27). Gronow ja Nyman (2005b, 82) väittävät kuitenkin jostain syystä, että vuonna 1942 Malmsténin levytyksistä olisivat menestyneet parhaiten saksalaista alkuperää olevat kappaleet.

4.1. Viimeinen levytysmatka Saksaan

Vuoden 1942 alussa olosuhteet alkoivat vakiintua siinä määrin, että levytystoiminta pystyttiin taas aloittamaan. Malmstén jatkoi levytyksiä omalle levy-yhtiölleen PSO:lle ja sai tehtäväkseen lähteä levyttämään Saksaan helmikuussa. Tuolloin tuskin tiedettiin, että matka tulisi jäämään viimeiseksi. Malmsténille Saksa oli tuttu paikka: hän oli aloittanut levytysuransa ja käynyt 1930-luvulla siellä levyttämässä lähes vuosittain. Nyt matkan päätarkoitus oli levyttää Reino Palmrothin sanoittamat saksalaiset ja suomalaiset marssilaulut, ja ne levytettiin heti ensimmäisenä levytyspäivänä (Strömmer 2002.) Sanoitukset olivat syntyneet usean vuoden aikana, ja näitä kappaleita esittelen tarkemmin luvussa 9.2. Saman luvun alussa on myös lyhyt Reino Palmrothin, joka käytti sanoittajana nimeä Palle, esittely. Käytän jatkossa Palmrothia tarkoittaessani pelkästään nimeä Palle.

Marssilaulut olivat tulleet nopeasti suosituiksi, joten ne oli pakko saada nopeasti kaupalliseen levitykseen. Kukkonen (2002, 124–125) nimittäin toteaa, että jatkosodan alettua Lauantain toivotuissa levyissä soitettiin mm. *Sotapojat marssivat* ja *Suomi marssii* pikalevyiltä. Ne olivat eräät niistä kymmenistä lauluista, jotka Aapo Similän 9-miehinen Asemieskuoro oli nauhoittanut välirauhan aikana. Aloite tähän oli tullut Valtion Tiedotuslaitoksen musiikkiosastolta, ja lauluja kuultiin myös Puolustusvoimain radiolähetyksissä. (Similä 1991, 83–84.)

Edellisen perusteella on hyvin todennäköistä, että Yleisradio oli apuna Saksan matkan onnistumisessa. Orlamonkin (2006, 42) mukaan Yleisradio levytti *Maanpuolustajat*-marssin. Väitettä tukee myös se, että George de Godzinsky muistelee Malmsténin lentäneen sotilaskoneella Berliinin radiotaloon (Franck 1992, 91). Koska Saksa oli sotakumppani, oli luonnollista, että yhteistyötä tehtiin myös musiikillisesti. Yleisradion tekninen johtaja Paavo Arni lähetti pian Harmony Sisters -laulu-yhtyeen Saksaan esiintymään, ja sieltä tuli vastavuoroisesti taiteilijoita esiintymään asemiesiltoihin. (Niiniluoto 1992, 122.)

Marssilaulujen levytyksiä Berliinissä säesti Berliinin Poliisien Soittokunta, joka nimettiin levytikitissä Sotilasorkesteriksi. Levytyksiin oli tässäkin suhteessa panostettu, sillä niihin oli tilattu Artturi Ropelta puhallinorkesterisovitukset. (Strömmer 2002, 658.) Malmsténin mukaan hänellä oli täysi työ saada orkesteri koolle, mutta onneksi raunioituneessa kaupungissa ei sattunut levytysviikon aikana pommituksia, vaan pelkästään hälytyksiä. (Rahikainen 1964, 159–160.) Malmstén levytti ylivoimaisesti eniten jatkosodan aikana alkuperältään saksalaisia kappaleita. Niitä ilmestyi kaikkiaan 12, ja kaikki niistä olivat Pallen suomentamia. Muiden taiteilijoiden kohdalla saksalaiset kappaleet jäivät yksittäisiksi levytyksiksi. (Strömmer 2000).

Jossakin vaiheessa Turussa palvelut Malmstén oli ollut yhteydessä kaupungissa toimineeseen levy-yhtiöön, Sointuun. Tästä kertoo se, että A. Aimo levytti Tukholmassa Soinnulle samoihin aikoihin samoja kappaleita kuin Georg Malmstén Saksassa. Kävi jopa niin, että A. Aimo levytti *Meripojan preivin* kaksi päivää aikaisemmin kuin Malmstén (Strömmer 2000, 424). Lyyli Seeger ja Malmstén olivat keskustelleet yhteistyöstä jo vuoden 1940 lopulla, mutta silloinkin hanke jäi toteutumatta (kts. Rahikainen 1964, 108; Warsell 2002, 414). Malmstén pääsi levyttämään Soinnulle vasta sodan jälkeen.

4.1.1 Malmsténin ja Pallen muu musiikillinen yhteistyö

Saksalaisten marssien suomennokset saivat rinnalleen Pallen maanpuolustushenkisiä tekstejä Malmsténin sävellyksiin. Palle totesi myöhemmin, että sotilaallisissa merkeissä tapahtunut tutustuminen auttoi sellaisten laulujen syntymisessä kuin *Korpraali Pommi*, *Kautta aikain*,

Varuskunnan morsian ja *Laivasto marssii*. Varsinkin viimeinen oli ominta Malmsténia, ja Malmstén lauloi ne Pallen mukaan levyille eräällä tavalla viran puolesta. Palle ja Malmstén tapasivat ensimmäisen kerran meriväen kasarmin kanttiinissa syystalvella 1924. Palle oli Skatalla alokkaana Autopataljoonassa ja pursimies Malmstén esitti alokkaille viihdeohjelmaa laulaen omia ruotsinkielisiä merilaulujaan. Ensimmäiset Malmsténin sävellykset Palle sanoitti 1930-luvun alussa. (Hirviseppä 1969, 117–118; Hirviseppä 1983, 103, 106)

Jalkanen (2003, 305) lisää vielä edellä mainittuun listaan laulut *Lemmen motti* ja *Mottimatit marssilla 1-4*. *Lemmen motti* on todellisuudessa R. R. Ryynäsen sanoitus ja *Mottimatit marssilla* -sikermät koostuivat Pallen uudelleen sanoittamista sotilasmarsseista ja kansanlauluista. Ne olivat myös ne levyt, joilla Malmstén ja Palle yhtä poikkeusta lukuun ottamatta yhdessä laulaen pilkkasivat vihollista jatkosodan aikana. Myöhemmin niihin on myös viitattu niin, että syntyy käsitys, että ne ovat kokonaan Malmsténin käsialaa (kts. Gronow 2002; Gronow & Nyman 2005a, 36). Niiden on myös sanottu olleen rasite Malmsténille sodan jälkeen, mutta koska niitä ei juuri kukaan kuunnellut, en usko siihen. Saksalaisten marssien ja propagandalaulujen takia Palle joutui sodan jälkeen vasemmiston silmätikuksi. Niiniluodon (2002) mukaan on todennäköistä, että herätteet hurjempiin sanoituksiin tulivat hänen esimiehiltään.

4.2. (1.5.–31.12.1942)

Saksan-levytyksien jälkeen alkoi lyhytelokuvan *Kenttäpostia* valmistelu. Kyseessä oli Risto Orkon Suomi-Filmi Oy:n tuottama elokuva, joka ”tuo kotirintaman tervehdyksen pojille etulinjoille ja jossa nähdään tunnettujen taiteilijoiden tanssivan, soittavan ja laulavan.” Elokuva sai ensi-iltansa 7.5., ja Malmstén lauloi siinä Saksassa levyttämänsä kappaleet *Meripojan preivi* ja *Äänisen aallot*. Esitykset kuvattiin ehkä Suomi-Filmin studiossa kulisseissa, ja valmiiksi äänitetyssä laulussa Malmsténia säesti George de Godzinskyn johtama Korsuorkesteri ja laulukvartetti. Ossi Runnen mukaan nämä laulut olivat asemiesiltojen ja toivekonsettien toivotuimpia lauluja. (Franck 1992, 91; Luhtala 2003, 52; Riquette 1942, 7; Sedis Blog: Sodan ja rauhan viihde 1940–1945.)

Eräässä haastattelussa (Riquette 1942, 7) haastattelija kysyi Malmsténilta:

”Mitä aiot tehdä kesällä? Lauaako vai viljellä maata, tai ehkä molempia?”

Malmstén vastasi:

”En kumpaakaan. Toukokuussa vedän kruunun asetakin ylleni ja aloitan palvelukseni laivastossa.”

Vappuna Malmstén astui siis jälleen palvelukseen ja oli jälleen viihdytystehtävissä asemapaikkanaan Helsingin Laivastoasema (Warsell 2002, 428).

Huomiota kiinnittää Malmsténin ajatus siitä, ettei hän aio laulaa. Jo 28.5. hän esiintyi asemiesillassa Porin Teatterissa, ja kesäkuussa tehtiin taas uusia levyjä todennäköisesti Helsingin Saksalaisella koululla (Tamminen 2011). Warsell (2002, 446) toteaa, että Malmstén ei levyttänyt tällä kertaa yhtään omaa sävellystään. Todennäköisesti Malmstén ei halunnut täyttää markkinoita uusilla levyillä, koska niitä oli siellä liikaakin. Malmstén totesi myöhemmin, että levy-yhtiöt tekivät virheen päästäessään uutuuslevyt markkinoille yhtä aikaa (Rahikainen 1964, 96). Tällä kertaa menestyslevyt *Äänisen aallot*, *Meripojan preivi* ja *Suurin onni, lyhyin onni* olivat parhaillaan tai tuota pikaa myynnissä. Toinen syy saattoi olla kiireinen alkuvuosi, sillä radioesiintymisissäkin on peräti viiden kuukauden tauko. Keväällä Malmstén oli säveltänyt musiikin elokuvaan *Avoliitto-yhtiö* omien sanojensa mukaan ”hirveällä kiireellä”. (Riquette 1942, 7). Tässä levytystilaisuudessa Malmsténin sävellyksiä edustivatkin ainoastaan tämän elokuvan iskelmät, joita lauloivat Tauno Palo, Birgit Kronström ja Eva Pasila-Tamminen (Strömmer 2000, 340). Samoja lauluja todennäköisesti esitettiin juhannusaattona radio-ohjelmassa *Sävelmotti: juhannusajanvietettä sanoin ja sävelin*, koska mukana olivat Tauno Palo ja Birgit Kronström. Malmstén ei ehtinyt tälläkään kertaa rauhoittua juhannuksen viettoon, sillä 25.6. hän näyttää olleen mukana Konsevatorion asemiesillassa, joka oli ruotsinkielinen.

Malmstén ei levyttänyt itse uusia sävelmiä, mutta samoihin aikoihin Malmsténin musiikkia levytettiin toisessa levy-yhtiössä. Malmsténin veli Eugen lauloi Fazerin Kristall-merkille viisi Malmsténin sävelmää Malmsténin tekemin ruotsinkielisin sanoin. Niitä olivat muun muassa jo aikaisemmin mainitut laulu *Kautta aikain* ja *Varuskunnan morsian* nimillä *Ta de' lugnt, alla tider* ja *Garnisonens lilla flamma*. Viisi kappaletta oli huomattava määrä, koska Georgilta ei ilmestynyt levyllä koko sodan aikana kuin kaksi ruotsinkielistä kappaletta. Malmsténin levy-yhtiön suhtautuminen ruotsinkielisiin lauluihin oli epäilevä, joten

Malmstén käytti toista levy-yhtiötä musiikkinsa esille tuomiseen. Ruotsinkielisille lauluille oli varmasti kysyntää myös viihdytyskiertueilla. (Strömmer 2000, 280; Strömmer 2002.)

Ragnhild-vaimo oli hankkinut vuonna 1937 järven rannalla sijainneen Lammenpään huvilan. Sodan aikana Etelä-Lohjan Vähä-Teutarissa sijainnut kesäpaikka oli tärkeä turvapaikka, kun Helsinkiä pommitettiin. Venäläiset pommittivat kuitenkin sen lähellä sijainnutta Hangon rataa, ja kerran Malmsténit joutuivat muuttamaan sukulaistensa luo, koska pommi rikkoi kaikki talon ikkunat. (Rahikainen 1964, 122–123; Warsell 2002, 579.)

Kesällä 1942 Malmstén saapui Lammenpäähän linja-autolla kaupungista valokuvaaja perässään. Hänen ottamiaan kuvia julkaistiin Malmsténista tehdyssä lehtijutussa (Kip 1942). Kuvissa nähdään huvila, Malmsténien koko perhe ja Georg kävelemässä vaimonsa kanssa kaislarannalla. Perhekuva on julkaistu myöhemmin mm. Warsellin elämäkerrassa. Aikanaan ilmeisesti luultiin virheellisesti, että Malmstén on perustanut Dallapé-orkesterin, koska Malmstén korjaa sen käsityksen lehtijutussa. Hän toteaa myös, että rintamamiesten taholta saatu kiitollisuus korvaa nykyään vastustajien pahat puheet. (Kip 1942, 6, 19.)

Malmsténin lukuisten esiintymismatkojen takia kotiasioiden hoitaminen oli paljon hänen vaimonsa Ragnhildin vastuulla. Malmsténeilla oli sodan aikana huvilallaan pari hehtaaria viljeltyä maata, jossa kasvoi muun muassa porkkanaa ja lanttua. Kotieläiminä oli pari lehmää, porsas, lampaita sekä kanoja, ja Ragnhild joutui opettelemaan karjanhoitotyöt alusta alkaen. Kerran Georg ei saanut lomaa ajoissa, joten Ragnhild joutui hoitamaan viljankorjuun yksin. Pellolla kasvaneen vehnän leikkaamiseen hän kysyi neuvoa naapurissa asuneelta vanhalta veistonopettajalta, ja kun Georg tuli lomalle, niin vehnä oli leikattu. (Alanen 2002, 37; Saure 1965, 17.)

Elokuussa 1942 Malmstén esiintyi 27. asemiesillassa Naantalın Kaivuhuoneessa. Esiintyjäjoukkoon kuului myös musiikkikapteeni Armas Muukan johtama Laivaston Soittokunta. Syyskuussa oli jo seuraava esiintyminen Vaasan kaupungintalossa, ja Hopeatorvet-lehdessä (24/1942) kuvattiin Malmsténin esitystilannetta:

”Neitosten penkkirivistä kuului valtava kohahdus, kun Georg Malmsten uhkeassa meriupseerin univormussaan nousi lavalle laulamaan Godzinskyn johtamaa ja säveltämää ”Äänisen aaltoja”. Saatiinhan nähdä ja kuulla kolme kuuluisuutta yht’aikaa, eikä suosionosoituksista tahtonut esityksen jälkeen tulla loppua.”

Naisten ihastus ilmeni joskus hyvinkin erikoisesti. Malmsténia lähestyttiin usein puhelimitse, ja usein kuulokkeesta kuului vain kikatusta tai epämääräisiä huokaisuja. Eräs nainen alkoi soittaa Malmsténille joka yö tasan kello 3 sanoakseen vain ”Ihailen teidän ääntänne”. Malmstén säilytti malttinsa neljänteen yöhön asti, jolloin hän poliisilla uhaten sai naisen lopettamaan soittonsa. Malmstén arveli, että kyseessä oli joku keskusneiti, joka teki tämän aikansa kuluksi. (Minne tähdet katoavat? Suomen kansan ikioma Molli Jori. 1962, 19; Riquette 1942, 7.)

Marras-joulukuussa 1942 Malmstén teki joukon levytyksiä, joista osa jäi kuitenkin ilmestymättä (Strömmer 2002, 663–666). Luvussa 5 käy ilmi, että nämä eivät olleetkaan viimeiset Malmsténin levytykset jatkosodan aikana. Esim. Jalkanen (2003, 305) on todennut, että Malmsténin levy-yhtiö olisi lopettanut toimintansa näitten levytysten jälkeen.

Joulukuun 15. ja 16. päivä Malmstén oli arvioimassa harmonikkamusiikkia HTY:n talon juhlasalissa. Siellä järjestettiin Suomen Harmonikkamestaruskilpailut ja karsintakilpailut Ruotsi-Suomi-maaottelua varten, ja Malmstén istui arvostelutuomaristossa säveltäjä Sulho Rannan ja kapellimestari George de Godzinskyn kanssa. Tuomaristo oli yhtä mieltä yleisön kanssa siitä, että voittaja oli Onni Laihanen. (Dallapé: Valikoima lauluja tanssiuutuuksiin, 54. vihko, 1943.) Vuoden lopussa Malmsténille tapahtui vielä iloinen asia, kun hänet 29.12. ylennettiin musiikkiluutnantiksi (Warsell 2002, 430). Käytännön tehtäviin sillä tuskin oli mitään vaikutusta, mutta palkka nousi ainakin jonkin verran (Korpela 1991, 243). Saman päivän iltana kuultiin radiosta Malmsténin järjestämä radiohuvittelu *Säveliä maailmalle torpeedoputken kautta*.

Uudenvuodenaaton asemiesillassa Malmstén pääsi esittämään ensimmäistä kertaa julkisesti George de Godzinskyn sävellyksen *Muistoja Syväriältä* Korsuorkesterin ja Metrokvartetin (ohjelmalehdessä Georg Malmsténin kvartetti) avustamana. Sävellys oli syntynyt edellisenä kesänä (ks. 9.1.). Malmstén lauloi myös ”erään oman, hyvin näppärän laulemansa, josta aikaa myöten tulee varmasti uusi ”meripojan preivi”. Olisikin mielenkiintoista tietää, mitä laulelmaa nimimerkki Viksari tällä tarkoitti. (Hopeatorvet 36B/1942, 38/1942.)

5 VUOSI 1943

Merkittävä esitys kuultiin 4.2.1943 Kymin Työväentalon asemiesillassa, kun Malmstén lauloi ”vakavaa ja arvokasta suurella menestyksellä”. Anna Mutasen kanssa esitetty ketju *Jääkäarin morsiamesta* teki vaikutuksen yleisöön, ja samaan sarjaan kuuluivat myös Malmsténin esitykset lauluista *Hyv’yötä* ja *Merellä*. Lavalla oli samanaikaisesti kaksi oopperataustaista henkilöä, koska laulunopettajaksi valmistunut Mutanen toimi Suomalaisen Oopperan solistina. (Aseveli 11/1944; Hopeatorvet 5/1943, 7/1943.)

Edelliset esitykset osoittavat, että Malmstén halusi välillä miellyttää häntä ja hänen laulujaan moittineita arvostelijoita. Yksi heistä oli muitakin arvostellut, jo edellä mainittu kanteleensoittaja ja laulutaiteilija Aapo Similä. Eräs hänen tunnetuin, Malmsténia koskeva arvostelu löytyy luvusta 9.1. Vuonna 1941 häneltä oli ilmestynyt kirja *Rikkaruohoja musiikin kukkatarhassa*, jossa hän oli arvostellut Malmsténia useaan otteeseen kovin sanoin. Eräs kohta kuului näin:

”Malmstén kykenisi väkevämpi-ilmeisiin suorituksiin, jos hänen laulamissaan sävellyksissä olisi enemmän ulottuvaisuutta, syvyyttä, runoutta. Nyt heidän kymmenissä ja sadoissa levyissään toistuu sama kiltti, kesy tunnevoima, mikä kuvastuu siististä puutarhasta, jota tarhurin sakset alituisen tasoittavat samaan mekaaniseen, alistuvaan linjaan.” (Similä 1941, 40–41.)

Suomen Sosialidemokraatissa 7.2.1943 olleen ilmoituksen mukaan Malmstén osallistui 16.2.1943 Iloiseen ja taiteelliseen juhlaan Messuhallissa. Illan järjestäjänä toimi Sotainvaliidiiden Veljesliiton Helsingin Alaosasto ry. Ohjelma oli asemiesiltojen tyylinen, mutta hieman monipuolisempi, sillä siihen kuului laulun, soiton ja huumorin lisäksi tanssiesityksiä ja Tarmon Naisvoimistelijoiden voimistelua.

Malmstén esiintyi maaliskuussa radiossa Dallapé-orkesterin kanssa (ohjelma liitteessä 3). Dallapén soittamien, osin jatshtavienkin kappaleiden, välissä kuultiin Malmsténin tulkintoja pääosin edellisuoden levytyskappaleistaan. Tieto tästä yhteisesiintymisestä on merkittävä myös Dallapé-orkesterin vaiheiden kannalta. Aikaisemmin on luultu, että Dallapé koottiin vain levytyksiin syksyllä 1942 ja 1943 (kts. Tikka 2011, 185). Ainakin jonkinlainen kokoonpano saatiin kuitenkin kootuksi tähän esitykseen. Erik Toivasen mukaan Yleisradiossa soivat vuonna 1943 Malmsténin levytyksistä eniten (7 kertaa) *Suurin onni*,

lyhyin onni ja Kaunis valhe. Myös Äänisen aallot, Muistoja Syväriltä ja Meripojan preivi olivat vielä suosittuja (Kukkonen 2002, 344).

Torstaina 6.5. vietetään asemiesiltaa toisen kerran ”meren hengessä”. Merivoimien joukot ovat koonneet ohjelman, jonka kenraaliharjoitukseen on kulunut jälleen useampi tunti. Järjestäjä on laskenut tarkkaan esitysten pituudet ja lyhentänyt niitä tarvittaessa. Kokonaisuuden on oltava täsmälleen puolitoista tuntia pitkä, jotta se mahtuisi radiolähetykseen. Tätä silmällä pitäen Malmsténkin on joutunut miettimään kuulutuksensa tarkkaan, jottei laulusta tarvitse jättää pois ylimääräistä kertosäettä.

Illalla kellon lähestyessä puoli kahdeksaa Messuhallin täyttää jälleen tuhatpäinen yleisö viimeistä paikkaa myöten. Monet ovat käyneet varaamassa lippunsa jo varhain aamulla, jotteivät vain jäisi ilman. Radiovastaanottimien ääreen on kerääntynyt myös runsaslukuinen yleisö. Ulkoiset puitteet ovat hyvin komeat: luutnantti Franck on järjestänyt esiintymislavan esittäjien maailmaan sopivaksi. Lavan keskellä kohoaa komentosilta, jossa on kompassikaappi ja ruoripyörä. Taustana on sininen taivas, josta valkeat lokit erottuvat hyvin harmaiden linnaketornien välistä. Kielekkeiset sotastandaarit ovat myös saloissaan, ja kirjavat signaaliliput kohoavat ketjuna kohti parveketta.

Yleisö hiljenee, kun ohjelma alkaa fanfaarilla ja lipunnostolla. Musiikkikapteeni Armas Muukka nousee aplodien saattelemana johtamaan lavalla jo odottavia Laivaston soittokuntaa ja Sinitakkien kuoroa. Musiikillisen alun jälkeen kuullaan merivoimien komentaja, kenraaliluutnantti V. Valveen tervehdys. Tämän jälkeen Helsingin Upseerilaulajat kajauttaa musiikkiluutnantti Martti Turusen johdolla komeasti muun muassa *Reppurin laulun*. Komentajakapteeni Martti Juutilainen astuu mikrofonin ääreen kuuluttamaan seuraavan ohjelmanumeron. Aikataulussa on pysytty hyvin, joten hän voi rauhassa kertoa, että huumoria ei esitäkään seuraavaksi ohjelmassa mainittu Oiva Luhtala. Matkustusongelmien takia hän on joutunut jäämään pois, ja häntä tuuraa seuraavaksi Toivo Alajärvi esittämällä *Vaasan Jaakkoon*.

Pian päästään nimimerkki Arijoutsin laatimaan ohjelmakokonaisuuteen *Laivan kannella*. Monien odotus palkitaan, kun musiikkiluutnantti Malmstén astuu ”komentosillalle” johtamaan Sinitakkien kuoroa, yhtyettä ja muita esiintyjiä. ”Komentosillan” kaiteessa

roikkuvissa pelastusrenkaissa lukee ”laivan” nimi *Meidän Maija*. Kokonaisuus alkaa laululla *On armas mulle [aallon tie]*, johon myös yleisö yhtyy. Korpraali Liukkosen harmonikkasoolon jälkeen Malmstén päästää korpraali Möttösen ja Pentti Viljasen näyttämään humoristiset kykynsä. Malmsténilla ja yleisöllä on hauskaa, kun Möttönen kertoilee ”hirveitä” merimiesjuttujaan Pentti Viljasen kuunnellessa ällistyneenä vieressä. Tämän jälkeen Malmstén valtaa lavan ja alkaa laulaa valssia *Meidän Maija* Sinitakkien kuoron ja yleisön innokkaalla avustuksella.

Laulun loputtua Malmsténin luo tuodaan kaksi salamatkustajaa, jotka pursimies Alajärvi on löytänyt laivasta. Reippaat meripojat astuvat Malmsténin eteen ja kertovat, että he osaavat tanssia. Malmstén antaa luvan tanssimiseen, ja niin meripoikia esittävät, oopperan balettitanssijat, Irja Koskinen ja Alex Saxelin antavat oman taidonnäytteensä. ”Matkan” loppupuolella saadaan vielä terveisiä ulkomailta, kun Marjatta Porkka nousee Malmsténin viereen kannelle laulamaan espanjalaissävelmiä. Porkka laulaa hyvin, mutta Malmsténkaan ei voi olla huomaamatta, että osa salin koväänisistä ei toimi kunnolla. Esitys saadaan kuitenkin hienosti päätökseen, ja Malmstén vastaanottaa ”joukkoineen” yleisön valtavat suosionosoitukset. Illan loppuksi lauletaan yhdessä *Kapteeni katsoi [horisonttiin]*.

Kun radiolähetys on loppunut, Jorma Simojoki laulaa vielä *Ristilukin* ja Upseerilaulajat Turusen *Syvärin laulun* Jylhän runoon. Malmstén harmittelee sitä, ettei komeita esityksiä voitu kuulla radiossa. Viime kerralla kävi jopa niin, että Godzinskyn täytyi etsiä varakappale, jotta ohjelma-aika saataisiin täytettyä. Joka tapauksessa esiintyjillä on pitkän esiintymisen jälkeen jo nälkä, joten Malmstén lähtee heidän kanssaan syömään. Illallisella sovitaan, että Malmstén tulee laulamaan ja johtamaan orkesteria 4.6. Haminan Maneesin asemiesiltaan. Paikalla olisi myös syntymäpäiviään viettävä marsalkka Mannerheim. (Kuvaus asemiesillasta rakennettu erityisesti Hopeatorvet-lehtien 18/1943, 20/1943 ja 21/1943 mukaan.)

20.8.1943 sai Äänislinnan teatterissa ensi-iltansa kolminäytöksinen hupailu *Varuskunnan morsian*. Käsikirjoitus oli Pallen ja sävellykset Georg Malmsténin. Malmstén oli levyttänyt nimikappaleen Berliinissä 5.3.1942, ja edellisenä syksynä kuvattu samanniminen elokuva odotti ensi-iltansa (Warsell 2002). Aku Käyhkön ohjaamassa näytelmässä olivat mukana muun muassa Ellen Perälä, Kauko Käyhkö, Lulu Paasipuro ja Tauno Kajoluoto. Näytelmää

oli esitetty jo useamman viikon ajan Helsingissä, joten ensi-iltaa odotettiin mielenkiinnolla. Palle itse on muistellut, että Liisa Tuomi olisi esittänyt nimiosaa Vallilan kesäteatterin lavalla. Äänislinnan esityksestä *Karjalan Viestin* arvostelija totesi sen olleen pettymys, koska näytelmässä oli hyödynnetty liikaa Malmsténin vanhoja lauluja ja Pallen vitsejä. Näytelmä oli kuitenkin Äänislinnan teatterin siihen mennessä suurin yleisömenestys, ja sitä esitettiin 14 kertaa. (Eteläpää 2002, 26; Hirvisoppa 1983, 104.)

Lokakuun lopulla Malmstén esiintyi Dallapé-orkesterin kanssa 79. asemiesillassa Messuhallissa. Hopeatorvet-lehden (43/1943) mukaan Dallapén ja Malmsténin iskelmäparaatille oli varattu 15 minuutin osuus, ja Malmsténin laulun lisäksi kuultiin Dallapén soittavan kotimaista musiikkia ja swingiä. Kun orkesteri oli saatu kokoon, niin Tikan (2011, 188) mukaan Dallapé soitti loppuvuodesta 1943 levyjä Odeon- ja Columbia-merkeille. Malmstén oli hyvin todennäköisesti mukana Odeon-levytyksissä, mutta tarkkoja tietoja levytyksistä ei ole säilynyt. Kertomusten mukaan saksalaiset teknikot tulivat tutun käytännön mukaan äänittämään levyjä Suomeen, ja Malmstén lauloi kolmisenkymmentä laulua, joista yksi oli *Ilta skanssissa*. Matriisivahoja lähdettiin kuljettamaan valmistettavaksi Saksan Stettiniin, mutta torpedo upotti aluksen Itämereen. (Sääksjärvi 1960, 35; Rahikainen 1964, 160.) Kukkonen (2002, 369) sijoittaa tapahtumat vuoteen 1943, kun Jalkasen (2003, 305) mukaan tämä tapahtui jo vuoden 1942 lopussa. Kyseessä saattoivat kuitenkin olla myös vuoden 1944 levytykset, joita Malmstén teki vielä näinkin myöhään Odeon-merkille. Tämä käy ilmi Toivo Kärjen muistiinpanoista, sillä Malmstén levytti tuolla kertaa muun muassa Kärjen ja Kauko Käyhkön sävellyksiä. Tarkempaa tietoa levytysajankohdasta ja muista asioista ei kuitenkaan mainita. (Marko Tikka, 20.4.2012.)

6 MALMSTÉN VIHDYTYSKIERTUEILLA

Malmsténin saatua toisen kerran vapautuksen palveluksesta 18.12.1943 on hänen tehtäväkseen sotilaspassiin liikekannallepanon aikana määritetty ”viihdytystehtävissä” (Warsell 2002, 430). Koska näistä ”tehtävistä” tiedetään kovin vähän, keskityn tässä luvussa tarkemmin Malmsténin viihdytyskiertueisiin. Samalla tulevat esille muutamat Malmsténin mukana olleet henkilöt. Koska kiertueita ei ole kirjattu tarkasti muistiin, tapahtumia on kuvattu lähinnä Malmsténin muistoihin perustuen.

Ensimmäinen mielenkiintoinen kysymys on se, esiintyikö Malmstén maavoimien joukoille suunnatuilla Päämajan viihdytyskiertueilla. Sota-arkistossa olevista Ttus 2:n tai muistakaan ns. päämajajohtoista viihdytystoimintaa koskevista papereista ei löydy mainintaa Georg Malmsténista. Yhteen kohtaan on vain merkitty päivämäärä 9.9.1942 sekä Malmsténin nimi ja sotilasarvo. Kukaan ei ole täyttänyt arvostelusaraketta, ja mitään muutakaan olennaista tietoa ei ole merkitty muistiin. Päämajaan raportoitiin myös merivoimien viihdytyskiertueista, mutta sen enempää tietoa ei löydy näistäkään papereista. Muuten raporttien nimistä löytyy monia Malmsténin työtovereita ja entisiä laivaston muusikoita, mutta laivastolla tosin saattoi olla muitakin raportointireittejä. On myös mahdollista, että Malmstén ei upseerina saanut komennuksia tällaisiin tehtäviin, vaan hän toimi tavallaan itseohjautuvasti. (Warsell 2002, 425, 431.) Tuskin Malmsténilla kuitenkaan oli kovin suuri päätäntävalta viihdytystehtäviensä suhteen.

Sotalaivojen tiedotuskurin täytyi olla ankara, sillä kiertueen aikataulusta ei ollut myöskään mahdollista tiedottaa edes sisäisesti, koska vihollisen olisi voinut käyttää tietoa alusten tuhoamiseen. Laivoilla ei saanut lisäksi valokuvata, poikkeuksena panssarilaiva Väinämöisellä ollut ”rintamakirjeenvaihtaja”. Hänen ottamaansa kuvaan on tallentunut yksi Malmsténin esiintyminen Väinämöisellä. Tämä kuva löytyy Warsellin kirjoittaman elämäkerran kuvaliitteestä. Duurissa ja mollissa -teoksessa (Rahikainen 1964, 129) on kuva laivaston upseerivormuun pukeutuneesta Malmsténista laulamassa siviiliyleisölle. Häntä säestää maavoimien kenttäpukuun pukeutunut tunnistamaton hanuristi. (Warsell 2002, 432.) Pienimuotoisia esiintymisiä saattoi siis olla laivaston ulkopuolellakin.

Yleisesti voi kuitenkin todeta, että Malmstén ei ollut mukana Päämajan viihdytyskiertueilla. On todennäköistä, että Laivasto halusi pitää suosituksen viihdyttäjän omanaan, kun sellainen oli saatu joukkoihin. Kukkonenkin (2004, 88) toteaa, että Malmstén ei voinut virkansa vuoksi olla mukana Päämajan viihdytyskiertueilla. Merivoimien esikunta käytti omaa viihdytysryhmää. Toimintaa oli helpompi johtaa, ja nopeasti asemapaikkojaan muuttaneet laivasto-osastot saivat paremmin viihdyttäjiä vieraakseen (Korpela 1991, 238). Jalkanen (2003, 304) tekee myös tärkeän havainnon huomioidessaan sen, että Malmstén sai tarvittaessa lomaa levytys- ja elokuvatoimintaa varten.

Malmsténia käytettiin kuitenkin viihdytystoiminnassa jopa enemmän kuin muita taiteilijoita. Sanottiin, että ”Jori tuli ja meni” (Warsell 2002, 432). Toiminta oli yhtämittaista matkustamista linnakkeiden ja laivastotukikohtien välillä. Kiertueet ulottuivat koko Suomen alueelle aina Liinahamarista Pohjanlahden perukoiden kautta Suomenlahden salaisiin sopukoihin. Kukaan muu tuskin kiersi näin laajalla alueella. Esiintymispaikkojen välejä kuljettiin usein myrskyssä ja tuulessa pienillä yhdysveneillä, ja joskus jouduttiin pakenemaan panssarilaivoja pommittanutta vihollista. Kerran panssarilaiva Väinämöistä pommitettiin Airistolla, kun Malmstén oli orkestereineen esiintymässä siellä. Joskus esiintymiset häiriintyivät myös ilmahälytysten takia. Malmsténin kaksikielisyys laajensi viihdytyskiertueita myös ruotsinkielisiin joukko-osastoihin. (Korpela 1991, 241–242; Rahikainen 1964, 158.)

Välillä vastassa olleiden sotilaiden tilanne ja sodan tapahtumat järkyttivät, mutta kiireisessä työtahdissa ne oli pakko unohtaa. Harmony Sisters -lauluyhtyeen Raija Valtonen on todennut osuvasti:

”Taiteilijan oli mahdotonta ruveta kyynelehtimään heidän puolestaan. Ne olivat keikkoja keikkojen joukossa. Olosuhteet eivät olleet meilläkään kovin kaksiset, mutta jokainen päivä otettiin sellaisena kun se tuli.” (Niiniluoto 1992, 112.)

Jokaisen yleisön edessä täytyi antaa kaikkensa, vaikka yleisö ei pienistä virheistä välittänytkään. Malmstén on kertonut, että rankan kiertuetahdin takia ääni oli usein olematon, ja ohjelma vietiin läpi ”melkein puhumalla ja tanssimalla”. Kuulijat eivät kuitenkaan tästä liiemmin valittaneet. (Korpela 1991, 241; Rahikainen 1964, 158.)

Malmstén huomasi kiertueilla lopullisesti musiikin ja laulun suuren voiman. Vihollista pilkanneita propagandalauluja oli turha laulaa, mutta sellaiset laulut, jotka hetkeksikin saivat sodan unohtumaan, olivat suosittuja. (Rahikainen 1964, 150.) Usein yleisö saattoi toivoa kuulevansa jenkan *Amalia*. Kun Malmstén pääsi sanoissa kohtaan ”Palajanko koskaan kotikylän maille, kohtalo kova yksin tietää”, kuulijoiden silmissä saattoi nähdä ehkä kyyneleitäkin. Malmstén on kertonut laulaneensa sota-aikana eniten lauluja *Ilta skanssissa*, *Vanhan merimiehen koti-ikävä*, *Seiskarin valssi* ja *Heili Karjalasta*. (Korpela 1991, 245; Seuran rippituoli 21: Molli-Jori laulaa salat julki 1954, 16.)

Joskus kiitos tuli kuulijoilta hyvinkin nopeasti. Malmstén nimittäin istui kerran syömässä eräässä turkulaisessa hotellissa. Mukana oli eräitä tuttaviam ja harmonikansoittajia, joka oli Malmsténin säestäjä. Ilmahälytyksen takia jouduttiin laskeutumaan kellariin, jossa soitettiin ja laulettiin hieman ajan kuluksi. Pian hälytys oli ohitse, ja koska ravintolassa ei ollut paljon väkeä, ystävät suostuttelivat Malmsténin laulamaan vielä pari laulua. Silloin joku laski käden Malmsténin olalle ja lausui takaapäin: ”Kuules, poika. Sä laulat sitten perhanan hyvin.” sekä laittoi viisimarkkasen Malmsténin kouraan. (Toto 1946, 14.)

Kerran oltiin lähdössä Porkkalasta, kun linnakkeen päällikkö ehdotti jo valmiiksi tiiviiseen ohjelmaan ylimääräistä paikkaa. Malmstén lähti joukkoineen yli syysmyrskyisen meren Porkkalan ulkopuolella olevaan majakkaan, jossa vartiosotilaat ja muutama luotsimies olivat olleet yhtäjaksoisesti kolme kuukautta. Miehet olivat ilahuneita, mutta kuuntelivat ohjelmaa aluksi varsin vakavina. Lopulta Malmstén sai hymyilevät miehet yhtymään tuttuihin lauluihin, ja heidän kiitollisuutensa jäi iäksi mieleen. (Perttola-Flinck 1960, 16.)

Aina kaikki ei sujunut kuitenkaan yhtä hyvin. Eräänä päivänä luutnantti Malmstén sai käskyn lähteä seuraavana aamuna viihdytysjoukkueineen Lahdenpohjaan. Lähtö tapahtuisi aamulla junalla, ja tarvittavat paperit luvattiin toimittaa asemalle. Aamulla Malmstén ehti viime hetkellä junan viimeiseen vaunuun, ja kun junailija tuli kysymään papereita, Malmstén kertoi, että ne ovat joukkueella toisessa vaunussa. Junailija oli hieman ihmeissään, koska Malmstén oli junassa ainoa henkilö, joka kuului meriväkeä. Junailijan mielestä asia oli kuitenkin selvä, mutta hän mietti sitä, miten junapartio suhtautuisi asiaan. Partio antoi Malmsténin jatkaa matkaa, kun oli kuullut Malmsténin selitykset ja nähnyt henkilöllisyyspaperit. (Toto 1946, 14.)

Elisenvaarassa uusi junapartio herätti Malmsténin ja vaati loma- tai komennustodistusta. Nyt eivät Malmsténin selitykset kuitenkaan enää auttaneet, vaan Malmstén vietiin junailijan vaunuun humalaisten seuraksi. Hieman ennen Lahdenpohjaa Malmstén vietiin tarkastusasemalle, jossa ei oikein uskottu, kuka hän oli. Suuttunut Malmstén lauloi todisteeksi valssin *Terveiset ulapalta*. Sotapoliisit totesivat hymyillen, että he olivat kyllä tunteneet Malmsténin, mutta olivat käyttäneet valtaansa saadakseen hänet paikan päälle. Asia sovittiin, ja Malmstén saatettiin matkalaukkuineen kohteliaasti seuraavaan junaan, jolla hän ehtisi illaksi perille. Perillä Lahdenpohjassa Malmsténin varhaista tuloa ihmeteltiin, sillä ryhmän piti lähteä vasta illalla matkalle. Malmstén ei ollut tietoinen alkuperäisen käskyn peruuntumisesta. (Toto 1946, 14.)

Malmsténin kanssa viihdytyskiertueilla olleista soittajista ei ole säilynyt kovin tarkkoja tietoja. Kuten jo edellä totesin, niin valokuvat Malmsténin esiintymisistä ovat harvinaisia. Eräästä lehtijutusta (Vanhat albumit kertovat 1960, 39) löytyy kuitenkin valokuva eräältä kiertueelta. Malmsténin lisäksi kuvassa ovat laivaston valistusupseeri, komentajakapteeni Martti Juutilainen, Pentti Tauro, harmonikansoittaja Halén, Tauno Kukko, herra Rautelin, säveltäjä Erkki Aaltonen ja neiti Lindroos Porista, joka lauloi kiertueella. Halénin etunimestä Malmstén ei ole jutussa varma, koska hänen kaksoisveljensä oli aivan samannäköinen. Halénin etunimi on todennäköisesti Tor, sillä senniminen muusikko soitti pianoa ja harmonikkaa Dallapé-orkesterissa sodan jälkeen. Hänen veljensä oli todennäköisesti Bror Halén, joka soitti rumpuja. (Tikka 2011, 211.) Vaikka Malmsténilla oli kiertueilla mukanaan orkesteri, niin joskus syntyi varmasti tilanne, jossa hän joutui säestämään itseään kitaralla (Franck 1992, 67).

Eräs kiertuetovereista oli myös kapellimestari, kapteeni Rafael Pulkkinen, jonka kanssa Malmstén oli tehnyt yhteistyötä Laivaston soittokunnassa jo 1920-luvun lopulla. He tekivät monia yhteisiä viihdytysmatkoja rannikon ja saarien tukikohtiin sekä laivoilla että maitse Vaasasta Kotkaan. Malmstén lauloi, ja Pulkkinen johti Laivaston Soittokunnasta koottuja, muun muassa teatterimuusikoilla täydennettyjä ajanvieteorkestereita. Pulkkinen mukaan Georg kävi Turussa laulamassa, ja toi monenlaisia nuotteja (ehkä omia sävellyksiäänkin) Pulkkinen sovitettavaksi orkestereille. Pulkkista hieman harmitti, kun Malmstén vei Turusta hyviä soittajia, kuten multi-instrumentalisti Vilho Parman, Helsinkiin. Hän piti kuitenkin

Malmsténia mukavana ja rauhallisena ihmisenä, ja heillä oli jopa yhteinen asunto Turussa. (Warsell 2002, 431–432.)

Jatkosodan loppuvaiheet (17.4.–24.11.1944) Malmstén palveli sotilaskantakortin mukaan ”soittokunnassa” asemapaikkanaan Helsingin Laivastoasema (Warsell 2002, 428). Vuodessa 1944 oli merkittävää se, että Malmstén pääsi purjehduskauden alusta johtamaan Helsingin Laivastoaseman Soittokuntaa, jonka sotilasmestari Einar Taimela oli perustanut jo talvisodan aikana. Ennen Malmsténia soittokuntaa olivat johtaneet myös Eero Viiki ja Yrjö Syrjälä. Pienikokoinen soittajisto soitti aluksi lähinnä omaksi ilokseen, mutta soittokuntaan komennettiin lisää miehiä, kun sen tarpeellisuus alettiin havaita. Jatkosodan alussa soittajat hoitivat puhaltimiaan oman toimensa ohessa, sikäli kun ennättivät. Soittokunta sai yhä enemmän viihdytystehtäviä, ja kun Malmstén tuli kapellimestariksi, soittokunta komennettiin kokonaan viihdytystehtäviin. Malmsténin tuoma huomio saattoi myös vaikuttaa tähän. Orkesteri kiersi viihdyttämässä laivastoyksikköjä ympäri Suomen, ja matkat olivat usein viikon mittaisia. (Jurri 1944, 12.) Värikkäistä kertomuksistaan tunnetun Josef Kaartisen (1954, 132) mukaan ”soittajista tuntui kuin jokin järjetön koneisto paiskelisi orkesteria kaikkiin mahdollisiin paikkoihin.” Palaan Josef Kaartisen kertomuksiin vielä myöhemmin.

Kantahenkilökunnasta kootun Laivaston soittokunnan rinnalla Helsingin Laivastoaseman Soittokunta koostui reserviläissoittajista. He olivat ammattisoittajia, jotka palvelivat laivastossa. Mukana olivat muun muassa edellä mainittu saksofonisti Josef Kaartinen ja Malmsténin mukaan Pohjoismaitten parhaat oboistit, Helsingin kaupunginorkesterin Asser Sipilä ja Radio-orkesterin Eero Viiki. Helsingin kaupunginorkesterista ja Radio-orkesterista oli lisäksi muitakin jäseniä, ja Malmstén totesikin, että ”hyvin pojat pelaa.” (Jurri 1944, 12.)

20-miehisestä soittokunnasta saatiin helposti muodostettua mainio salonkiorkesteri, ja ensiviulua soittanut teatteriorkesterin Aaltonen johti ensiluokkaista jousiyhtyettä. Soittokunnan riveistä löytyi useita solisteja ja syntyi suosittu, meripoikatyylinen ”Trio Ohoi!”, jonka muodostivat alikersantit Oiva Luhtala ja Tauno Kukko sekä ylimatruusi Wladimir Valli. Kokoonpano oli päässyt levyttämään edellisenä vuonna kaksi kappaletta, mutta levy ei koskaan ilmestynyt (Strömmer 2000, 187). Oiva Luhtala oli tullut tutuksi Ryhmyn roolista elokuvassa *Ryhmy ja Romppainen*. Kun tämän lisäksi Malmstén lauloi ja

sovitti soittokunnalle musiikkia, niin monipuolinen ohjelma oli aina taattu niin viihdytyskiertueilla kuin radiossakin. (Jurri 1944, 12.)

Josef Kaartinen (1954, 133) on kertonut soittokunnan matkoista värikkäästi:

”Rovaniemeltä lähtö tapahtui omalla linja-autolla, ja kun autonkuljettajan piti matkan varrella saada bensiiniä, eräs saksalainen sotilas oli maksukuitin saatuaan livistänyt tiehensä. Suomalainen autonkuljettaja ei kuitenkaan häkeltynyt, vaan vetäisi luodin kiväärinpiippuun ja - bensiiniä tuli. Sillä välin oli suojaksi järjestetty autokolonna lähtenyt eteenpäin ja soittokunta sai omin neuvoin harhailla tiensä Petsamon halki. Myös retki Suursaareen onnistui pimeän turvin miinakenttien läpi pahemmilla kommelluksilla. Välillä oli esiintymistilaisuuksia jopa vesisateessakin ja sellaisiakin, joissa ei ollut määrätty loppuaikaa. Usein sellaiset juhlat päättyivät klo 6 aamulla. Aina ei yleisö heti päässyt esityksistä lämpenemään, mutta kun se lämpeni, suosionsoitteuksia riitti loppuun saakka.”

Osa tästä lienee totta toisin kuin eräässä jatkosodan loppumiseen liittyvässä jutussa. Trumpetisti Tauno Kukko on Tikan (2011, 188) mukaan muistellut, että 4.9.1944 hän oli lähdössä Malmsténin, Viljo Vesterisen ja muutaman muun soittajan kanssa Kotkan satamasta ulkomerellä olevaan sotalaivaan viihdyttämään saksalaisia sotilaita. He kuuluivat kuitenkin välirauhasta juuri ennen lähtöään ja välttivät ehkä sotavangiksi joutumisen. Josef Kaartisen (1954, 133) mukaan Malmstén ja koko soittokunta ehtivät saksalaiselle sairaalalukselle, ja vastaanotto oli hyvä päivällisineen ja kukkineen. Esiintymisen väliajalla tuli tieto rauhan solmimisesta, joten Malmstén kumppaneineen joutui vaivihkaa pakenemaan yön pimeyteen. Ennen kuin saksalaiset tajusivat tilanteen, soittajien vene oli ehtinyt turvallisen matkan päähän kranaateista ja pistoolin laukauksista. Tarina on hyvin yksityiskohtaisesti kerrottu, joten se voisi olla totta. Kuitenkin viimeinen Malmsténin suuhun kuuluva lause ”Jaa-a, tämän päälle kannattaa pistää hyvä hampurilainen sikaari palamaan.” tuntuu melko epäuskottavalta. Tarina on enemmänkin vertauskuva Suomen selviämisestä ja pyrkii kasvattamaan Malmsténin legenda, koska Kaartinen varmasti kaikkien soittajien tavoin arvosti Malmsténia.

7 VUODEN 1944 MUITA TAPAHTUMIA

7.1. Viimeiset esiintymiset

Tammikuun lopussa Malmstén esiintyi 91. asemiesillassa Messuhallissa. Ohjelmassa oli ”Tuokio Malmsténin parissa”, ja tässä kokonaisuudessa esiintyivät Malmsténin kanssa Ingegerd Ullstedt, yhtye ja kuoro. Ingegerd Ullstedtin todettiin olevan ”suloinen ilmestys ja veikeä iskelmälaulajatar, joka livertää nyt tuokion Malmstenin parissa”. (Aseveli 3/1944.)

16. helmikuuta Malmsténien koti Lutherinkatu 2:ssa kärsi suurta tuhoa, sillä iso räjähdyspommi osui viereiseen taloon. Useampia henkilöitä kuoli, mutta Malmsténien perhe ehti turvaan pommisuojaan. Malmstén itse tuli paikalle myöhemmin palveluksesta päästyään. Kodin tuhot olivat mittavat: kaikki ikkunat särkyivät, ja osa huonekaluista rikkoutui. Kellarissa tulvinut vesi tuhosi paljon valokuvia ja nuotteja. Onneksi kirjoituspöydän laatikossa säilyivät kuitenkin ehjänä soittamattomat Mikki Hiiri-levyt, jotka Malmstén oli laittanut talteen. Niiden avulla pystyttiin valmistamaan sodan jälkeen uusia levyjä. Perhe joutui lähtemään Lammenpäähän, mutta kun talo oli korjattu, perhe muutti takaisin sinne. (Rahikainen 1964, 120; Warsell 2002, 579–580.)

Huhtikuun viimeinen päivä Malmstén esiintyi radiossa Yrjö Saarnion polkkayhtyeen ja hanuristi Eino Rauvalan kanssa. Polkkayhtyeen kanssa yhteistyö oli alkanut radiossa jo edellisenä vuonna ja jatkui tästäkin eteenpäin. Tässä lähetyksessä harmonikansoittajana piti olla alun perin Onni Laihanen, mutta jostakin syystä hän joutui jäämään pois.

Kolme päivää myöhemmin Malmstén johti Laivastoaseman Soittokuntaa radiossa. Ohjelmaan oli valikoitu monipuolisesti kevyempää ja klassista, ja se osoittaa hyvin soittokunnan monipuolisuuden (ks. liite 3). Radiossakaan tuskin kenelläkään oli huomauttamista ohjelmasta. Päivä oli muuten Malmsténille surullinen, sillä hänen isänsä kuoli (Warsell 2002, 581). Tiesikö hän sen johtaessaan soittokuntaa, on mahdoton sanoa.

Kesällä Malmstén esiintyi soittokuntineen kaikkiaan kolmessa asemiesillassa. Kesäkuun 8. päivä oltiin Siikaisten nuorisoseurantalossa (ohjelma liitteessä 3). Seuraava päivä oli käänteentekevä koko sodan kannalta, sillä asemasota päättyi venäläisten aloittamaan massiiviseen yleishyökkäykseen Kannaksella (Salminen 1976, 160). 3. elokuuta Malmstén esiintyi viimeisessä asemiesillassaan sodan aikana Korian sotilaskodissa. Kysynnän runsauden ja tilanpuutteen vuoksi ohjelma jouduttiin jälleen esittämään kahteen kertaan (17.00–18.30 sekä 19.30–21.00). Malmstén johti soittokunnasta koottua asemiesyhtyyttä ja esitti omia laulujaan. Hän innosti yleisön mukaan yhteislauluun *Sä kasvoit neito kaunoinen* yhtyeen ja kuoron tukemana. Mukana oli myös korpraali Möttösen huumoria ja Viljo Vesterisen haitarin soittoa. (Aseveli 30/1944.)

7.2. Kritiikki sodan loppuvaiheissa

Sodan loppuvaiheissa Malmstén sai kohdata monenlaista arvostelua. Vuonna 1944 hän joutui havaitsemaan, että nuorempi sukupolvi oli nousemassa esiin. Tämä tapahtui Kotkassa, jossa hän oli poikennut läpikulkumatkalla erääseen ravintolaan aamiaiselle. Läheisessä pöydässä istui kaksi miestä olutlaseineen, ja he väittelivät, voiko tuo olla Malmstén. Toinen tulikin tarkistamaan asian ja saatuaan vastauksen hän totesi: ”Voi jumaliste, kun te olette tullut vanhaksi.” (Rahikainen 1964, 164.)

Jo vuonna 1943 Yleisradio oli kartoittanut vapaamuotoisella kyselyllä rintamamiesten musiikkitoiveita. Edelleen haluttiin kuulla kevyttä musiikkia ”sinfonioiden” sijaan, ja Malmsténia kannatettiin, mutta myös vastustettiin melko huomattavasti. Elokuun lopulla 1944 tehtiin samanlainen kyse Laatokan Karjalan rintamajoukoille. 156 vastauksesta oli luettavissa muun muassa, että Malmsténia ei halunnut kukaan enempää, ja vähemmän kannalla oli 11 yksikköä. (Vihavainen 1996, 249.)

Sodan kääntyminen tappiolliseksi huomioitiin myös papiston keskuudessa, ja viihdytystoiminta nähtiin syynä vallitsevaan tilanteeseen. Rovasti Niilo Kinos totesi kenttäpappien neuvottelussa elokuun alussa 1944: ”Rintamamiehiä viihdytettiin kuin sylivauvoja Malmsténin rakkausjoiuilla” (Warsell 2002, 460). Yleisesti Malmsténin väliset suhteet papistoon sodan aikana ovat epäselvät, ja yhtään esiintymistä kirkossa ei ole tiedossa.

Malmsténin ensimmäiset hengelliset kokemukset sijoittuvat jo lapsuuteen, kun hän kolmivuotiaana karkasi Pelastusarmeijan kokoussaliin ja lauloi ihastuneelle kuulijakunnalle ulkoa oppimaansa hengellistä laulua. Tämänkin jälkeen hänen on sanottu laulaneen paljon virsiä ja esiintyneen monta kertaa kirkossa. (Veikko 1952, 7.) Malmstén on myös myöhemmin todennut, että marraskuussa 1940 levytetty lastenlaulu *Lapsen rukous* on laulettu kirkolle (Lysmä & Rissanen 1978b, 42). Kuitenkin Lehtisen (2006, 19) väite siitä, että Malmstén olisi ollut ammattikanttori, joka opetti miehiä laulamaan jumalanpalveluksissa, ei pidä paikkaansa.

7.3. Sodasta rauhaan

Jatkosodan päätyttyä miehet palasivat rintamilta kotiin, ja jälleenrakennuksen aika alkoi. Monet olivat vailla työtä ja kotia, kaduilla esiintyi väkivaltaa, ja alkoholin käyttö sekä rikollisuus kasvoivat myös merkittävästi. Materiaalipula vaikutti jokaisella elämän alueella, ja raaka-aineiden säännöstely oli välttämätöntä. Musiikkitoiminnan puolella monikansalliset levymerkit (mukaan lukien Malmsténin levy-yhtiö) poistuivat markkinoilta ulkomaisten yhteyksien katkettua. Jäljelle jääneet levy-yhtiöt joutuivat tyydyttämään suomalaisten valtavaa viihteennälkää tekemällä korvikeaineista levyjä. Suomalaiset olivat innokkaita tanssimaan, ja laulajat sekä muusikot kiersivät ympäri Suomea esiintymässä täysille tanssilavoille. Esiintyjät joutuivat lakipykälien täyttämiseksi pitämään aluksi ohjelmallisen osuuden, jonka jälkeen oli luvallista tanssia puolitoista tuntia. Tanssikielto kumottiin lopullisesti vuonna 1948. (Niiniluoto 2004b, 160–161.)

Malmsténille myönnettiin VR 4 -ansiomitali 13.10.1944 (Warsell 2002, 430). Varusteet hän luovutti 23.11., ja 25.11.1944 hänet vapautettiin palveluksesta ylimääräisissä harjoituksissa ja liikekannallepanuissa joukoissa. Samalla hän sai toistamiseen VR 4 -ansiomitalin. Sotilaspassi määrittää hänen käytöksekseen hyvän, ammatikseen ”sångare”, laulaja, erikoiskoulutukseen musiikkiupseeri, palveluskelpoisuusluokakseen A1 ja tehtäväkseen liikekannallepanon aikana kapellimestarin tehtävät. (Warsell 2002, 430, 463.)

Sodan aikana oli syntynyt uusia sävelmiä, jotka odottivat levytystä, ja Malmstén oli ollut jossakin vaiheessa jälleen yhteydessä Lyyli Seegeriin. Muutamia Malmsténin sävellyksiä

julkaistaisiin Sointu-levyillä A. Aimon laulamana ja Viljo Vesterisen solistiorkesterin soittamana, ja matriisinumeroista voi päätellä, että levytykset tehtiin loka-marraskuussa. (Strömmer 2000). Malmstén itse tulisi levyttämään Soinnulle vasta vuoden kuluttua. Tikka (2007, 201) kirjoittaa, että Vili olisi saanut levytykseen ystävältään Georg Malmsténilta tämän uudet sävellykset *Ilta skanssissa*, *Hymyhuulin*, *Päijänne-vals* ja *Hyvästi kaunis lemmeunelma*. Kuitenkin sodanjälkeisessä tilanteessa Malmstén tuskin jakoi kappaleitaan täysin ilmaiseksi. Malmsténin nimissä julkaistiin myös Matti Jurvan ja Tatu Pekkarisen jenkka *Heilini nimen minä kirjoitin* (Strömmer 2000, 427; Suomen äänitearkiston tietokanta 1901–1999.)

Ilta skanssissa oli voittanut ensimmäisen palkinnon erään laivaston valistusupseerin järjestämässä kilpailussa. Kilpailussa haettiin uusia laulelmia, ja Malmstén osallistui siihen muistinsa mukaan kolmella kappaleella. (Korpela 1991, 244.) Niiniluodon (2004a, 134) mukaan merimiesvalssikilpailu oli vuonna 1942, ja laulu ensiesitettiin panssarilaiva Väinämöisen kannella. Lauluun *Hymyhuulin* kirjoitti tekstin nimimerkki Teemu Teikka, jonka takaa löytyy Toivo Kauppinen. Hän oli näytelmä- ja elokuvakäsikirjoittaja, ja he tekivät Malmsténin kanssa myös laulut *Tanja*, *Lumojen yö* ja *Viena vals*, jotka julkaistiin nuotteina. (Georg Malmstén *Iskusävelmiä* 24; *Musiikin salanimiä ja nimimerkkejä*.)

8 VUODET 1945–1948

8.1. Muutto Ruotsiin ja suhteet Yleisradioon

Vaikka George de Godzinsky onkin lausunut (Niiniluoto 1992, 283–284), että viihdetaiteilijan tuloilla ei Suomessa ole elänyt juuri kuin Georg Malmsténin perhe, niin Malmsténien oli pakko muuttaa Ruotsiin. Miten vakituisesti hän oleili Ruotsissa sodan jälkeen, on epäselvää. Kuitenkin hän kiersi jonkin verran Ruotsin kansanpuistoja (folksparken), ja tuolloin hän asui perheineen Tukholmassa, jossa pidettiin kiertueen tukikohtaa. Kansanpuistot olivat järjestö, joka ylläpiti tanssilavoja ja seurataloja: se oli eräänlainen vastine suomalaiselle nuorisoseuralaitokselle. Kiertueita olisi ollut Suomessakin, ja niitä tehtiin myös täällä, mutta Ruotsi oli Malmsténin kannalta järkevä vaihtoehto hyvine keikkapalkkioineen ja elinoloineen. Myöskään kielitaito ei muodostunut ongelmaksi, sillä Malmstén osasi ruotsin kielen. Kansanpuistoissa Malmstén saattoi kohdata myös kolmen Valtosen sisaruksen muodostaman Harmony Sisters -lauluyhtyeen. He olivat muuttaneet kokonaan Ruotsiin, ja sodan aikana luotu tunnettuus Ruotsissa auttoi kovasti. Suomessa heidän sodanaikaiset Saksan-kiertueensa muodostuivat rasitteeksi. (Luhtala 2003, 55; Niiniluoto 1992; Tikka 2007, 210–211.)

Millaiset olisivat olleet Malmsténin mahdollisuudet, jos hän olisi jäänyt Ruotsiin? Ensinnäkin täytyy muistaa, että Malmstén ei koskaan harkinnut vakavasti muuttoa Ruotsiin. Malmstén oli ollut jo vuosina 1935 ja 1937 Dallapén kanssa kiertueella Ruotsissa. Arvostelu oli ollut kaksijakoista: hänen oli katsottu omaavan ”tyypillisen suomalaisen kauniin baritoniäänän”, mutta toisaalta hänet nähtiin myös burleskin ja imelän rajamailla olevaksi pulleaksi, nyrkkeilijän oloiseksi kaveriksi. (Tikka 2011, 136–137.) Sodan jälkeen hänellä olisi ollut mahdollisuus päästä solistiksi Göteborgin oopperaan, mutta elämä ja menestys Suomessa olivat tärkempiä. Aikaisemmin oli jo nähty, että oopperaan Malmsténin taidot kyllä riittivät, mutta Ruotsissa olisi ollut ilmeisesti kyse vain pienemmistä operettirooleista. Sodan aikana Malmstén oli jo todennut, että hän ei milloinkaan aikonut vakavasti oopperalaulajaksi (Kip 1942, 7; Warsell 2002, 466.) Malmstén teki kuitenkin Ruotsissa

paljon esiintymisiä, joten menestyksen on täytynyt olla vähintään kohtuullista. Tarkempien aikalaislähteiden puuttuessa en pysty kuitenkaan arvioimaan sitä tarkemmin.

Malmstén ei kuitenkaan näytä asettuneen vakituisemmin Ruotsiin, sillä heti sodan jälkeen esiintymisiä näyttää olleen Yleisradiossa melko tiheään. 26. ja 27. päivä maaliskuuta 1946 kuultu ohjelma sai Radiokuuntelija-lehdessä (17/1946) hyvän arvion yli 70-vuotiaalta mummolta:

” – – antaa tulla vain jatkuvasti niitä virkistäviä säveliä, jotka ovat hra Malmsténin omia sävellyksiä; niistä vanhempikin nuortuu. Jotka esitettiin 26–27 p:nä kuluva kuuta. Siis yhtä kauniin heleän äänen sävyin. Voi, voi, kun kuulisi taas pian. – – ”

Nämä kiitokset eivät jääneet ainoiksi. Nimimerkki V.P. Kontiolahdelta kirjoitti Radiokuuntelija-lehdessä (12/1946):

”Ja sitten kun milloin niitä suomalaisia äänilevyjä tulee, tarkoitan Vesterisen, Laihasen, Malmsténin, Aimon ym. esityksiä, pankaa ne tulemaan yhteen palaan, ettemme tarvitse noitavähiä ja niin vaikeasti saatavia anodeja kuluttaa semmoisessa, jota emme halua kuunnella. – – ”

Päinvastaisiakin mielipiteitä oli. 15-vuotias Arietta kirjoitti Radiokuuntelija-lehdessä 50/1945:

” – – Suomalaisten iskelmien ystävien luulisi saavan tarpeeksi sitä lajia niissä lukuisissa iltamissa, tanssiaisissa, karnevaaleissa y.m., joita ainakin kotikaupungissani on joka lauantai- ja sunnuntai-iltana. Korkeampaa musiikkia ei sensijaan ole tarjolla vastaavaa määrää, kun kaikkien ravintoloidenkin ohjelmisto käsittää vain Malmsténia ja iskelmiä. – – ”

Nimimerkki Chopinin turkulainen ihailija taas kirjoitti Radiokuuntelija-lehdessä 22/1946 seuraavaa:

” – – Voin suorastaan pahoin kun esim. joku Malmstén tai Virta esiintyy ja on kiire sulkemaan radio siksi aikaa kunnes saa kuulla jotakin korkeampaa tai ylevämpää musiikkia.”

Yksittäisistä kommentteista ei voi tehdä lopullisia johtopäätöksiä, mutta on selvää, että Malmsténin (ja muunkin iskelmämusiikin) suosio oli suurinta sodan jälkeen vanhemman ikäpolven keskuudessa. Siksi taiteilijoiden oli kannattavaa kiertää maaseudulla, kaupunkilaisnuorison keskuudessa harrastettiin swingiä ja jazzia.

Toinen seikka on se, että iskelmämusiikkia ei voinut kuulla radiossa kovin paljon selkeinä kokonaisuuksina. Kuten Kurkela (2003, 346) kirjoittaa, niin ainoat viikoittaiset ohjelmat olivat tunnin kestäneet Lauantain toivotut levyt sekä myöhäisillan Lauantaitanssit tunnin ajan. Kesäisin kuultiin myös keskiviikkoisin Talkootanssit-niminen ohjelma, jossa Malmsténin esiintyi. Alkuillan äänilevykonserteissa muutamat iskelmät kuultiin vasta lähetyksen lopussa, jotta ihmiset kuuntelisivat alussa ollutta ”parempaa” musiikkia. Omien havaintojeni mukaan Malmsténin levytyksiä kuultiin näissä konserteissa tasaisin väliajoin, mutta selvästi vähemmän kuin esimerkiksi sodan aikana suosioon nousseen Henry Theelin levyjä. Lisäksi Malmsténin kappaleet olivat suurelta osin vanhoja, jo 1930-luvulla ilmestyneitä levytyksiä.

31.5.1945 Yleisradion uutena pääjohtajana aloittanut Hella Wuolijoki oli arvioinut, että kansa oli sotavuosina totutettu Malmsténin ja Pallen sekä saksalaisten renkutuksiin. Itse hän arvioi nostaneensa kevyen musiikinkin tasoa:

”Malmsténit ja hanurit olemme suuresti vähentäneet, mutta kansanmusiikki ja kansanlaulut huomattavien taiteilijoiden laatimina ja suorittamina ketjuesityksinä ovat saavuttaneet suuremman sijan. Samoin olemme selostaneet korkeampaa musiikkia ja tulemme näitä selostuksia vastaisuudessa vielä kansantajuistamaan.” (Kotirinta 1986, 83; Vihavainen 1996, 271.)

Mitä Wuolijoki mahtoi ajatella, kun Radiokuuntelija-lehdessä (36/45) oli Malmsténin iso kuva kannessa ja teksti ”Georg Malmstén esittää tunnetuimpia sävellyksiään yhtyeen kera maan. 18.30”. Kyseessä oli 3.9.1945 tapahtunut esiintyminen. Kotirinta (1986, 122) on todennut, että ainakaan heti alussa Wuolijoen kausi ei muuttanut musiikkia merkittävästi. Myös Käyhkö (1971, 162, 165) on todennut, että Wuolijoen pääjohtajakaudelta tuttu sanonta ”hella vetää vain itätuulella” oli vahvasti liioiteltua. Hänen mielestään Wuolijoki edisti ja laajensi Radioteatterin esityskenttää, ja kiireistä naista itseään näkyi harvoin.

Omasta mielestäni Malmsténin radio-esiintymisten määrässä ei tapahtunut sodan jälkeen merkittävää vähentymistä. Se, että hän pääsi mukaan klassisten laulajien joukkoon 27.4.1946 olleessa musiikki-illassa, osoittaa sen, ettei hän ollut täysin epäsuosiossa. Marraskuun 1948 yhteiskonsertti Radio-orkesterin kanssa on myös hyvä esimerkki tästä. Samoihin aikoihin Antero Alpolä esitti Jussi Koskiluoman ja Erkki Valan kannattamana, että Toivo Kärki ja Malmstén kuuluivat harvoin radiotanssiaisissa (Vihavainen 1996, 272). Pian Yleisradiossa

sitten vaihtuikin pääjohtaja, kun kansanedustaja Yrjö Kilpeläisen aloitteesta vuonna 1948 hyväksyttiin "Lex Jahvetti". Se jätti Yleisradion hallintoneuvoston valitsemisen eduskunnalle ja loi edellytykset Hella Wuolijoen erottamiselle 22.6.1949. (Vihavainen 1996, 181). Malmsténin ja Wuolijoen kohtaamisesta en ole löytänyt tietoa.

Sen sijaan Pallen ja Wuolijoen suhteet olivat pahemmin tulehtuneet. Wuolijoki ei hyväksynyt suunnitelmia Pallen tulemisesta ajanvieteosaston päälliköksi, vaan tarjosi työtä, jota olisi pitänyt tehdä uudella nimimerkillä ja Wuolijoen ohjeiden mukaan. Tämän hän sanoi tekevänsä puoluetovereidensa takia. Palle ei suostunut, joten Hella sanoi hänen lähtiessään: ”Hyvästi-hyvästi, entinen Suomen kansan suosikki.” (Hirviseppä 1975, 361–362; 1983, 146.)

Oliko Wuolijoen suhtautuminen Palleenkaan loppujen lopuksi niin jyrkkä? Palle on kertonut, että Wuolijoki soitti hänelle vielä kahdesti, mutta se ei kuitenkaan kannattanut, sillä Palle halusi jäädä vapaaehtoisesti syrjään. Hän ei kuitenkaan ollut omien sanojensa mukaan pannassa. (Hirviseppä 1983, 146; Hirviseppä 1975, 363.) Huomio kiinnittyy myös siihen, että Wuolijoki perustelee päätöstään vain puoluetovereillaan. Mielenkiintoinen yksityiskohta on lisäksi se, että kun Wuolijoki puhui radiossa virkaanastujaispäivänään, niin sen jälkeen esitettiin ohjelma *Anttila nyt ampaisee: Palle ystävineen kevätlaitumella* (Radiokuuntelija 22/45).

8.2. Vuosi 1945

Vuonna 1945 Malmsténilla oli mahdollisuus saada Laivaston soittokunnan kapellimestarin virka. Warsell kirjoittaa epämääräisesti, että asiantuntijalähteiden mukaan armeijan ylikapellimestari August Huttunen esti Georg Malmsténin pääsyn Laivaston soittokunnan kapellimestariksi. Hän piti Malmsténia ”tingeltangel-miehenä” ja siksi sopimattomana tähän virkaan. Virkaan valittiin Eino Kuparinen, vaikka hän oli selvästi huonommin koulutettu kuin Malmstén. Virkaa hoiti myös Rafael Pulkkinen, ja häneen tutustuimme jo viihdytyskiertueita käsittelevässä luvussa. (Warsell 2002, 113, 507.) Jalkanen (2003, 305) arvelee, että Malmsténin viihdemuusikkokotausta ja todennäköisesti myös sota-ajan viihdytystoiminta otettiin huomioon, kun soittokuntia järjesteltiin uudelleen. Warsell (2002,

429) kirjoittaa lisäksi, että Malmstén oli suunnitellut Helsingin Laivastoaseman Soittokuntaa kilpailijaksi Turkuun siirtyneelle Laivaston soittokunnalle. Malmsténin ja soittokunnan saamaa suosiota eivät jotkut tahot välttämättä katsoneet hyvällä.

Vuonna 1945 Filmistudio Oy tuotti lyhyen dokumentin *Päijänteellä*. Päijänteen hienojen maisemien esittelyn taustalla kuultiin Georg Malmsténin esitys kappaleestaan *Päijännevalssi*. (Elonet.) Kappaleen oli levyttänyt edellisenä syksynä A. Aimo Sointu-yhtiölle, ja Malmstén esitti sen ainakin kesällä vielä radiossa. Dokumentin ja kappaleen synnystä ei ole tarkempia tietoja, mutta saattoi olla, että kappale oli tilaussävellys näytelmäkirjailija Väinö Syvänteen tekstiin. Sodan aikana Malmstén totesi, että filmi ja filmityo viehättää häntä, ja rauhanaikana hän ehkä keskittyy täysin elokuvaan (Karunki 1943, 64). Sodanjälkeisellä 40-luvulla hän ei kuitenkaan saanut mahdollisuutta säveltää musiikkia kokoillan elokuvaan.

Toukokuussa 1945 Malmstén ryhtyi jatkamaan keskeytyksissä ollutta levytystoimintaa, ja aloitti yhteistyön Rytmi-yhtiön kanssa. Oy Rytmii Ab oli perustettu marraskuussa 1940 Helsinkiin. Puuhamiehinä olivat Yleisradion insinöörit Rafael Ylkänen ja Paavo Arni, ja olipa Yleisradiokin jossakin vaiheessa yhtiön osakkaana. Yhtiön äänitysstudio sijaitsi Töölössä Niittykadulla erään kerrostalon kellarissa. (Strömmer 2000, 5.) Studiota käyttivät muutkin levy-yhtiöt, joten Malmstén vieraili siellä jatkossa useasti.

Malmsténille saattoi olla eduksi, että hän sitoutui näin lähellä Yleisradiota olleeseen yhtiöön. Varmistelikko hän asemiaan, sillä Hella Wuolijoki oli levytysten aikoihin astunut Yleisradion pääjohtajaksi. Warsell (2002, 472) pitää selvänä, että ”omien miesten” tuottamia levyjä ei syrjitty ohjelmissa. Ainakin yksi konkreettinen esimerkki tästä löytyy. 11.3.1946 Yleisradiossa oli kello 22.20–23.00 Rytmii Oy:n tanssi-ilta, jossa esiintyi Rytmiiin ajanvieteyhtye Toivo Kärjen johdolla, laulusolisteina Maire Ojonen, Henry Theel ja Eero Väre. Esitetyt kappaleet olivat samoja, joita kyseiset laulajat olivat levyttäneet vastikään Rytmiiille, ja ne olivat ehkä juuri ilmestyneet. Edellä mainituissa äänilevykonserteissa Malmsténin uudet levytykset olivat usein Rytmii-yhtiön tuotantoa. Turkulaisessa Sointu-yhtiössä, jolle Malmstén levytti marraskuussa, tätä toimintaa pidettiin yrityksenä kaataa kilpaileva yhtiö tai ainakin häiritä sen toimintaa. Maskulan (2001) mukaan Seeger ei suorittanut korvauksia Teostolle myymistään äänilevyistä. Kansainvälisten sopimusten rikkominen oli tärkein kilpailijoiden ase Sointua vastaan, kun tehtaan levyjä pyrittiin

boikotoimaan radiossa ja levymyymälöissä. On puhuttu jopa siitä, että Sointu-levyjä ei olisi soitettu ollenkaan Yleisradion ohjelmissa, mutta tämä lienee liioittelua.

Miten Malmstén selviytyi kahden kilpailevan levy-yhtiön, Rytmin ja Soinnun, välillä, on epäselvää. Jonkinlaisen kuvan levy-yhtiöiden väleistä saamme Pentti Viherluodon kertomuksesta tuon ajan toiminnasta. Viherluoto oli suostunut levyttämään Soinnulle kappaleensa *Kaukainen ystäväni* ja *Pieni polku*, vaikka miettikin Rytm-yhtiön suhtautumista asiaan, koska sillä oli Viherluodon kappaleita sovitettuna odottamassa ilmestymistä. Kun Sointu-levyn menestys oli suuri, yhtään Viherluodon kappaletta ei julkaistu, vaan sovitukset hävitettiin. Tietyiltä tahoilta todettiin, että "Emme halua innostaa uusia Malmsteneja", joten säveltäkää te vain, mutta älkää laulako. (Latvakangas 1994, 116.)

Tiistaina 11. syyskuuta Malmstén oli muun muassa A. Aimon, Viljo Vesterisen ja Eino Katajavuoren kanssa Messuhallissa. Klo 19.30 alkoi Dallapén Muistojen ilta 20-vuotisjuhlan merkeissä. Entisistä ja nykyisistä soittajista oli koottu 25-miehinen orkesteri, joka säesti tuttuja kappaleita vuosien varrelta. Eräs esityksistä oli merimiesvalssi, jossa Malmsténia säesti soittajista muodostettu haitarioktetti. (Tikka 2011, 201, 203.)

Pian Malmstén lähti kiertueelle Viljo Vesterisen ja Toivo Mannisen kanssa. Mielialoja nostattaneen kiertueen esiintyjät olivat mainosten mukaan maan parhaita ”slaagerinimiä”, ja salit täyttyivätkin kerta toisensa jälkeen. Syyskuun lopusta lokakuun puoliväliin Toivo Mannista tuurasi Tauno Marttinen. (Tuovinen 2004, 52.)

Marras-joulukuussa alkoi monen yrityksen jälkeen Malmsténin levyttäminen turkulaiselle Sointu-levy-yhtiölle (kts. Tikka 2011, 205–206). Malmsténin valintaan saattoi vaikuttaa se, että hänen vanhat työtoverinsa Viljo Vesterinen ja A. Aimo olivat levyttäneet yhtiölle. Malmstén lauloi Soinnulle vaihtelevasti uusia sävelmiään, mutta teki myös uusintalevytyksiä vanhoista kappaleista. Aikaisempia levytyksiä ei ollut enää saatavana, ja uusia ei voitu tehdä, koska levyjen valmistamiseen käytettävät matriisit olivat tuhoutuneet. Vanhojen kappaleiden levyttäminen oli helpompaa, kun säestämässä oli Dallapé-orkesteri. (Maskula 1999.)

Hella Wuolijoki oli esittänyt valvontakomission johtajalle Andrei Zdanoville joulukuussa 1944, että Puna-armeijan kuoron pitäisi tulla Suomeen esiintymään. Esiintyminen

tapahtuikin jo tammikuussa Messuhallissa, ja menestys oli valtava. Vastikään toisiaan vastaan sotineet kansat ”yhdistyivät” nopeasti musiikin kautta. Tämän innoittamana kuoro laitettiin levyttämään Rytmi-yhtiölle useita lauluja, mutta menestys ei ollut odotetunlainen. Suomalaisen laulajien esitykset vanhoista venäläisistä sävelmistä saivat sen sijaan vastakakaikua yleisön keskuudessa, ja levy-yhtiöt hyödynsivätkin tämän parina ensimmäisenä rauhan vuonna. Malmsténkaan ei voinut välttyä venäläisiltä sävelmiltä, joista yksi oli *Tumma yö*, jonka Puna-armeijan kuoro oli ehtinyt levyttää. Malmsténille venäläinen sävelmaailma oli verenperintöä hänen äitinsä kautta. (Heinänen 2004, 240.) Kukkosen (2004, 160) mukaan Malmsténin versio soi usein myös radiossa, vaikka olikin Sointu-levy. Hän lisää, että venäläisyys ja Puna-armeijan kuoron maine ja arvovalta saattoivat vaikuttaa tähän.

19.12. Malmstén kävi Birgit Kronströmin kanssa laulamassa säveliä suomalaisista äänielokuvista ”Laveasta tiestä” ”Houkutuslintuun”. Ohjelma oli Tapio Ilomäen järjestämä. Ohjelmassa oli varmasti Malmsténin Soinnulle levyttämä nimikappale, Tapio Ilomäen säveltämä ”Houkutuslintu”.

Levytyksissä alkanut yhteistyö Dallapén kanssa jatkui vuodenvaihteessa Iloisen teatterin lavalla. Palle oli perustanut teatterin yhdessä Ossi Elstelän kanssa, ja nyt hän kiinnitti Malmsténin ja Dallapén ”Uudenvuoden revyyyn” *Painajaisuni* tähdiksi. Revyyyn ohjasi Ossi Elstelä, ja lavalla nähtiin Malmsténin ja Dallapén lisäksi ainakin Toini Vartiainen, Tapio Nurkka, Aarne Salonen, Trio Ohoi ja Metrokvartetti. Trio Ohoi ja Metrokvartetti olivat Malmsténille tuttuja jo sotavuosilta. Revyytä esitettiin aina uudenvuodenaatosta helmikuun neljänteen päivään asti. Arvosteluissa esitys nähtiin paljon huonompana, kuin mihin Iloisessa teatterissa yleisö on yleensä tottunut. Jotkin arvostelijat näkivät epäonnistumiseen syynä Malmsténin heikon näyttelijäntyön. Yleisesti kommunistit eivät katsoneet teatteria hyvällä, ja Palle joutuikin eroamaan, ja teatterin nimi vaihtui Punaiseksi Myllyksi. Malmstén ei näytä kuitenkaan pelänneen leimautumista työskennellessään Pallen kanssa (Pennanen 2008, 49, 240; Tikka 2011, 208–209.)

8.3. Vuosi 1946

Revyyn huono menestys vaikutti varmasti osaltaan siihen, että ainakaan alkuvuonna 1946 Malmsténilta ei todennäköisesti syntynyt juurikaan uusia kappaleita. Edes Malmsténin sävelmiä sisältänyttä iskelmävihkoa ei ilmestynyt tänä vuonna. Marraskuussa tehdyn levytysseesion aikoihin myös Henry Theel oli käynyt studiossa laulamassa muun muassa kuusi Toivo Kärjen sävellystä (Strömmer 2000, 411). Erityisesti tangot *Liljankukka* ja *Hiljaa soivat balalaikat* alkoivat soida suomalaisten gramofoneissa. Malmsténin sävellykset eivät enää pystyneet kilpailemaan niiden rinnalla.

Maaliskuussa Dallapé ja Malmstén kokoontuivat jälleen Rytmin studiolla Niittykadulle. Levytyksissä näkyi selkeä kahtiajako: marraskuussa A. Aimo oli saanut laulettavakseen Lyyli Seegerin pöytälaatikossa olleita sävellyksiä, mutta nyt osat vaihtuivat. Malmstén lauloi yhtiön ”hovisäveltäjien” Pentti Viherluodon ja Usko Kempin kappaleita ja aloitti Pentti Viherluodon tangolla *Hyvästi armain* (Strömmer 2000.) Se oli kuultu joulukuussa 1945 ensi-iltansa saaneessa elokuvassa *Huijarien huvittavat huiputtajat*, ja Pentti Viherluoto oli seuraamassa kappaleensa äänitystä. Malmstén ei ollut nähnyt eikä kuullut kappaletta aiemmin, mutta levytys sujui rutiinilla. Laulusuorituksen jälkeen Viherluoto sai Malmsténilta kehuja kappaleestaan. (Kukkonen 2004, 157.)

A. Aimo sai muun muassa laulettavakseen lauluja, joita Malmstén oli jo sodan aikana levyttänyt, mutta ne eivät olleet ilmestyneet. Nyt levytettiin uudestaan ainakin viisi sävelmää: *Sotapojan jenka*, *Iloinen meripoika aalloilla*, *Ilta silloin kerran*, *Ilta Itämailla* ja *Käy kanssain*, joista vain viimeksi mainittu oli ilmestynyt aikanaan Malmsténin laulamana (Strömmer 2000; 2002). Tämä oli kuitenkin luonnollista, koska A. Aimo esiintyi Dallapén solistina sotien jälkeen, samoin kuin tansseissa 1930-luvulla. (Tikka 2011). Erik Toivasen mukaan Malmsténin vuosien 1945–46 Sointu-levyistä soivat eniten radiossa *Erokirje heilille*, *Tumma yö* ja *Hyvästi armain*. Kaksi ensimmäistä olivat vuoden 1946 soitetuimmat Sointu-levyt. (Kukkonen 2004, 152, 155.)

Todennäköisesti huhti-toukokuussa 1946 Malmstén vieraili jälleen Rytmin studiossa: tällä kertaa hän lauloi neljä kappaletta Rytmilevymerkille. Kaksi niistä oli vanhoja kappaleita

kerranneita sikermiä, ja viimeisenä vahalle tallentui foxtrot *Ensi lumi*, joka painui erityisesti studion nurkassa sitä kuunnelleen nuoren tytön mieleen. Myöhemmin hän kertoi pitävänsä siitä paljon. Kyseinen tyttö oli Malmsténin 12-vuotias tytär Ragni, joka astui isänsä jälkeen mikrofoniin ääreen. Levyetiketin mukaan Ragni-Marita lauloi isänsä johtaman Rytmin Solistiorkesterin säestämänä kaksi lastenlaulua: *Prinsessan laulu* (satukuunnelmasta Pikku Matin talkoosseikkailut) ja *Pikku Tipin laulu* (satukuunnelmasta Onnea etsimässä). (Meripii 1964, 15; Strömmer 2000, 413; Strömmer 2002, 668.) Nämä laulut olivat ainoat lastenlaulut, jotka tutkimukseni ajanjaksolla levytettiin.

Ragni oli esiintynyt isänsä kanssa joissakin lasten tilaisuuksissa jo sota-aikana, ensimmäinen esiintyminen oli hänen mukaansa Messuhallissa. Ensimmäinen esiintyminen oli hyvin jännittävä, ja siihen liittyi monia pikku pulmia. Pula-ajan takia Ragni ei oikein tiennyt, mitä olisi laittanut päällensä juhlaan. (Anselmi 1964, 28; Meripii 1964, 14.) Warsell (2002, 575) arvelee, että Ragni olisi levyttänyt jo jotain sotavuosina joko yksin tai isänsä kanssa. Tämä on mahdollista, koska Ragni on muistellut myöhemmin, että Prinsessan laulu on sodan ajan tuotantoa (Udellaanpa uhallakin: Ragni on ikuinen optimisti 1964, 31). Dallapé Kustannus julkaisi *Pikku Tipin laulun* ja *Lapsen rukous* -laulun välirauhan aikana yhtenä pianonuottina. Nuotin kannessa oli pienen Ragnin kuva. Ilmeisesti Malmstén on kirjoittanut kuvassa olevan nuotin kanteen ”Åt Ragni Marita som minne från första radioupptredande i Onnea etsimässä 12/2-41.” (Malmstén 1964, 17.) Tämä kyseenalaistaa Malmsténin kertomuksen siitä, että Ragni lauloi alle kouluikäisenä *Prinsessan laulun* radiossa Markus-sedän lastentunnilla eräässä kuunnelmassa (Erämö 1963, 25).

8.3.1 ”Neljän pojan” yhteistyö

Vuonna 1946 raskas ja hankala kulkeminen ylikuormitetuissa junissa ja puukaasulla kulkevissa linja-autoissa jatkui (Rahikainen 1964, 159). Maaseutua lähti kiertämään Neljän pojan kiertue, nimitys oli Viljo Vesterisen keksimä. Kesällä 1939 ensimmäisen kiertueen tehneen kokoonpanon muodostivat Malmsténin lisäksi Viljo Vesterinen, Eino Katajavuori ja George de Godzinsky. Vuoden 1946 kiertueella pianoa soitti George de Godzinskyn tilalla Tauno Marttinen. Muut suhtautuivat vähän huvittuneesti Lisztiä ja Chopinia soittaneeseen Marttiseen, joka tähtäsi pianistiksi konserttilavoille. Jossakin vaiheessa myös Georgin veli Eugen tuli mukaan. Kiertueen saamasta vastaanotosta Tauno Marttinen on todennut, että

Malmsténit ja Viljo Vesterinen olivat kuin puolijumalia. (Pennanen 2008, 128; Tuovinen 2004, 57.)

Näillä kiertueilla saattoi kuulla ainutlaatuisia esityksiä, joita ei tallennettu levyille. Ohjelmaan kuului ensin pari tuntia viihdemusiikkia, jonka jälkeen oli tunti tanssia. Vuoden 1939 kiertueella Malmstén lauloi omien sävellyksiensä lisäksi venäläisiä romanseja ja operettisävelmiä, ja ohjelmistoon kuului myös Godzinskyn säestämä *Kaksi krenatööriä*, joka oli Schumannin yksinlaulu Heinrich Heinen tekstiin. Vuoden 1941 Ruotsin-kiertueella Malmstén lauloi omien laulujensa lisäksi Merikantoa ja tunnettuja klassisia yksinlauluja. (Franck 1992, 67; Tikka 2007, 159–160, 178)

Viljo Vesterisen (ja Neljän pojan kokoonpanon) kanssa tehty yhteistyö oli Malmsténille tärkeää. Malmsténin säveltämää musiikkia oli Vesterisen levytysohjelmistossa Ruotsissa: 1946 taltioitui valssi *Viva Espana* ja 30.5.1947 Viljo Vesterisen kvartetti levytti *Ylioppilasmusurkan* ja *Meidän Maijan* (Tikka 2007, 282–283). Vuonna 1948 Vesterinen soitti radiossa ehkä kesän Ruotsin-kiertueella syntyneen Malmsténin sävellyksen *Unikuvia*. Viljo Vesterinen oli sodan jälkeen erityisen suosittu Ruotsissa. Kun Malmstén ei lähtenyt kiertueelle, hän teki niitä muiden kanssa. Keväällä 1946 aloitettiin kiertue Henry Theelin kanssa, ja kesällä 1947 kiertuekumppanina kansanpuistoissa oli Andrew Walter. Kesällä 1949 neljän kuukauden kansanpuistokiertueella olivat mukana Georg Malmstén ja Eino Katajavuori. Matkojen aikana syntyi levytyksiä ruotsalaisille levynkuuntelijoille. (Tikka 2008.) Vesterinen saattoi kuitenkin hyötyä Georgistakin. Tikka (2007, 211) kirjoittaa, että ”Vilin lähtöä Ruotsiin helpotti Jorin avaama latu kansanpuistoihin.”

George de Godzinsky sovitti kaikki Malmsténin suosituimmat sävellykset sota-aikana. Malmstén arvosti ilmeisesti Godzinskyä kovasti, koska antoi kappaleensa sovitettavaksi hänelle. Vastavuoroisesti Malmstén sai laulettavakseen *Äänisen aallot* ja *Muistoja Syväriltä*. 1930-luvulla Malmstén ei ollut myynyt kappaleitaan Dallapén Martti Jäppilälle eikä niitä julkaistu Dallapé-vihkoissa. Dallapén muusikot myös harvoin sovittivat niitä. (Tikka 2011, 116, 118.)

8.4. Vuosi 1947

”Missä Malmstén on ollut, kun ei häntä ole missään näkynyt? ihmetteli varmaankin moni tänä kesänä. Tavallisestihan Laulaja-George kierteli siellä sun täällä Suomessa ilahduttamassa ihailijoitaan.” ”Minä halusin viettää oikein kunnan loman, eihän sitä voi kuolla, ennenkuin on saanut kerran haistella, millainen kesä oikein on”, sanoo Malmstén itse.”

Malmstén vietti kesän 1947 huvilallaan Etelä-Lohjalla kaivellen puutarhaa, kitkien porkkanamaata ja lojuen riippumatossa. Ragni-tytär ja Ragnhild-vaimo olivat seurana, Ole-poika oli kesän Ruotsissa. Iltojen kuluksi laulettiin aina välillä. (Pirpakka 1947, 11.)

Aivan laulamatta hän ei kuitenkaan ollut koko kesää. Perinteiseen tapaan hän kävi juhannuksen tienoilla esiintymässä radiossa laatimassaan hupailussa ”*Lisää iskelmiä*”, *sanoi Aaltoska*. Ohjelmassa kuultiin ehkä kappale *Aaltoskan häitariswingi*, joka levytettiin 3.7. seitsemän muun kappaleen ohella Electro-levymerkille (Strömmer 2002, 668–669). Joukossa oli myös Kullervo Linnan säveltämä tango *Iltarusko*, joka menestyi hyvin (Kukkonen 2004, 197). Rafael Ylkänen oli perustanut Electro-levymerkin edellisenä vuonna Rytmin rinnalle (Kukkonen 2004, 123).

Levytyksissä säestänyt Electro-orkesteri oli todennäköisesti Kullervo Linnan orkesteri. Näihin aikoihin Dallapé-orkesterin sisällä alkoi syntyä kiistaa muun muassa raha-asioista. Rumpalina toiminut Kullevo Linna ja basisti Eero Lindroos lähtivätkin pian orkesterista. (Tikka 2011, 211.) Kukkonen (2004, 171) mainitsee, että Linna perusti oman tanssiryhtyeen vuonna 1947. Kullervo Linna on myös todennut, että Electro-orkesteri koostui Dallapésta kerätyistä soittajista (Kukkonen 2004, 197). Malmsténin syksyn radio-esiintymisissä häntä säesti ohjelman mukaan Kullervo Linnan orkesteri. Varsinkin Talkootanssit-ohjelmissa Malmstén ei saanut laajinta mahdollista kuuntelijakuntaa, koska ohjelmat alkoivat vasta klo 22.30. Yleisradion tekemän tutkimuksen mukaan myöhäisohjelmaa (klo 22.20–23.00) kuunteli kaikista kuuntelijoista vain 12 prosenttia (Vihavainen 1996, 286).

Jossakin vaiheessa vuotta 1947 Malmstén oli lukenut sanomalehdestä Teoston vuosikokouskutsun. Ruotsissa ollessaan hän oli kuullut, että siellä Teostoa vastaavan järjestön STIMin johtokunnassa oli myös viihdemusiikin säveltäjiä. Malmstén totesi, että nyt oli hyvä hetki yrittää muuttaa tilanne samanlaiseksi myös Suomessa. Malmstén oli ollut

Teoston asiakas jo iskelmäuransa alusta asti, ja hänelle oli kertynyt jo 1930-luvun alussa huomattava summa korvauksia. Korvaukset olivat kuitenkin pienemmät verrattuna ”taiteellisesti arvokkaampien” säveltäjien sävellyksiin. Olisi erityisen mielenkiintoista tietää, millaisin ehdoin Sointu-levy-yhtiö julkaisi Malmsténin sävelmiä, koska Maskula (2001) väittää, että Lyyli Seeger ei hyväksynyt koskaan Teoston toimintaa, vaan halusi ostaa oikeudet julkaisemiinsa sävelmiin kertakorvauksella suoraan säveltäjältä. Välikorvauksen aikana Sointu järjesti iskelmäsävellyskilpailun, jonka osallistumisehdoissa oli muun muassa se, että julkaisuoikeus olisi kertamaksulla eli ilman Teosto-korvauksia (Kukkonen 2002, 200–201).

Malmstén ei kuitenkaan halunnut ajaa pelkästään omaa etuaan, vaan otti yhteyttä muutamiin säveltäjäkollegoihinsa. Vuosikokouspäivänä joukkio kokoontui Pohjoiselle Rautatiekadulle ja marssi vuosikokouspaikalle Konservatorion taloon. Teoston silloisen johtajan, Martti ”Pyssy” Turusen ensikommentti oli: ”Mitä herrat täällä parveilevat?” Selityksen saatuaan Turunen totesi asian mahdottomaksi. Hänen perustelunsa oli muun muassa se, ettei Teoston jäseneksi voinut ottaa ”ketä tahansa viheltäjäsäveltäjää, joka vähän hyräilee ja pyytää sitten jonkun toisen panemaan sen nuotille”. Vuosikokouksen päätöksentekoon Malmstén kumppaneineen ei siis voinut vaikuttaa. Turunen tuli kuitenkin toisiin ajatuksiin, ja soitti Malmsténille. Ruotsin tilanne huomioitiin, ja syyskuussa 1947 Malmstén, George de Godzinsky, Toivo Kärki ja Dallapé Kustannus Oy valittiin Teoston jäseniksi. Dallapé Kustannus oli perustettu vuoden 1936 lopussa, ja Malmstén omisti siitä lähes puolet. Muut omistajat olivat Martti Jäppilä ja Yrjö Tornivuori. Yhtiön julkaisemat Dallapé-nuottivihot jatkoivat vielä ilmestymistään, mutta Georg Malmstenin sävellyksiä sisältäneiden nuottivihkojen julkaisu lopetettiin jostakin syystä juuri tänä vuonna. Vuonna 1952 Malmstén valittiin ensimmäisenä kevyen musiikin edustajana Teoston johtokuntaan. (Fuhrmann 2002, 6; Kurkela 2009, 159, 184–185; Warsell 2002, 517–519.)

Vuonna 1947 Malmstén yritti selkeästi tehdä Viljo Vesterisen avustuksella läpimurtoa Ruotsissa. Hän sävelsi hambon *Koti-ikävä* (julkaistiin ruotsiksi nimellä *Hemlängtan*) ja levytti Evert Tauben *Pirttisaaren valssin* (*Vals i Furusund*). Levytykset tehtiin Electro-merkille 4.11., ja orkesteria johti kappaleiden sovittaja, vanha Dallapé-muusikko Alvar Kosonen. Samalla Vesterinen teki uuden levytyksen *Säkkijärven polkasta*. He olivat ehkä huomanneet *Säkkijärven polkan* olevan edelleen suosittu Ruotsissa. Viljo Vesterinen oli

levyttänyt polkan jo vuonna 1939, ja nyt hän teki uuden levytyksen. Sitä on kuitenkin pidetty myöhemmin epäonnistuneena. (Tikka 2007, 215.)

Viikkoa myöhemmin Malmstén oli jo levyttämässä Ruotsin radion studiossa Tukholmassa Sointu-merkille (Gronow 2002). Kilpailu levymarkkinoilla oli kiristynyt, ja Soinnulla ei ollut enää asiaa Rytmin studioon. (Kukkonen 2004, 193). 30-luvun yhteistyökumppanilta, ruotsalaiselta Sonora-merkiltä järjestyi kuitenkin studiotilaa. Suomen markkinoille tehtyjen levytysten lisäksi Malmstén lauloi kaksi ja johti kaksi orkesterikappaletta, jotka julkaistiin vain ruotsalaisella Cupol-merkillä. Suomalaisten kappaleiden levyttäminen saatettiin maksaa Malmsténin ruotsalaisilla levyillä, joten rahaa ei olisi tarvinnut Malmsténin viedä mukanaan. Levytyksistä kiinnittää huomiota erityisesti orkesterikappale *Nya Säckjärvenpolkan*, joka oli itse asiassa vanha kappale, Malmsténin säveltämä ja vuonna 1939 levyttämä polkka *Rakas Mimmi* (Warsell 2002, 670). Näyttää siltä, että nimellä yritettiin jo saada ruotsalaiset ostamaan kyseinen levy.

Mikään Ruotsin-markkinoille tarkoitetuista levyistä ei kuitenkaan muodostunut suureksi menestykseksi (Gronow 2002). Kukkonen (2004, 313) mukaan Tukholmassa tehdyt Sointu-levyt myivät Suomessa yllättävän hyvin.

8.5. Vuosi 1948

Vuonna 1948 Malmstén jatkoi jatkosodan alussa alkanutta yhteistyötään Toini Havun kanssa (kts. luku 3). He tekivät yhdessä revyyoperetin *Antaa Lassen elää*, jota esitettiin Kansanteatterissa. POPPOO-lehti (1-4/1948) arvioi, että säveltäjän ja tekstintekijän tyyli oli kovin erilainen. Havun linja oli parodinen, mutta Malmstén vuodatti ”kaikki siirappinsa sekaan”. Tekstissä oli heikkouksia, mutta musiikki olisi voinut paikata niitä, jos se olisi tehty oikeassa hengessä. Kaikesta huolimatta yleisö ilmeisesti piti operetista. Malmsténin vuoden 1948 Sointu-levytyksissä oli kaksi Havun sanoittamaa iskelmää: *Suolainen valssi* ja *Pieniä keväterehdyksiä*. (Strömmer 2002, 670). Nämä saattoivat kuulua revyyyn musiikkiin. Seuraavana vuonna Malmstén levytti osittain yhdessä Marja Talan kanssa laulut *Neiti, vastaanatko tunteisiin?*, *Puuskittain* ja *Lasse Länsituuli*. Nämä Toini Havun kanssa tehdyt laulut olivat revyyistä *Lasse Länsituuli*. (Strömmer 2002, 671.)

Vähän ennen vappua 1948 Viljo Vesterinen, Georg Malmstén ja Eino Katajavuori matkustivat höyrylaiva Ragnessa Turusta Tukholmaan: alkamassa oli neljän kuukauden kiertue Ruotsin kansanpuistoissa. Samanlainen kiertue tultaisiin tekemään vielä seuraavanakin kesänä. Tämänvuotinen kiertue oli samalla Vesterisen häämatka, hän oli mennyt 24.4. maistraatissa naimisiin Toini Närhen kanssa. Nuorenparin auto oli lakkoillut Helsingin ja Turun välillä, joten laiva joutui heidän takiaan viivästyttämään lähtöään muutamilla minuuteilla. Laivamatkan aikana pöytäseurue sai nauttia nelikon viihdyttävistä esityksistä. (Tikka 2007, 216; 2008.)

Kesän ajaksi myös koko perhe saapui Tukholmaan. Georgin ja kumppaneiden kierrellessä Ruotsin huvipuistoja Ragnhild-vaimo oli töissä tilintarkastustoimistossa reskontrana. Ragnitytär latasi Bennos Fotomagasinissa kasetteja saadakseen takki- ja kenkär rahat syksyksi. Ragnin mukaan oli mukavaa, kuin olisi oltu koko kesän kestäväällä retkellä. (Teinilä-Huittinen, 1991, 7.)

Suomeen palattuaan Malmstén lähti suoraan seuraavalle kiertueelle. Todennäköisesti kesällä oli jo sovittu, että Malmstén olisi mukana Dallapén syyskiertueella, joka alkoi 5.9. Mäntsälän seuratalolta. Kiertueen viimeinen, 50. keikka, olisi päätöskonsertti 30.10. Helsingissä. Malmsténilla oli kuitenkin jo sovittuna lokakuussa kolmen viikon SAK:n kiertue, joten kiertueelta oli jäätävä pois Simpeleen keikan jälkeen. (Tikka 2011, 217.)

Orkesteri, laulusolistit ja järjestysmiehet nousivat bussiin, ja matka alkoi. Toisena laulusolistina oli Hramovan sisarusten muodostama Sävelsiskot-trio, jonka jäsenet suhtautuivat kunnioittaen Malmsténiin. Tamara Hramovan päiväkirjan mukaan 14.9. Inkeröisissä Malmstén soitti [kitaralla] omia sävellyksiään ja sai kyyneleet tyttöjen silmiin. (Tikka 2011, 217.)

Tunnelma muuttui kuitenkin toisenlaiseksi 20.9. Imatralla. Yleisön paljous ja hyvin suoritettu ohjelma eivät vähentäneet hermostuneisuutta siitä, että Malmstén oli melko humalassa. Korkin auettua se ei meinannut pysyä kiinni. Miten tähän mahtoi suhtautua paikalla ollut kiertueen järjestäjä, Martti Jäppilä? Konsertti alkoi normaaliin tapaan Dallapén romaniaalaisella konsertilla, jonka jälkeen järjestysmies Valfrid Lilja piti puheen. Helge Pahlmanin soitettua soolokappaleen viululla, Malmstén asteli lavalle laulamaan

kansanlauluja. Ehkä marraskuussa radiossa kuultu Erkki Melartinin sovittama italialainen kansanlaulu *Lisa Mia* oli ohjelmistossa. Malmsténin kunto ei ollut paras mahdollinen, ja Tamara Hramova on kertonut:

”Mä muistan, kun me siellä Imatralla jännättiin, seistiin siinä verhojen takana, kun Jori lauloi ja rupesi meneen vähän epäpuhtaaksi se kappale. Se oli silloin just vähän ennen kun se sitten lopetti sen kiertueen.” (Tikka 2011, 217).

On yllättävää, että Malmstén käytti alkoholia kiertueen aikana. Syytä on vaikea tietää, Malmsténin elämä oli kuitenkin suhteellisen vakaalla pohjalla, kun Poliisioittokunnan kapellimestarin paikka oli varmistunut. Syy ei ollut myöskään yleisöltä saadussa vastaanotossa. Rumpalina ollut Leo Repo on kertonut:

”Jori Malmstén oli ensimmäisen kuukauden mukana, toisen se jäi pois. Sen näki yleisössä. Ne olivat pettyneitä, kun ei nähneet Malmsténia. Se oli se mies, jonka ne parhaiten tunsivat. Ei ollut enää mitään loistokkuutta. – – ” (Tikka 2011, 218.)

Ehkä Malmsténin ja soittajien välillä oli jotain ongelmia. Tikan (2011, 220) mukaan soittajien välinen ilmapiiri kiertueella oli melko kireä.

Yleinen käsitys on kuitenkin se, että Malmsténilla ei ollut koskaan ongelmia alkoholin kanssa. Ragni-tyttären mukaan hänen isänsä ei sylkenyt lasiin, mutta otti konjakin vasta, kun työt oli tehty (Alanen 2002, 37). Warsellkin (2002, 325) kirjoittaa, että vaikka Malmstén oli seuramies, niin hän ei sortunut alkoholiin toisin kuin moni kollegansa. Malmstén oli tunnettu sikareiden käytöstä, hänen merkkinsä oli Havanita 10 (Alanen 2002, 37). Dallapén kiertueelta vuonna 1948 otetussa kuvassa Malmsténilla on piippu suussaan (Tikka 2011, 218), ja kun sota-aikana sikareista piti luopua, Georg kasvatti jopa tupakkaa saunan nurkalla Lohjan Vähä-Teutarissa (Alanen 2002, 37). Tämän hän taltioi säveltämäänsä ja sanoittamaansa lauluun *Laulaen eteenpäin*: ”Onneks nurkan takana viel’ kasvaa kessua, sen kunniaksi laulan mä kiitosmessua.”

Malmsténin viimeiset Sointu-levyt äänitettiin todennäköisesti loppuvuodesta 1948. Malmsténia säesti neljän kappaleen levytyksessä todennäköisesti Kaarlo Valkaman orkesteri, koska samoihin aikoihin tehdyissä Olavi Virran äänityksissä orkesterinjohtajana toimi Kaarlo Valkama (Strömmer 2000.) Valkaman mukanaolosta todistaa myös se, että *Pieniä kevätorehdyksiä* -kappale mainitaan Valkaman sovittamaksi vuoden 1950 levytyksessä (Strömmer 2002, 671). Virran levytykset äänitti elokuvatoistään tunnettu Kurt Vilja Suomen

Filmiteollisuuden studiossa, joten äänityspaikkakin saattaa olla tiedossa (Maskula 2001). Kaarlo Valkamaan Malmstén oli jo ehtinyt tutustua tai yhteistyö jatkui Filmistudio Oy:n tuottaman maatalousdokumentin *Sika, jalon muonan tuottaja* parissa. Jossakin vaiheessa Malmstén oli sovittanut Kaarlo Valkaman kanssa musiikin tähän Paavo Lounamaan ohjaustyöhön. Sianjalostusyhdistys ry:n tilaaman filmin selostajana toimi Reino Hirviseppä eli Palle.

Vuoden 1948 jälkeen Malmstén olisi voinut jatkaa Soinnulle levyttämistä, mutta hän ei sitä tehnyt. Syytä yhteistyön loppumiseen ei tarkasti tiedetä. Kukkonen (2004, 312) mainitsee mahdolliseksi syyksi sen, ettei syntynyt enää uusia sävelmiä, ja vanhatkin oli jo käytetty. Toinen syy saattoi olla, ettei Malmsténia kapellimestarina ollessaan enää kiinnostanut levyttää Soinnulle. Tai sitten hän tiesi etukäteen, että hänen vanha levy-yhtiönsä PSO palaa seuraavana vuonna markkinoille. Malmstén saattoi myös huomata sen, että pienentyntä uustuotantoa paikatakseen Sointu julkaisi paljon vanhoja levytyksiä uusilla nimillä. Itse uskon eniten toiseen syyhyn, koska Sointu-levyjien tekninen laatu oli näihin aikoihin erittäin heikko. Levyjen rahina peitti melkein laulajan sanat alleen, ja huonosta levymassasta johtuen levyt rikkoutuivat helposti. Levyjen myynti oli erityisen heikkoa Sointua kohtaan harjoitetun myyntiboikotin takia. Saattoi olla myös, että Lyyli Seeger halusi panostaa enemmän yhteistyöhön Olavi Virran kanssa. (Kukkonen 2004, 167, 193, 227, 318.)

Näillä edellytyksillä oli vaikeaa kilpailla levymarkkinoilla. Fazer oli tuonut vuoden alusta markkinoille uuden Decca-merkin, jolla Toivo Kärjen ja Henry Theelin yhteistyö jatkui menestyksekkäänä. Näitä levyjä alettiin mainostaa joka toinen viikko Radiokuuntelijalehden takakannessa, ja tuskin ainoa Malmstenin vuoden 1948 Decca-levytys, valssi *Ramona*, Henry Theelin levyjen joukosta erottui. Henry Theel ja Malmstén kävivät kumpikin levyttämässä 5.11. kaksi kappaletta Niilo Saarikon uudelle Triola-merkille. Malmsténia säesti Yrjö Saarnion polkkayhtye, jonka kanssa oli tehty yhteistyötä radiossa jo vuosien ajan. Lauluun *Kosinta* on merkitty sanoittajaksi H. Toikka. (Strömmer 2002, 670.) Kyseessä saattoi olla jälleen yksittäinen yhteistyö naissanoittajan kanssa, koska Matti Jurvan vuoden 1942 sävellyksessä *Kallis Karjalan maa* sanoittajaksi on merkitty Hilma Toikka (Strömmer 2000, 280).

8.5.1 Tie Helsingin Poliisisoittokunnan kapellimestariksi

Vuonna 1948 Malmsténin elämä vakiintui lopullisesti, kun hän sai kuukausipalkkaisen toimen Helsingin Poliisisoittokunnan kapellimestarina. Viimeksi hänellä oli ollut kiinteä toimi 1930-luvun alussa Parlophon-levy-yhtiössä (Rahikainen 1964, 80).

Rikosylikonstaapelit Keijo Karppinen ja Torsten Karanoja olivat alkaneet jo syksyllä 1946 koota poliiseina toimivia soittajia yhteisiin soittoharjoituksiin. Apulaispoliisimestari Otto Kosonen halusi kuitenkin, että Helsingin Poliisilaitoksen yhteyteen perustettaisiin oikea soittokunta. Soittokunnan perustamisella haluttiin saada kansalaiset lähemmäksi poliisia ja lievittää jännittyneitä suhteita. Niinpä sanomalehtiin laitettiin ilmoituksia, joissa kerrottiin, että poliisin palvelukseen haetaan armeijan entisiä sotilassoittajia. Niille soittajille, joilla ei ollut soittimia, hankittiin ne lahjoitusvaroin. Soittokunta alkoi esiintyä sotilassoittokuntien tapaan omissa tilaisuuksissa ja otti myös ulkopuolisia tilaussoittoja, joilla rahoitettiin omaa toimintaa. Näillä rahoilla tuettiin usein virantoimituksessa kuolleiden poliisien leskiä ja heidän lapsiaan.

Tässä vaiheessa apulaispoliisimestari Kosonen oli jo ottanut yhteyttä Malmsténiin ja tarjonnut hänelle soittokunnan kapellimestarin tehtävää. Tarjous houkutteli Malmsténia, sillä nyt olisi mahdollisuus päästä lopultakin sotilaskapellimestarin alalle. Hän koki myös, että laulaminen oli hänen kohdaltaan jollakin tavalla jo ohi. Kososelle Malmstén oli luonnollinen valinta, koska soittokunnat olivat tuttuja hänelle jo nuoruudesta. Hän osasi myös ottaa erilaiset yleisöt huomioon ja linjasi myöhemmin, että soittokunta soittaa yksinkertaisesti kaikille. Sillä hetkellä amatöörisoittajien johtaminen kuitenkin arvelutti, sillä soittajat olivat soittokunnan ohella poliisin viroissa. Kapellimestarin olisi hankala vaatia hyviä suorituksia soittajilta, jotka saattoivat olla harjoituksiin tullessaan väsyneitä ja pahantuulisia. Soittamisen vapaaehtoisuus ja palkattomuus lisäisi tämän asian hankaluutta. Malmstén jäi miettimään asiaa. (Rahikainen 1964, 161–162; Warsell 2002, 499.)

10.5.1947 Poliisisoittokunta piti ensikonserttinsa keskuspoliisiaseman käytössä olleessa pylvässalissa. Kapellimestarina oli klarinetinsoittaja Kalle Kukkonen. Myös Malmstén istui yleisön joukossa: hänelle oli lähetetty liput konserttiin. Malmstén yllättyi positiivisesti soittokunnan tasosta ja koki, että hän pystyisi tekemään vielä jotakin sen kehittämiseksi. Hän

oli pitänyt turhaan soittajia amatööreinä ja sai kuulla, että soittajien virat Helsingin Poliisilaitoksella olivat vain muodollisia. Malmsténista tuli ylikonstaapeli ja kapellimestarin viran ohella myös tilastotoimiston esimies. (Rahikainen 1964, 162; Warsell 2002, 495, 497.)

On kuitenkin hieman epäselvää, milloin lopullinen päätös viran vastaanottamisesta syntyi. Marraskuussa 1947 Poliisisoittokunta esiintyi yhdessä Poliisilaulajien kanssa Suomalaisella Yhteiskoululla, ja taiteellista tasoa pidettiin erityisen hyvänä. Warsell kirjoittaa, että nyt Malmstén saattoi turvallisin mielin ottaa tehtävän vastaan. Kuten edellä on käynyt ilmi, Malmstén teki kuitenkin vuonna 1948 vielä paljon muutakin kuin johti soittokuntaa. 1950-luvulla Malmstén totesi eräässä haastattelussa, että olisi ollut parempi, jos hänestä olisi alun perin tullut sotilassoittokunnan kapellimestari. Poliisisoittokunnan johtajuus kuitenkin korvaa sen, ettei niin käynyt. Näin Malmstén varmasti joskus ajattelikin, mutta arvosti kyllä myös laulajan uraansa. (Jakke 1955, 8–9; Warsell 2002, 496.)

9 MUSIIKKIKAPPALEIDEN HISTORIAA

9.1. Äänisen aallot ja Muistoja Syväriltä

George de Godzinsky on kertonut:

Äänisen aallot syntyivät Äänisen rannalla vuonna -42 eräänä syysiltana. Keskusteltiin Suomen sotaväen lemmikkivalsseista. Silloin soitettiin Elämää juoksuhaudoissa, Mantshurian kukkuloilla, Tonavan aallot ja sellaisia vanhoja venäläisiä valsseja. Eräs lottasanoi: Sinä joka osaat säveltää, miksi et tee sellaista kuin Äänisen aallot? Seuraavana iltana istuin Äänisen rannalla ja heitin kiviä veteen. Aurinko laski juuri, ja silloin menin semmoiseen yhteen paikkaan mihin keisarikin menee yksin, otin sieltä vähän paperia, koska minulla ei ollut nuottipaperia ja kirjoitin sen valssin nopeasti valmiiksi. Ensiksi unohdin sen, mutta parin kuukauden kuluttua kun purin tavaroitani, löysin sen. Annoin sen hyvälle ystävälleni Kerttu Mustoselle, joka teki siihen tekstin. Georg Malmstén lauloi sen levyllä, ja sitä soitettiin silloin paljon. Sanat olivat ehkä hieman radikaaleja kun niissä uutta huomenta Karjalaan tuodaan. Minä tiesin, että siitä ei tule mitään, mutta se oli ajan henki. Kun tuli rauha, sitä valssia ei saanut soittaa ainakaan 6–7 vuoteen, se oli kiellettyjen listalla. (Fuhrmann 1981b, 15–16.)

Äänisen aaltojen syntymisestä on vuosien varrella kerrottu monenlaisia versioita. Erityisesti säveltäjä on kertonut edellä mainitun lisäksi hieman erilaisia versioita (kts. esim. Franck 1992, 88–91) osin jo muistivirheidenkin takia, ja näitä virheitä on toistettu myöhemmissä teoksissa eri tavoin. Edellä olevassa on itse asiassa kysymys Godzinsky toisen sävellyksen, *Muistoja Syväriltä*, synnystä. Näiden valssien synty tarinat ovat sekoittuneet keskenään, joten kerron tässä luvussa ne erikseen. Aloitan *Äänisen aalloista*.

Valssin sävellyspyynnön esittäjä on ensimmäinen ristiriitainen kysymys. Se on selvää, että laulun tarkoitus oli olla suomalaisvastine Godzinsky alussa mainitsemille valsseille. Godzinsky itsekin sai rintamakiertueilla soitella näitä valsseja lukemattomia kertoja (Franck 1992, 86). Heinänen (2004, 239) ja Jalkasen (1992a, 68) mukaan toivomuksen sävellyksestä esitti kenraali Airo. Jalkasen (2003, 333) ja Godzinsky itsensä (Franck 1992, 88) mukaan se oli kenraali Antero Svensson. Godzinsky oli arvostettu henkilö: hän oli sodan aikana esiintynyt Päämajassa itse marsalkka Mannerheimille (Korpela 1991, 254).

Yleisin vuosien varrella toistunut virhekäsitys on se, että laulu olisi sävelletty kesällä 1942. Kukkonen on huomionnut tämän jo kahdessa teoksessaan (1986, 48) ja (2002, 232). Kuitenkin Jalkanen (2003, 333) esittää vielä saman väittämän. Se ei voi kuitenkaan pitää

paikkaansa, koska Malmstén levytti *Äänisen aallot* 10.3.1942 Saksassa (Strömmer 2002, 661).

Äänislinna (nyk. Petroskoi) vallattiin 1.10.1941. Marraskuun 11. päivä kaupungin yliopiston juhlasalissa pidettiin jo ensimmäinen konsertti, ja viihdytyskiertueet alueella alkoivat. (Korpela 1991, 48.) Korpelan teoksen kuvaliitteessä on eräs kuva, jossa Godzinsky konsertoi ammuslaatikon päällä Syvärin Uutujärvellä 18.11.1941. Ehkä tämän kiertueen aikana hän poikkesi Äänislinnan Upseerimajaan Engelsinkadulle.

Pekka Karunki (1943, 52) nimittäin kertoo, että kun hän eräänä talvipäivän aamuna vuonna 1941 astui Upseerimajan seurusteluhuoneeseen, oli flyygelin ääressä pienenlainen, tumma mies säveltämässä jotakin. Lotta Kyllikki Kivimäeltä hän sai selville, että kyseessä on George de Godzinsky. *Äänisen aallot* -valssi oli syntymässä.

On mahdollista, että Godzinsky olisi tavannut kenraali Airon tai Svenssonin tai molemmat Upseerimajassa. Oletan, että kumpikin heistä vaikutti kappaleen syntyyn, mutta lopullisen nimen *Äänisen aallot* antoi Lotta Kyllikki Kivimäki. Sävellystyö saattoi alkaa jo kiertueella, ja sävellys sai lopullisen muotonsa vasta Upseerimajassa. Tähän viittaa se, että Aseveli-lehdessä 2/1944 kerrotaan, että laulu syntyi haitarin avulla.

Godzinskyllä oli joka tapauksessa valmis sävellys mukanaan, kun hän palasi Helsinkiin. Alun kertomuksessaankin Godzinsky toteaa, että sävellys jäi muutamaksi kuukaudeksi unohtuiksi. On vaikea sanoa, kumpi laulu on kysymyksessä *Äänisen aallot* vai *Muistoja Syväriältä*. Toisessa yhteydessä Godzinsky kertoo, että sävelmä olisi muistunut mieleen, kun Nils Eric Fougstedt oli ihmetellyt, miksei kukaan sävellä suomalaista valssia. Kerttu Mustonen teki kuitenkin molempiin lauluihin tekstin, ja Georg Malmstén levytti ne molemmat. *Äänisen aallot* levytettiin maaliskuussa Berliinissä, jonne Godzinsky muistaa Malmsténin lentäneen sotilaskoneella (Franck 1992, 90.)

Laulu esitettiin ensimmäisen kerran 15. asemiesillä Helsingin Työväentalon juhlasalissa 23.4.1942. Malmsténin laulua tukivat Asemieskuoro ja George de Godzinsky johtama Korsuorkesteri. Samana päivänä oli ilmestynyt ensimmäinen asemiesiltojen ohjelma- ja

tiedotuslehti *Hopeatorvet*, jossa kerrottiin, että ”musiikkivänrikki Georg Malmstén koko kansan ”Malsteeni” esittää erään uutuuden ym.” Illan kuuluttaja Carl-Erik Creutz ennusti kappaaleesta tulevan koko kansan suosikki (Noponen 1986, 385).

Laulun merkitys tajuttiin, ja valssi kuultiin myös Suomi-Filmi Oy:n tuottamassa *Kenttäpostia*-lyhytelokuvassa, jossa Malmstén esittää sen lumipuvussa studioon lavastetussa lumisessa metsässä. Sitä esitettiin elokuvateatterien alkukuvana koko maassa (Franck 1992, 91). Niiniluoto (1995, 46) kirjoittaa, että *Äänisen aaltoja* käytettiin myös sodasta kertovien uutisfilmien taustamusiikkina, kun haluttiin tehdä uudet valloitetut paikkakunnat kotirintamalle rakkaiksi ja tutuiksi.

Näihin aikoihin levy saatiin myyntiin Saksasta. Musiikkitoimittaja Cay Idströmin mukaan hän jonotti kymmenien muiden ihmisten tavoin Helsingissä musiikkikaupan edessä jo varhain aamulla, että saisi levyn. Liikkeestä myytiin levyt loppuun muutamassa tunnissa. (Kukkonen 2002, 233.) Levyä myytiin Kukkonen (2002, 27) mukaan jopa 8000 kappaletta, ja se oli ehkä sotavuosien myydyin levy. Karungin (1943, 53) mukaan sekä nuotteja että levyjä myytiin kymmenisentuhatta kappaletta. Dallapé Kustannus Oy julkaisi molemmista valsseista erikseen pianonuotit sanoineen, ja niitä mainostettiin Dallapé-vihkoissa. Nuottien hinta oli selvästi muita nuotteja korkeampi. Hinta oli 26 markkaa veroineen, kun taas Iskelmäsarjan nuotit maksoivat 11,50 markkaa

Äänisen aallot kuultiin ensimmäisen kerran Yleisradion ohjelmassa 8.7.1942 (Warsell 2002, 443). Pian sitä toivottiin paljon asemiesilloissa ja toivekonserteissa, ja laulun suosio näkyi syksyn aikana myös *Hopeatorvet*-lehtien toivemäärissä. 20.7.1942 Aapo Similä kirjoitti Pallen radiorevyiden roolinimellään Mauri Ajan Suunnassa mm. seuraavaa:

” – – ruikuttavissa iskelmissä taas on pietarilaissyntyisten ”säveltäjien” importoimaa slaavilaista arojen ulinaa, joka ei ole Suomen kansan henkiseen olemukseen sopivaa.” Pahinta oli että juuri tuollaista ”malmsténilais-godzinskyläistä naukumismusiikkia” tarjottiin nyt ”asevelihenkisenä musiikkina”. (Jalkanen 2003, 338.)

Kirjoituksessa ei mainita suoraan *Äänisen aaltoja*, mutta kritiikin kohde tulee ilmi selvästi.

Samoihin aikoihin Godzinsky oli jälleen rintamakiertueella, tällä kertaa Syvärillä. Eräänä päivänä hän tuli Vosnesenjan kylään, joka sijaitsee Äänisen ja Syvärin liittymäkohdassa.

Äänisen rantakivellä istuessaan hänen päässään alkoi soida melodia, jonka hän kirjoitti nopeasti wc-paperille. Se sai nimen *Muistoja Syväriältä*. Godzinsky on kertonut eri yhteyksissä, että laulun syntyminen tapahtui äkkiä, jopa muutamassa minuutissa. Usein mainitaan myös, että laulun syntyyn saattoivat vaikuttaa paikalle lennähtäneet joutsenet (Jalkanen 1992a, 68, Kukkonen 2002, 346.)

Muistoja Syväriältä esitettiin ensimmäisen kerran asemiesillassa 31.12.1942. Malmstén esitti laulun yhdessä Metro-kvartetin kanssa, ja samainen kvartetti oli todennäköisesti jo avustanut Malmsténia kappaleen levytyksessä 2.12.1942. Levytystiedoissa mainitaan vain Solistikuoro, mutta matriisinumeroiden mukaan edellisenä kappaleena Metro-Soolokvartetti oli laulanut Helge Pahlmanin säveltämän ja Kauko Käyhkön sanoittaman marssin *Rajavartijat* (Strömmer 2000, 343).

Vuonna 1943 molemmat valssit soivat vielä usein Yleisradiossa (Kukkonen 2002, 344), mutta seuraavana vuonna tilanne oli jo toisenlainen. Asemiesiltojen musiikista vastannut Nils-Eric Fougstedt totesi Aseveli-lehdessä (18/1944):

”Yleisön maku vaihtelee ajan mukana. Eilen se piti Äänisen aalloista, tänään ei niitä enää kukaan kuuntele.”

Sota-aiheiset laulut alkoivat hävitä myös Yleisradion ohjelmistosta, ja *Muistoja Syväriältä* kuultiin viimeisen kerran 29.1.1944 ja *Äänisen aallot* 11.3.1944 (Kukkonen 2002, 434).

Tämän jälkeen molemmat laulu unohdettiin vuosikymmeniksi. *Äänisen aallot* sai seuraavat levytyksensä vasta 1970-luvulla, ja nekin olivat soittoversioita. Itsekin omistan erään 1970-luvun alun LP-levyn, jossa silloiset tunnetut laulajat esittävät uusia versioita sota-ajan lauluista. *Äänisen aallot* on ainoa kappale, joka esitetään soitettuna. Lopullisesti laulu ”pääsi pannasta” vasta 1980–90-lukujen vaihteessa. *Muistoja Syväriältä* on itse asiassa levytetty vain kerran Malmsténin jälkeen 1990-luvulla. (Suomen Äänitearkiston tietokanta 1901–1999.)

9.2. Marssilaulut

Reino Wilhelm Palmroth (1906–1992) oli ammattiupseeri, joka kirjoitti iskelmätekstejä nimimerkillä Palle. Kirjailijana hän käytti nimeä Reino Hirviseppä. Ennen sotaa Palle oli jo

toiminut Sotamuseon intendenttinä ja tullut tunnetuksi radiorevyistään. Jatkosodassa hän toimi myös Puolustusvoimien Propagandaosaston päällikkönä ja järjesti asemiesiltoja sekä keräsi niihin usein ohjelmaa. Sodan jälkeen hän oli jopa hetken vankilassa syytettynä asekatkennästä. (Pennanen 2008, 36; Vihonen 2010, 51.)

Palle suomensi talvisodasta lähtien useita saksalaisia marsseja, jotka saivat suomennoksissa suomalaisia tyttöjen nimiä. Hän itse laski, että ”laulumorsiamia”, sotapoikien ”yhteisiä morsiamia” oli yhteensä kymmenen: *Anna-Maija, Anneli, Anne-Marie, Annikki, Irene, Kaarina, Mirja, Orvokki, Ros-Marie ja Tellervo* (Karunki 1943, 17–18). Kuten luvussa 4.1. tuli esiin, että nämä laulut ja muut suomalaiset marssit olivat jatkosodan alkaessa jo erittäin suosittuja. Niinpä niistä täytyi saada mahdollisimman nopeasti kaupalliset versiot. Helmikuussa 1942 Georg Malmstén matkusti Saksaan, ja heti ensimmäisenä levytyspäivänä levytettiin suurin osa edellä mainituista lauluista. Malmsténin levytysten ulkopuolelle jäivät *Anne-Marie, Annikki, Irene ja Mirja*. Mirjan sävelmän Malmstén kyllä levytti, mutta nimellä *Liisa pien'*. Kerron laulun historiasta myöhemmin erikseen. Palle suomensi ja sanoitti Malmsténin levytysohjelmistoon muitakin kuin marsseja, mutta seuraavassa käsitellään vain ensimmäisen levytyspäivän, 28.2., ohjelmisto.

Ensimmäisen levytyspäivän kappaleet olivat seuraavat:

Kaarina (Erika) (säv. Herms Niel)

Anna-Maija (Hannelore) (säv. Herms Niel)

Tellervo (Lebe wohl du kleine Monika) (säv. Hans Carste)

Sotamies on sotamies (Armas Anneli) (Es ist so schön Soldat zu sein, Rosemarie)
(säv. Herms Niel)

Suomi marssii (Matrosenlied) (säv. Herms Niel)

Sotapojat marssivat (Wenn die Soldaten...)

Sotapoikien lähtölaulu (säv. ja san. Korsukolportööri)

Sinne jonnekin (säv. Väinö Hannikainen)

Maanpuolustajat (säv. Nic von Weymarn) (Strömmer 2002, 658–659)

Professori Herms Niel oli Saksan tuotteliain sotilaslaulujen kirjoittaja. Hän johti sotilaille konsertteja ja oppi huomaamaan, mistä he pitivät, koska oli itsekkin sotilas. (Marja-Leena 1942, 12–13.) Marssi *Erika* syntyi kesällä 1939, kun säveltäjä oli koiransa kanssa

kukkivalla mäenrinteellä. Koira pelästyi erään sinisen kukan ympärillä lennelleitä mehiläisiä. Kun Niel näki kukan, laulun sävel alkoi soida hänen päässään. Hän kaivoi kukan maasta ja vei kotiinsa, jossa laulu syntyi lopullisesti. Niel istutti kukan, ”Erikan”, muistoksi puutarhaansa. Pian laulu ilmestyi painosta, ja kesällä Berliinissä sitä ei voinut olla kuulematta monta kertaa illassa. (Marja-Leena 1942, 13.)

Kaarinan suomennos syntyi lentokoneessa 1.9.1939. Palle sai sattumalta vapaaksi jääneen paikan Tempelhofin kentältä lähteneeseen Tukholman koneeseen. Mielessä kaikuivat Herms Nielin Erika-laulun säkeistöt, ja suomennos syntyi savukerasian kanteen Itämeren yllä. Sana kanerva ei sopinut laulun rytmiin, mutta jossain vaiheessa matkaa mieleen tuli tuttu vaaleatukkainen Kaarina-neito Töölönkadulta. Asia oli selvä, ja laulu kuultiin radio-ohjelmassa jo samassa kuussa. (Hirviseppä 1975, 338–339.) A. Aimo lauloi laulun Sointu-levylle huhtikuussa 1941 (Strömmer 2000, 423).

Anna-Maijan lauloi myös A. Aimo 28.2.1942 Tukholmassa Sointu-levylle (Strömmer 2000, 423).

Tellervon Palle toi Saksan-matkaltaan, jolla hän oli tutustumassa sikäläisiin asemiesiltoihin. Hän piti laulua sisällöltään rikkaimpana. (Hirviseppä 1975, 339, 350.)

Suomi marssii oli tullut tutuksi Asemieskuoron laulamalta pikalevyiltä (Kukkonen 2002, 124–125). Palle itse piti tämän laulun tekstiä nasevimpana (Hirviseppä 1975, 339).

Laulun *Sotapojat marssivat* Palle oli suomentanut jo RUK-kurssillaan vuonna 1925 (Kukkonen 2002, 240). Sekin oli kuultu jo Aapo Similän Asemieskuoron laulamana (Kukkonen 2002, 124–125). A. Aimo lauloi sen Tukholmassa 28.2.1942 Sointu-levylle (Strömmer 2000, 424).

Kalle Väänäsen *Sotapoikien lähtölaulu* syntyi talvisodan aikana. ”Rieska-Kallena” tunnettu savolaissyntyinen luonnontieteiden lehtori oli tullut tammikuussa 1940 Pallen toimistoon tarjoamaan apuaan. Hänestä tuli ainutlaatuinen ”Korsukolportööri”, joka kierteli etulinjan korsuissa jututtamassa ja laulattamassa lepovuoroisia taistelijoita. Pallen saksalaisille

marssityöille hän teki Pallen kehotuksesta vastapainoksi laulun *Iso-Iita*. (Hirviseppä 1983, 46–47, 49.)

Sinne jonnekin -lauluun Palle teki uuden tekstin Väinö Hannikaisen sävellykseen. Alun perin sävelmä oli tullut toiseksi kilpailussa, jossa etsittiin sävelmää F. E. Sillanpään ”Marssilaulu”-nimiseen runoon. Voittajaksi selvisi Aimo Mustonen, ja syntyi tunnettu *Sillanpään marssilaulu*. Palle käytti laulua komedianäytelmässä *Luutnantti maksaa velkojaan*, jossa Aapo Similä oli näytellyt eversti Hakkapäästä Kyösti Erämaan maaseutukiertueella. Väinö Hannikainen tunnetaan paremmin klassisen musiikin säveltäjänä, mutta hän toimi jo 1920–30-lukujen vaihteessa Odeon-yhtiön vakituksena säveltäjänä ja levytettävien kappaleiden valitsijana. (Hirviseppä 1983, 75–77, 84; Kukkonen 2002, 245.)

Sulasolin Helsingin piiri järjesti heti helmikuun alussa 1940 kilpailun nimellä *Lauluja sotapojille ja kotirintamalle*. Neljä palkintoa jaettiin yleisöäänestyksen perusteella. Voittajaksi selvisi laulu *Maanpuolustajat*, jonka oli säveltänyt Pallen sanoihin Haminan Kadettikoulua käynyt ja sen lakkauttamisen jälkeen Pietarin Kadettikouluun siirtynyt Nic von Weymarn. Tekijät omistivat laulun Suomen kadeteille ja Kadettikunnalle. Säveltäjä myi laulusta painetut 100 numeroitua kappaletta ja lahjoitti kertyneet varat Sotainvaliidien Veljesrahastoon. (Orlamo 2006, 42.)

9.2.1 Lili Marleen

Runo *Lili Marleen* syntyi, kun tunnettu hampurilainen runoilija Hans Leip oli vuonna 1915 suorittamassa asepalvelustaan eräässä berliiniläisessä kasarmissa. Lomalla ollessaan hän tapasi kahta tyttöä Liliä ja Marlenea, jotka innoittivat hänet tekemään runon. Alussa siinä oli vain yksi säe eikä mitään nuottia, mutta joko Leip itse tai hänen kaverinsa tekivät nuotin ja laulelivat sitä itsekin. Rintamalla haavoittunut Leip palasi takaisin Berliiniin ja teki runoon kaksi lisäsäettä. (Lili Marlene, 1942, 4; Vastustamaton Lili Marlene 1942, 9.)

Nykyään tunnettu sävelmä syntyi vasta vuonna 1936. Leipin viisisäkeinen runo julkaistiin ”posetiivi”laulujen kokoelmassa, ja Norbert Schultze sävelsi sen neljän muun laulun ohessa. Laulu kuultiin ensimmäisen kerran Lale Andersenin esittämänä Willy Schaffersin kabareessa, ja heinäkuussa 1939 hän lauloi sen ensimmäisen kerran Kölnin radiossa. Nämä

esitykset eivät kuitenkaan herättäneet huomiota, vaikka laulusta oli olemassa jo Andersenin levytyskin. (Lili Marlene, 1942, 4; Vastustamaton Lili Marlene 1942, 9; Vilkki 1964, 20.)

Laulu tuli lopullisesti tunnetuksi keväällä 1941, kun Belgradissa toimineen saksalaisen radioaseman, Belgrader Wachtpostenin, johtajaksi tullut Karl Heinz Reintgen soitti levyn radiossa. Edellisenä vuonna Krefeldissä palvellut Reintgen oli kuunnellut levyä paljon pataljoonan aliupseerien kanssa, ja ensimmäinen radiosoitto oli omistettu vanhoille sotilaskavereille. Toisen tiedon mukaan säveltäjä Norbert Schultze olisi lahjoittanut levyn jo vuonna 1938 eräälle Belgradin radion virkailijoista. Kun saksalaiset sotilaat valtasivat Belgradin radion, he joutuivat turvautumaan siellä olleisiin levyihin. (Lili Marlene, 1942, 4; Vilkki 1964, 20.)

Joka tapauksessa laulu herätti kuitenkin huomiota, ja toivomuksia levyn soittamisesta alkoi tulla yhä enemmän. Lopulta levy soi joka ilta asemiespalvelun päättäjaiskappaleena ennen kello kymmenen uutislähetystä, ja saksalaisten ja englantilaisten erämaaasodassa Afrikassa sitä kuunneltiin rintamalinjan molemmin puolin. Englantilaisia sotilaita yritettiin turhaan kieltää kuuntelemasta tai laulamasta laulua. Pian muutkin Euroopan radiot ottivat kappaleen jokapäiväiseen ohjelmistoonsa, ja äänilevy-yhtiöt kustansivat levyä painosten loppuessa aina kesken. (Lili Marlene, 1942, 4; Vilkki 1964, 20.)

Palle ei suomentanut laulua nimellä *Liisa pien'*, kuten Vihonen (2010, 198) toteaa, vaan nimeksi tuli *Mirja pien'*. Tämän sanoituksen levytti Tukholmassa A. Aimo Sointu-levymerkille 28.2.1942. Samana päivänä Malmstén lauloi Berliinissä Pallen marssilauluja levyille. Sointu-levyyn laulun nimeksi kirjattiin kuitenkin *Lyhdyn alla*. Malmstén levytti kyllä laulun Saksan-matkallaan, mutta nykyään tunnetulla tekstillä ja nimellä *Liisa pien'*. Pallen sanoitus oli vaihtunut jostain syystä nimimerkki Wuokon eli Kerttu Mustosen tekstiin. Kerttu Mustonen teki lauluun vielä toisen tekstin, jonka Aune Antti levytti. Vihonen toteaa myös, että Harmony Sisters olisi levyttänyt laulun. Tätä levytystä ei kuitenkaan löydy levyluetteloista, joten se oli todennäköisesti Yleisradiolle tehty äänitys. (Strömmer 2000, 423; Vihonen 2010, 198; Warsell 2002, 441.)

Marsalkka Mannerheimin kerrotaan kuulleen laulun maailmanlaajuisesta suosioista, joten hän halusi kuulla sen itsekin. Adjutantti lähetettiin mikkeliiläisiin musiikkikauppoihin, mutta

levyä ei vielä löytynyt. Adjutantti soitti Yleisradioon ja pyysi soittamaan kappaleen Mannerheimia varten. Kappaleen soittoaika sovittiin, ja illalla marsalkka istui radion ääressä kuuntelemassa kappaletta. Kyseessä oli tavallaan Yleisradion ensimmäinen puhelintoivekonsertti. (Vihonen 2010, 198.) Tarina ei kerro, mikä Mannerheimin kuulemma versio oli. Lauloiko kappaleen Lale Andersen vai jopa Georg Malmstén?

Kaikki tässä luvussa mainitut laulut olivat jatkosodan aikana suosittuja nimenomaan Malmsténin levytyksinä. Sodan jälkeen ne unohdettiin, ja erityisesti saksalaiset iskelmät poistuivat Yleisradion ohjelmistosta. Eräiden tietojen mukaan levyjä olisi ”rikottu seinää” vasten (Niiniluoto 2004b, 161). Sotavuosien suosikkisävelten esityskiellossa vaikuttaa kuitenkin olleen tulkinnanvaraisuutta, sillä vielä vuonna 1950 kaikkiin Yleisradion alutoimituksiin tuli ohjelmajohtaja Jussi Koskiluoman kiertokirje, joka käski pakata kaikki sotavuosien levyt laatikoihin ja kirjoittaa niiden päälle selvästi, että ne olivat esityskiellossa (Gronow & Nyman 2005a, 36).

10 LOPUKSI

Georg Malmsténin asema jatkosodan aikana kiteytyy seuraavassa senaikaisessa esittelystä:

”Oli miten oli! Malmstén on aina koko Suomen kansan ”Malmsteeni” ja pysyy sellaisena. Hänen kappaleitaan soitetaan kaikilla mahdollisilla peliverkeillä, niitä hyräillään ja lauletaan – sekä linjoilla että linjojen takana. Reippaat merimiesvalssit ja -laulut vievät ajatuksemme kauas ulapoille – tangot ja muut sävelmät tuudittavat mieleemme kaihoa ja kaipausta. Hyvä niinkin, sillä nykyinen aika ei tunne kumpaakaan.”(Karunki 1943, 66.)

Hänen tunnettavuudestaan kertoo myös se, että jutun otsikossa mainitaan pelkkä sukunimi.

Malmstén palveli koko jatkosodan laivastossa, ja teki viihdytyskiertueita todennäköisesti enemmän kuin kukaan muu Suomessa. Hänen mukanaan kiertueilla oli erilaisia laivaston soittajista ja reserviläissoittajista koottuja kokoonpanoja. Viimeisenä sotavuonna hän kiersi Suomea johtamansa Helsingin Laivastoaseman Soittokunnan kanssa. Rintamamiehiltä saatu hyvä palaute sai hänet vakuuttuneeksi työn tarpeellisuudesta.

Malmsténin viihdytyskiertueita ei ole kuitenkaan kirjattu aikanaan ylös. Tämän takia ei voi täysin varmasti sanoa, kiersikö hän pelkästään viihdyttämässä merivoimien joukkoja vai esiintyikö hän myös maavoimien joukoille Päämajan organisoimilla kiertueilla. Malmsténiin sota vaikutti vahvasti, ja on selvää, että tämä on syynä siihen, miksi hän on kertonut siitä niin vähän. Säilyneiden tietojen ja kokemusten perusteella on kuitenkin todennäköistä, että Malmsténilla riitti merivoimissa riittävästi viihdytystehtäviä. Hänestä ei haluttu luopua helposti, ja järjestelyjen sekoittamiseksi häntä ei haluttu myöskään esiintymään maavoimille. Laivaston asepuvun väri olisi herättänyt myös huomiota harmaitten sotilaspukujen joukossa (Korpela 1991, 240).

Viihdytyskiertueiden ja palveluksen ohessa Malmstén esiintyi säännöllisesti täysille saleille suosituissa asemiesilloissa ja toivekonserteissa. Näitä esiintymisiä kertyi jatkosodan aikana ainakin 22. Nämä esiintymiset tekivät Malmsténin yhä tunnetummaksi, sillä ne radioitiin suorina lähetyksinä. Malmstén pääsi tekemään yhteistyötä monien tunnettujen taiteilijoiden kanssa, ja asemiesilloissa kuultiin esityksiä, joita ei esimerkiksi tallennettu koskaan äänilevyille. Naislaulajista Malmsténin rinnalla esiintyivät ainakin Anna Mutanen, Marjatta Porkka ja Ingegerd Ullstedt.

Kaiken tämän ohella Malmstén pystyi jatkamaan levytystoimintaansa. Vielä vuonna 1944 hän teki levytyksiä, mutta ne jäivät ilmestymättä. Malmstén lauloi kaikki jatkosodan myydyimmät kappaleet ja muita suosittuja kappaleita selvästi muita laulajia enemmän (Kukkonen 2002, 460, 465). Merkittävimmät kappaleet levytettiin helmi-maaliskuussa 1942 Saksassa, jolloin muun muassa Pallen sanoittamat marssilaulut ja *Äänisen aallot* levytettiin. Marssilaulujen levytyksiin myötävaikutti todennäköisesti Yleisradio, mutta kaikki edellä mainitut kappaleet joutuivat kuitenkin sodanjälkeisessä Yleisradiossa soittokieltoon. Pallen kanssa Malmstén teki muitakin lauluja ja lauloi levyille muutamia propagandalauluja. Nämä laulut unohtuivat nopeasti, enkä usko, että niistä olisi ollut Malmsténille haittaa sodan jälkeen.

Pallen suomentamille saksalaisille ”tyttömarsseille” syntyi vastapainoksi merisotilaille omistettu kappale *Meripojan preivi*. Tämä laulu syntyi heti jatkosodan alussa, ja siitä tuli ensimmäinen Malmsténin levyllä julkaistu sanoitus. Sanoittaminen jatkui säännöllisemmin sodan jälkeen, jolloin hän hyötyi siitä, että kappaleista sai nyt suuremman maksun (Kukkonen 2004, 153). Sota-ajan poikkeusoloista johtui myös se, että lyhyet yhteistyöt eri sanoittajien kanssa lisääntyivät 1940-luvulla. R. R. Ryynäsen ja Pallen lisäksi tekstejä tekivät Toini Havu, Toivo Kauppinen ja Väinö Syväne.

”Kuka maamme säveltäjistä tai muista musiikin piirissä liikkuvista taiteilijoista on saanut mahdollisuuden radion kautta tehdä ”elämäntyön” tunnetuksi, kuten juuri Malmstén?”

Näin kysyi nimimerkki Maallikko Terä-lehdessä (1953, 10). Hän olikin aivan oikeassa, sillä Malmstén oli esiintynyt jo maamme ensimmäisessä radiolähetyksessä (Rahikainen 1964, 60). Kun Malmsténin ensimmäisiä levyjä soitettiin radiossa, niin pystyttiin mainostamaan, että laulajana on radioyleisölle tunnettu Georg Malmstén (Yleisradio 29/1929).

Jatkosodan alusta vuoteen 1948 Malmstén järjesti radioon säännöllisesti ohjelmia tai esiintyi niissä, silloin kun ei ollut kiertueilla. Sodan jälkeen Yleisradion pääjohtajaksi valittu Hella Wuolijoki otti esiin puheissaan Malmsténin musiikin vähentämisen radiossa. Silti Malmstén näyttää esiintyneen suhteellisen usein jopa klassisen musiikin esittäjien kanssa samoissa lähetyksissä. Pallen kanssa tehty yhteistyö vaikutti ehkä luultua vähemmän Malmsténin esiintymisiin radiossa. Musiikin soittaminen väheni enemmänkin uusien levyjen muodossa, sillä Malmstén ei pystynyt kilpailemaan suosiossa esimerkiksi Henry Theelin kanssa, joka

lauloi Toivo Kärjen suosittuja sävelmiä. Malmsténin musiikkiin oli myös ehkä hieman kyllästytty jatkosodan aikana, mutta hänen musiikillaan oli kuitenkin kuuntelijoita ainakin vanhemman sukupolven keskuudessa.

Sodan jälkeen Malmsténilla oli edessään samanlainen tilanne kuin 1920–30-lukujen vaihteessa. Laivaston Soittokunnan kapellimestariksi valittiin toinen henkilö, ja Malmstén ei ottanut Göteborgin oopperasta tarjottua paikkaa vastaan. Sodan päättyminen merkitsi monella tapaa merkittävää muutosta myös suomalaisessa populaarimusiikissa. 1930-luvun muusikko- ja laulajasukupolvi alkoi pikku hiljaa väistyä, ja uusi sukupolvi oli sodanaikaisen viihdytystoiminnan ja asemiesiltojen kautta noussut suuren yleisön tietoisuuteen. Malmsténin mahdollisuudet iskelmäsäveltäjänä ja -laulajana vähenivät sodan jälkeen, koska hänen vakituinen levy-yhtiönsä lopetti toimintansa. Malmstén pääsi kuitenkin tekemään levytyksiä useammillekin levymerkeille. Läheisimmän yhteistyön hän aloitti Sointu-levy-yhtiön kanssa, jonka levyillä oli ilmestynyt Malmsténin lauluja jo aikaisemmin. Malmstén edusti Dallapé-orkesterin ohella vanhaa sukupolvea, mutta Suomessa tehdyt kiertueet osoittivat sen, että kansansuosio ei ollut hävinnyt kokonaan.

Malmsténilla oli myös kiertuetoimintaa Ruotsissa, koska elinolot ja esiintymismahdollisuudet olivat siellä selvästi paremmat. Etenkin Viljo Vesterinen oli Malmsténille tärkeä yhteistyökumppani sodan jälkeen. He tekivät yhteisiä kiertueita ja Vesterinen levytti Ruotsissa Malmsténin musiikkia. Malmstén itse teki ruotsinkielisiä levyjä Ruotsin markkinoille vielä vuoden 1947 lopulla, mutta ne eivät menestyneet. Ruotsista saadun esimerkin mukaan Malmstén valittiin syksyllä 1947 Teoston jäseneksi.

Vuonna 1948 Malmsténista tuli virallisesti Helsingin Poliisisoittokunnan kapellimestari. Hän oli miettinyt asiaa jo parin vuoden ajan, mutta nyt säännöllinen palkka ja ammattitaitoiset soittajat tuntuivat hyvältä yhdistelmältä. Kuitenkin hän teki vielä vuonna 1948 paljon muutakin kuin johti soittokuntaa.

Malmstén oli palvellut maataan uskollisesti sodan aikana eikä halunnut jättää sitä missään vaiheessa. Työstään hän ei kuitenkaan ehtinyt saada virallista tunnustusta. Malmstén kuoli toukokuussa 1981, ja vasta vuonna 1988 viihdytyskiertueiden elossa oleville taiteilijoille myönnettiin puolustusvoimien hopeinen ansiomitali (Niiniluoto 1995, 202).

LÄHTEET

Kirjallisuus

- Bagh, P. von & Hakasalo, I. (1986). *Iskelmän kultainen kirja*. Helsinki: Otava.
- Blomstedt, Y. (1982/1994). Henkilöhistorian tutkimus ja suurmiehet. Teoksessa Koivunen, M. & Soikkanen, T. (toim.) *Yksilö ja yhteisö: henkilöhistoriallisia artikkeleita*. Turku: Painosalama Oy, 7–11.
- Eteläpää, H. (2002). ”*Jees, Teatteria!*” – sanoi väepeli Ryhmy: sotateatterit 1941–1944. Helsinki: Edita.
- Fingerroos, O. & Haanpää, R. (2006). Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen U-M (toim.) *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: SKS, 25–48.
- Fingerroos, O. & Peltonen U-M (2006). Muistitieto ja tutkimus. Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen U-M (toim.) *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: SKS, 7–24.
- Franck, A-M (1992). *Hymyillen: George de Godzinskyn elämä*. Helsinki: Tammi.
- Gronow, P. (2002). *Georg Malmstén på svenska 1936–1965 vol 2*. CD-levyn esittelyvihko. Turku: Artie Music Oy.
- Gronow, P. & Nyman J. (2005a). Kielletyt levyt. Teoksessa Nyman J., Gronow P., Lindfors J. (toim.) *Suomi soi 3: Äänialloilta parrasvaloihin*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 34–41.
- Gronow, P. & Nyman J. (2005b). Mitä Suomessa kuunneltiin ennen hittilistoja? Teoksessa Nyman J. (toim.) *Suomi soi 4: Suuri suomalainen listakirja*. Helsinki: Tammi, 78–83.
- Heinänen, T. (2004). Alla venäläisen kuun. Teoksessa Gronow, P., Lindfors J., Nyman J. (toim.) *Suomi soi 1: Tanssilavoilta tangomarkkinoille*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 237–249.
- Hirviseppä, R. (1969). *Hupilaulun taitajia Pasi Jääskeläisestä Juha Watt Vainioon*. Porvoo: WSOY.
- Hirviseppä, R. (1975). *Kuin vierivä virta: jutelmia erään elämän varrelta*. Porvoo: WSOY.
- Hirviseppä, R. (1983). *Silmästä silmään*. Helsinki: Kirjayhtymä.

- Jalkanen, P. (1992a). *Pohjolan yössä: suomalaisia kevyen musiikin säveltäjiä Georg Malmsténista Liisa Akimofiin*. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Jalkanen, P. (2003). Haitari ja jazz: vuodet 1918–44. Teoksessa P. Jalkanen & V. Kurkela *Suomen musiikin historia: Populaarimusiikki*. Porvoo: WSOY, 252–339.
- Kalela, J. (1993). *Aika, historia ja yleisö: kirjoituksia historian tutkimuksen lähtökohdista*. Turku: Turun yliopisto.
- Kalela, J. (2006). Muistitiedon näkökulma historiaan. Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen U-M (toim.) *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: SKS, 67–92.
- Karunki, P. (1943). *Iloisia ystäviä: asemiesiltojen ilonpitäjiä*. Helsinki: Lehtiyhtymä Oy.
- Korpela, V. (1991). *Niin se on poijaat: viihdetaitelijat sodissamme 1939–1945*. Juva: WSOY.
- Kostiainen, A. (1982/1994). Elämäkerta historian tutkimuksena. Käsitteestä ja ongelmista. Teoksessa Koivunen, M. & Soikkanen, T. (toim.) *Yksilö ja yhteisö: henkilöhistoriallisia artikkeleita*. Turku: Painosalama Oy, 12–27.
- Kotirinta, P. (1986). *Suomen Yleisradion musiikkiohjelmat ja musiikkipolitiikka 1926–1946*. Kansanperinteen pro gradu: Tampereen yliopisto.
- Kukkonen, E. (1986). *Hiljaa soivat balalaikat: suomalaisen levyiskelmän vaiheita 1945–49*. Jyväskylä: Kustannuskolmio.
- Kukkonen, E. (2000). *Savonmuan Hilima: suomalaisen levylaulun vaiheita 1935–39*. Saarijärvi: Kustannuskolmio.
- Kukkonen, E. (2002). *Äänisen aallot: suomalaisen levylaulun vaiheita sotavuosina 1940–1944*. Helsinki: Kustannuskolmio.
- Kukkonen, E. (2004). *Liljankukka: suomalaisen levyiskelmän vaiheita 1945–1949*. Saarijärvi: Kustannuskolmio.
- Kurkela, V. (2003). Kansallisen ihanteellisuuden aika: vuodet 1945–62. Teoksessa P. Jalkanen & V. Kurkela *Suomen musiikin historia: Populaarimusiikki*. Porvoo: WSOY, 340–461.
- Kurkela, V. (2009). *Sävelten markkinat: musiikin kustantamisen historia Suomessa*. Helsinki: Sulasol.
- Latvakangas, E. (toim.) (1994). *Pentti Viherluoto: Puhelinlankojen aikaan*. [Turku]: Turun Sanomat.

- Lehtinen, L. (2006). *Sodankäyntiä sanoin ja kuvin: suomalainen sotapropaganda 1939–1944*. Helsinki: WSOY.
- Luhtala, P. (toim.) (2003). *Ossi Runne – trumpetilla ja tahtipuikolla*. Porvoo: WSOY.
- Maskula, T. (1999). *Sointu 1945–1949: osa 3*. CD-levyn esittelyvihko. Turku: Turun Tähtituotanto Oy.
- Maskula, T. (2001) *Sointu osa 6*. CD-levyn esittelyvihko. Turku: Turun Tähtituotanto Oy.
- Niiniluoto, M. (1992). *Sulle salaisuuden kertoa mä voisin: Harmony Sistersin tarina*. Juva: WSOY.
- Niiniluoto, M. (1995) *On elon retki näin eli miten viihdeestä tuli sodan voittaja: viihdytyskiertueita, kotirintaman kulttuuria ja Saksan suhteita vuosina 1939–45*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Niiniluoto, M. (2002). *Molotovin koktaili: sota-ajan propagandaa levyillä 1940–1942*. CD-levyn esittelyteksti. Turku: Artie Music Oy.
- Niiniluoto, M. (2004a). Monitaituri Georg Malmstén. Teoksessa Gronow, P., Lindfors J., Nyman J. (toim.) *Suomi soi I: Tanssilavoilta tangomarkkinoille*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 125–135.
- Niiniluoto, M. (2004b). Unohdetut vuodet toivat ikivihreitä. Teoksessa Gronow, P., Lindfors J., Nyman J. (toim.) *Suomi soi I: Tanssilavoilta tangomarkkinoille*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 160–166.
- Noponen, P. (1986). *Pekka Tiilikainen, Suomi: Sinivalkeisen äänen legenda 1911–1944*. Jyväskylä: Gummerus.
- Pennanen, J. & Mutkala, K. (2008). *Punainen mylly: tuo pahennusta herättävä teatteri*. Helsinki: Multikustannus.
- Portelli, A. (2006). Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen U-M (toim.) *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: SKS, 49–64.
- Rahikainen, E. (toim.) (1964). *Georg Malmstén: Duurissa ja mollissa*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Salmi-Niklander, K. (2006). Tapahtuma, kokemus ja kerronta. Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen U-M (toim.) *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: SKS, 199–220.
- Salminen, E. (1976). *Propaganda rintamajoukoissa 1941–1944: Suomen armeijan valistustoiminta ja mielialojen ohjaus jatkosodan aikana*. Helsinki: Otava.

- Sarjala, J. (2002). *Miten tutkia musiikin historiaa?: johdatus näkökulmiin ja menetelmiin*. Helsinki: SKS.
- Similä, A. (1941). *Rikkaruohoja musiikin kukkatarhassa*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Kivi.
- Soikkanen, T. (1986/1994). Biografinen tutkimus. Teoksessa Koivunen, M. & Soikkanen, T. (toim.) *Yksilö ja yhteisö: henkilöhistoriallisia artikkeleita*. Turku: Painosalama Oy, 58–72.
- Strömmer, R. (2000) *Suomalaisten äänilevyjen luettelo 1901–1945*. Helsinki: Suomen Äänitearkisto ry.
- Strömmer, R. (2002). *Georg Malmstén 27.6.1902 – 25.5.1981: Diskografia*. Teoksessa S. Warsell *Georg Malmstén: Suomen iskelmä kuningas*. Helsinki: WSOY, 621–687.
- Tamminen, T. (2011). *Dallapé-orkesteri: levytyksiä vuosilta 1940–1942*. CD-levyn esittelyvihko. Turku: Artie Music Oy.
- Tikka, M. (2007). *Harmonikan kuningas Vili Vesterinen*. Jyväskylä: Ajatus Kirjat.
- Tikka, M. (2008). *Viljo Vesterinen 1934–1952 vol 2*. CD-levyn esittelyvihko. Turku: Artie Music Oy.
- Tikka, M. & Tamminen, T. (2011). *Tanssiorkesteri Dallapé – suomijatsin legenda 1925–2010*. Helsinki: SKS.
- Tuomaala, S. (2006). Sukupuolen kokemuksista muistitietohistoriaan. Teoksessa Fingerroos, O., Haanpää, R., Heimo, A. & Peltonen U-M (toim.) *Muistitietotutkimus: metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: SKS, 271–291.
- Tuovinen, P. (2004). *Tauno Marttinen: Hämeenlinnan shamaani*. Hämeenlinna: Karisto.
- Uino, A. (1985/1994). Elämäkerrallisen tutkimuksen ongelmia. Teoksessa Koivunen, M. & Soikkanen, T. (toim.) *Yksilö ja yhteisö: henkilöhistoriallisia artikkeleita*. Turku: Painosalama Oy, 49–57.
- Vihavainen, T. (1996). Sodan ja vaaran vuodet. Teoksessa E. Lyytinen & T. Vihavainen *Yleisradion historia 1. osa 1926–1949*. Helsinki: WSOY, 129–302.
- Vihonen, L. (2010). *Radio sodissamme 1939–1945*. Helsinki: SKS.
- Warsell, S. (2002). *Georg Malmsten: Suomen iskelmä kuningas*. Helsinki: WSOY.

Lehtiartikkelit

- Alanen, R. (2002). Ragni Malmstén muistelee koko kansan Molli-Joria Georg Malmsténia: 'Isä oli oikea kotikissa'. *Apu*, 15, 34–37.
- Anselmi. (1964). Omena ei ole pudonnut kauaksi puusta. *Uusi nainen*, 5, 28–29.
- Erämö, M.-L. (1963). Ragni kertoo Jorista ja Jori kertoo Ragnista. *Pirkka*, 29(20), 24–25.
- Fuhrmann, A. (1981). Joulukuun taiteilija George de Godzinsky: ”Miksei enää soiteta viihdekonsertteja?”. *Rondo*, 19(10), 12–17.
- Fuhrmann, A. (2002). Georg Malmstén 100 vuotta. *Teostory*, 27(1), 4–6.
- Jakke. (1955). Hyvä olla, paha olla kuuluisa. *Seura*, 21(40), 8–9.
- Jurri. (1944). Helsingin Laivastoaseman soittokunta saa yksinään pystyyn monipuolisen kokoillanohjelman. *Aseveli*, 22, 12.
- Kaartinen, J. (1954). Janitsaarisoittokunnan kapellimestarin elämyksiä. *Työväen Musiikkilehti*, 28(8), 132–133.
- Kip. (1942). Kiitetty ja kirottu Malmsteeni. *Seura*, 8(36), 6–7, 19.
- Käyhkö, K. (1971). Kauko Käyhkön muistelmat III osa: Menestys on vaatinut veronsa. *Hymy*, 3, 162–163, 165–167.
- Lili Marleen. (1942). *Radiokuuntelija*, 26, 4.
- Lysmä, I. & Rissanen, Heikki Y. (1978b). Georg Malmsténin tarina, 2: Georg Malmstén, hurmuri: Elämä oli minulle illuusio. *Seura* 44(15), 40–42, 44.
- Maallikko. (1953). Ikuisesti nuori Malmstén 25-"vuotias". *Terä* 9(6), 1, 10.
- Malmstén, G. (1964). Georg Malmstén muistelee V. Särkynyt onni. *Uusi Maailma*, 16, 16–19.
- Marja-Leena. (1942). Kuinka suositut laulut syntyvät? *Hopeatorvet*, 1, 12–13.
- Meripii, H. (1964). Ragni ja rakas isäpappa. *Iskelmä*, 5(1), 14–15.
- Minne tähdet katoavat? Suomen kansan ikioma Molli Jori. (1962). *Hymy*, 9, 18–19.
- Orlamo, M. (2006). Palle - Kadettiupseeri ja runoilija isänmaan asialla. *Kylkirauta*, 3, 40–43.
- Perttola-Flinck, A. (1960). Koetut ja luetut joulusadut. *Suomen Invaliidi*, 23(12), 14–17.
- Pirpakka. (1947). Kirjavia kuvia taiteilijain lomanvietosta. *Seura*, 13(38–39), 10–11.
- Riquette. (1942). 500 laulun säveltäjä Georg Malmstén on jälleen vetänyt meriväen asetakin yllään. *Hopeatorvet*, 5, 6–7.
- Saure, S. (1965). Malmsténin reipas Ragnhild. *Elokuva-Aitta*, 2, 16–17.
- Seuran rippituoli 21: Molli-Jori laulaa salat julki. (1954). *Seura* 20(15–16), 16.

- Similä, A. (1991). Niin säilyi Suomi. *Musiikin suunta*, 13(2-3), 79–88.
- Sääksjärvi, O. (1960). Ikivihreä Malmstén. *Elanto*, 45(19), 35.
- Teinilä-Huittinen, L. (1991). Georg Malmsténin hymyilevä muisto: Ragni Malmstén muistelee isäänsä. *ET-lehti*, 11, 4–7.
- Toto. (1946). Malmstén laulaa ja laulattaa. *Seura*, 12(19), 14.
- Udellaanpa uhallakin: Ragni on ikuinen optimisti. (1964). *Seura*, 8, 31, 50.
- Vanhat albumit kertovat: Georg Malmsténin albumista. (1960). *Apu*, 28(26–27), 36–40.
- Vastustamaton Lili Marlene. (1942). *Seura*, 8(27), 9, 18.
- Veikko, V. (1952). Molli-Jorin merkkipäivä. *Seura*, 18(27), 7.
- Vilkki, P. (1964). Silloin kun Molli-Jori oli nuori ja Lili Marleen odotti lyhdyn alla. *Seura*, 10, 20.

Lehdet

- Aseveli (1944)
- Hopeatorvet (1942–1943)
- POPPOO (1-4/1948)
- Radiokuuntelija (1941–1948)
- Yleisradio (29/1929)

Internet-lähteet

- Elonet. Saatavissa: <www.elonet.fi>
- Musiikin salanimiä ja nimimerkkejä. [Viitattu 3.7.2007]. Saatavissa: <<http://www.hypermedia.fi/VYS/salanimet.html>>
- Sedis Blog: Sodan ja rauhan viihde 1940–1945. [Viitattu 20.9.2006]. Saatavissa: <http://sedis.blogspot.com/2006/09/sodan-ja-rauhan-viihde-1940-1945_20.html>
- Suomen äänitearkiston tietokanta vuosilta 1901–1999. Saatavissa: <<http://www.aanitearkisto.fi/firs2/fi/index.php>>
- Tikka Marko <Marko.Tikka@uta.fi>. 20.4.2012. *Georg Malmstén*. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Saatavissa sähköpostitse: <pekka.e.j.partanen@student.jyu.fi>.

Toini Havu. [Viitattu 19.3.2011]. Saatavissa: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Toini_Havu>

Nuotit

Dallapé: Valikoima lauluja tanssiuutuuksiin, 54. vihko. (1943). Helsinki: Dallapé Kustannus.

Georg Malmstén Iskusävelmiä 21. (1941). Helsinki: Dallapé Kustannus.

Georg Malmstén Iskusävelmiä 24. (1944). Helsinki: Dallapé Kustannus.

Liite 1: Esiintymiset asemiesilloissa ja toivekonserteissa 1941–1944

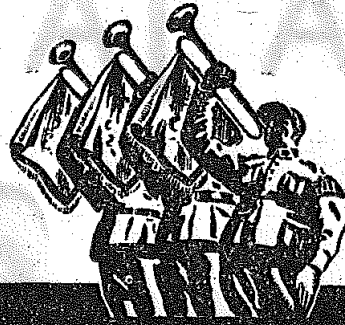
1. asemiesilta Messuhallissa (24.2.1941)
7. asemiesilta Helsingin Työväentalossa (7.11.1941)
1. toivekonsertti Konservatorion salissa (13.1.1942)
15. asemiesilta Helsingin Työväentalon juhlasalissa (23.4.1942)
19. asemiesilta Porin Teatterissa (28.5.1942)
23. asemiesilta Konservatoriossa (ruotsinkielinen) (25.6.1942)
27. asemiesilta Naantalin Kaivohuoneessa (6.8.1942)
32. asemiesilta Vaasan kaupungintalossa (17.9.1942)
11. toivekonsertti Messuhallissa (19.11.1942)
42. asemiesilta Messuhallissa (31.12.1942)
46. asemiesilta Kymin Työväentalossa (4.2.1943) (2x)
50. asemiesilta Messuhallissa (11.3.1943)
56. asemiesilta Messuhallissa (6.5.1943)
60. asemiesilta Haminan Maneesissa (4.6.1943)
64. asemiesilta Messuhallissa (1.7.1943)
16. toivekonsertti (lähetys studiosta) (15.7.1943)
75. asemiesilta Turun Ruotsalaisessa teatterissa (23.9.1943)
79. asemiesilta Messuhallissa (28.10.1943)
91. asemiesilta Messuhallissa (27.1.1944)
104. asemiesilta Messuhallissa (25.5.1944)
106. asemiesilta Siikaisten nuorisoseurantalossa (8.6.1944) (2x)
108. asemiesilta Karjaan Palokunnantalossa (ruotsinkielinen) (22.6.1944)
113. asemiesilta Korian sotilaskodissa (3.8.1944) (2x)

Lähde: Radiokuuntelija-lehdet (1941)

Hopeatorvet (1942–1943)

Aseveli (1944)

Liite 2: Asemiesillan ohjelma kesäkuulta 1944

ASEMIESILTA

106

torstaina 8. 6. 44 klo 19.30—21.00 ja 21.30—23.00
SIIKAISTEN NUORISOSEURANTALOSSA.

OHJELMA:

FANFAARI	Helsingin Laivastoaseman soittok.
ALKUMARSSI	
PUHE	
YHTEISLAULUA (Arvon me- kin ansaitsemme)	Yleisö, kuoro ja soittokunta
SOTILASSOITTOA	Soittokunta, solisti ylik. Yrjö Syrjälä
HUUMORIA	Oiva Luhtala
SOITTOA	Helsingin Laivastoaseman orkesteri
LAULUA	Georg Malmsten
TRIO OHOI	Alik. Luhtala, alik. Kukko ja ylimatr. Valli
LAULUA	Porin Laulutytöt
YHTEISLAULUA (Tula tullalla)	Yleisö
TANSSIESITYS JA KIRJE- LAATIKKO	Inventus & Hämeensalo ja kuuluttaja
LAULUA	Eeva Pasila-Tamminen
HUUMORIA	Sitri Angerkoski
YHTEISLAULUA (Oolannin sota)	Yleisö, kuoro ja soittokunta
LOPPUMARSSI	

Kuuluttaja: väep. Reino Jokilehto.

Johtaa: 4) mus.luutn. Georg Malmsten.

Järjestää: PROPAGANDA-ASEVELJET r.y.

Liite 3: Georg Malmsténin radio-ohjelmia 1941–1948

18.9.1941 klo 20.15–20.45

Pullopостia laivastosta. Ajanvieteohjelmaa, järj. Georg Malmstén.

16.10.1941 klo 20.15–20.45

Musiikkikirjeitä pullopostissa. Ajanvieteohjelmaa laivastosta, järj. Georg Malmstén.

4.12.1941 klo 21.15–21.45

Voi, voi sitä mielikuvitusta. Musikaalinen ajanvieteohjelma, järj. Georg Malmstén.

7.1.1942 klo 19.55–20.25

Voi voi sitä mielikuvitusta. Musikaalinen ajanvieteohjelma, järj. Georg Malmstén.

31.1.1942 klo 19.55–20.25

Matruusi Muikku pullistelee. Musikaalinen ajanvieteohjelma, järj. Georg Malmstén.

23.6.1942 klo 20.25–20.55

Sävelmotti. Juhannusajanvietettä sanoin ja sävelin, järj. Georg Malmstén.

Esiint. Birgit Kronström, Tauno Palo, Georg Malmstén y.m.

23.9.1942 klo 20.15–20.55

Laulaen ulapoita kohden.

Meripoikien terveisiä sanoin ja sävelin. Ohjelman järj. Georg Malmstén.

29.12.1942 klo 20.30–21.05

Säveliä maailmalle torpeedoputken kautta. Radiohuvittelu, järj. Georg Malmstén.

9.3.1943 klo 20.10–21.05

Iloista musiikkia. Esiint. Dallapé-orkesteri, joht. H. Pahlman, sekä Georg Malmstén, laulu.

Kennedy (sov. Bousher): Mustalaisvalssi

Hudson: Musta noita

Malmstén: Jää hyvästi
Ringle: Wabash blues
Malmstén: Terveiset ulapalta
Ellington: Fantasia
Busse: Kuumat huulet
Malmstén: Luoksein käy, armahain
Carter: Wight Fall
Pahlman: Ilta Itämailla
Malmstén: Lemmenhaaveita; Kaunis satu vain
W. Gilbert: Ramona
Pahlman: Käy kanssain, käy; Ilta silloin kerran
Tunnussävel

15.3.1943 klo 18.25–19.00

Kaunis valhe poikineen. Radiohuvittelu, järj. Georg Malmstén.
Esiint. Malmi Vilppula, Georg Malmstén, Toivo Alajärvi ja orkesteri.

23.6.1943 klo 19.50–20.40

Kesäyön ralleja. Ainasoi-ohjelmaa, järj. Yrjö Saarnio.
Esiint. Georg Malmstén, laulu, Viljo Vesterinen, hanuri, ja Yrjö Saarnion polkkayhtye.

14.7.1943 klo 20.50–21.30

Iskelmäkatiskaa kokemassa. Ajanvieteohjelmaa, järj. Georg Malmstén.

21.9.1943 klo 18.30–19.00

Puolustusvoimain ohjelmaa. Suolaa, pippuria ja musikaalista kesäkeittoa.
Ajanvieteohjelmaa, järj. Georg Malmstén.

15.10.1943 klo 21.20–22.00

Iskelmämarkkinat. Kabaretti, järj. Georg Malmstén

22.2.1944 klo 21.20–22.00

Iloisia lauluja ja vanhaa tanssimusiikkia.

Esiint. Georg Malmstén, laulu, Viljo Vesterinen, hanuri, kertokuoro ja Yrjö Saarnion polkkayhtye.

30.4.1944 klo 21.15–22.00

Ove' ja pelli' auk', ni' ett' kohin' pääse ulos. Vapunaaton ajanvietekonsertti, esiint. Yrjö Saarnion polkkayhtye sekä Georg Malmstén, laulu ja Eino Rauvala, hanuri.

3.5.1944 klo 21.15.–22.15

Sotilassoittoa Helsingin Laivastoaseman soittokunta, joht. mus. luutn. Georg Malmstén.

Maillart: Alkusoitto oopp. Villarsin rakuunat

Hoch: Pohjoismainen fantasia (trumpettisoolo ylikers. Yrjö Syrjälä)

Rosas: Yli aaltojen. valssi

Grossmann: Csárdás

Hervé: Säveliä oper. Pikku pyhimys

Teike: Uskollisuudessa vakaa, marssi

23.6.1944 klo 20.10–20.40

Pelimanni soittaa ja laulaakin saa. Kevyt juhannusaaton konsertti.

Esiint. Georg Malmstén laulu, Onni Laihanen hanuri ja Yrjö Saarnion polkkayhtye.

16.8.1944 klo 20.45

Laulaen eteenpäin, sanoit Aaltoska. Radiohupailu, järj. Georg Malmstén.

31.12.1944 klo 21.05–22.00

Musiikkiajanvietettä vuoden päätteeksi. Esiint. Georg Malmstén, laulu, Eino Katajavuori, ksylofoni, Onni Laihanen, hanuri ja Yrjö Saarnion polkkayhtye.

27.1.1945 klo 21.00–22.00

Jokaiselle jotakin. Lauantaikonsertti. Esiint. Maire Waltonen, Kalle Ruusunen, Henry Theel ja Georg Malmstén, laulu, Erik Cronvall ja Aarne Laukkonen, viulu, Eino Katajavuori, ksylofoni, Radio-orkesteri ja Solistikuoro, joht. N.-E. Fougstedt, Radio-orkesterin sekstetti, joht. Erik Cronvall, Josef Kaartisen ja Jaakko Vuormaan yhtyeet sekä Yrjö Saarnion polkkayhtye.

19.3.1945 klo 19.55–20.20

Georg Malmstén yhteineen esittää säveltämiään iskelmiä. Päijänne, valssi. Hyvästi, kaunis lemmenunelma. Hymyhuulin, foksi. Erokirje heilille. Viva Espana. Mainingit (ensiesitys). Terveiset ulapalta.

7.4.1945 klo 21.15–22.00

Jokaiselle jotakin. Lauantaikonsertti, esiint. Irja Aholainen, Anna Mutanen, Antti Koskinen, Georg Malmstén ja Henry Theel, laulu, Arno Granroth, viulu, säest. Gerda Weneskoski, Radio-orkesteri, joht. tri Toivo Haapanen, N.-E. Fougstedt ja Erik Cronvall, sekä Arno Niemisen, Fred Kiiaksen ja Georg Malmsténin yhtyeet.

12.7.1945 klo 19.30–20.00

Hymyhuulin. Georg Malmstén ja Aune Roiha laulavat yhtyeen säestäminä Georg Malmsténin sävellyksiä. Päijänne-valssi. Samppanjakuhertelua. Ou est la femme. Lemmenhaaveita. Hymyhuulin. Kuihtuneita. Rakkauden oppitunti. Merimiestanssi. Viva Espana. Laulaen eteenpäin. Rantaman tyttö.

3.9.1945 klo 18.30–18.50

Georg Malmsténin tunnetuimpia. Esitt. säveltäjä ja yhtye. (ohjelmassa ei mainita kappaleita)

3.11.1945 klo 19.45–20.25

Vanhaa tanssimusiikkia. Yrjö Saarnion polkkayhtye, avust. Georg Malmstén, laulu.

19.12.1945 klo 20.00–20.50

”Laveasta tiestä” ”Houkutuslintuun”. Säveliä suomalaisista äänielokuvista, järj. Tapio Ilomäki. Esiint. Birgit Kronström ja Georg Malmstén, laulu, sekä yhtye.

7.3.1946 klo 22.20–23.00

Vanhaa tanssimusiikkia. Yrjö Saarnion polkkayhtye, avust. Georg Malmstén, laulu.

26.3.1946 klo 17.15–17.35

Merimieslauluja. Georg Malmstén esittää omia sävellyksiään yhtyeen säestämänä. Meijän Maija. Vanhan merimiehen koti-ikävä. Kautta aikain. Perämies Vihuri. Erokirje heilille. Ilta skanssissa. Terveiset ulapalta. (uusintaesitys 27.3. klo 13.25–13.45)

27.4.1946 klo 20.35–21.40

Musiikki-ilta. Esiint. Orest Bodalew, piano, Meri Torkler ja Alfons Almi, laulu, Jarl Lundin trio, sekä Georg Malmstén yhtyeineen. Säest. Gerda Weneskoski.

Richard Wagner: Kevätlaulu (Alfons Almi)

Frédéric Chopin: Impromptu Fis-duuri; Masurkka cis-molli (Orest Bodalew)

Antonin Dvorák: Pieni kevätlaulu; Luigi Arditi: Parla-valssi (Meri Torkler)

Franz Liszt: Poloneesi E-duuri (Orest Bodalew)

Franz Schubert: Serenadi; Jacques Offenbach: Laulu oper. Kaunis Helena (Alfons Almi)

Lauri Ikonen: Veneretki; Toivo Kuula: Karjapihassa (Meri Torkler)

Georg Freundorfer: Salzburgin kukkia, valssi (Jarl Lundin trio)

Georg Malmstén: Viisas sydänparkasi, romanssi; Vain sinulle, sinulle, sinulle, tango (Georg Malmstén ja yhtye)

Jarl Lund (sov.): Foksisikermä; Malando: Olé guapa, tango (Jarl Lundin trio)

Georg Malmstén: Myrskyluodon prinsessa, saaristolaisvalssi (Georg Malmstén ja yhtye)

26.12.1946 klo 19.45–20.30

Illan iloksi. Kevyt kolmeneljännestuntinen Georg Malmsténin ja Viljo Vesterisen solistiyhtyeen parissa.

7.3.1947 klo 21.00–21.40

Lapikasta lattiaan! 40 minuuttia Georg Malmsténin ja Yrjö Saarnion polkkayhtyeen parissa.

27.3.1947 klo 22.20–23.00

Lapikasta lattiaan! 40 minuuttia Georg Malmsténin ja Yrjö Saarnion polkkayhtyeen seurassa.

23.4.1947 klo 22.30–23.00

Iloinen Yrjön päivä. Järj. Yrjö Saarnio. Esiint. Georg de Godzinsky, piano ja Hammond-soitin, Georg Malmstén, laulu (äänilevyiltä), Yrjö Syrjälä, trumpetti, ja Yrjö Saarnion polkkayhtye.

14.5.1947 klo 18.15–18.50

Tuokio Georg Malmsténin parissa. Avust. Yrjö Saarnion polkkayhtye.

21.6.1947 klo 21.20–22.00

”Lisää iskelmiä”, sanoi Aaltoska. Hupailu, laul. Georg Malmstén.

13.8.1947 klo 22.30–23.55

Talkootanssit. Kullervo Linnan yhtye soittaa, laulusolistina Georg Malmstén.

20.8.1947 klo 22.30–23.55

Talkootanssit. Kullervo Linnan yhtye soittaa, laulusolistina Georg Malmstén. Lisäksi äänilevyjä.

27.8.1947 klo 22.30–23.55

Talkootanssit. Kullervo Linnan yhtye soittaa, laulusolistina Georg Malmstén.

9.9.1947 klo 22.20–22.50

Purjetuudessa. Merimiesrytmejä, esitt. Georg Malmstén ja Kullervo Linnan yhtye.

25.12.1947 klo 19.30–20.10

Satujen maailmaa sävelin. Esiint. Georg Malmstén, laulu, ja Radio-orkesterin sekstetti, joht. Erik Cronvall.

Edvard Grieg: Peikkojen kulkue

Erkki Melartin: Perhosvalssi satunäyt. Prinsessa Ruusunen

Georg Malmstén: Metsäväen juhlararssi ja Lasten rukous satunäyt. Onnea etsimässä (Laulu)

Frank Churchill: Säveliä näyt. Lumikki

Georg Malmstén: Sairas karhunpoika (Laulu)

Selim Palmgren: Valssi satunäyt. Tuhkimo

Georg Malmstén: Fiksun ja Paksun laulu sekä Kehtolaulu äidille satunäyt. Martin talkoosseikkailu (Laulu)

Engelbert Humperdinck: Noitien ratsastus satuoopp. Hannu ja Greta

20.1.1948 klo 18.10–18.30

METSÄRADIO: Ajanvietettä sanoin ja sävelin, järj. Georg Malmstén.

26.1.1948 klo 18.15–18.50

Suomalaisia iskelmiä. Esitt. Georg Malmstén ja Kullervo Linnan yhtye.

30.1.1948 klo 19.50–20.25

Satujen maailmaa sävelin -konsertti uusintana, paitsi viimeinen kappale jätetty pois.

19.3.1948 klo 18.20–18.45

Metsäradio: Ajanvieteohjelmaa sanoin ja sävelin, järj. Georg Malmstén.

19.11.1948 klo 20.00–20.40

Keveitä säveliä. Esitt. Radio-orkesteri joht. Erkki Linko. Solisti Georg Malmstén, laulu.

Fr. Boiëldieu: Alkusoitto oopp. Bagdadin kalifi

Charles Gounod: Valssi oopp. Faust

Ruggiero Leoncavallo: Mattinata

Erkki Melartin (sov.): Lisa mia, italialainen kansanlaulu (Georg Malmstén)

A. Grünfeldt: Romanssi

Oskar Merikanto: Soi vienosti murheeni soitto

Georg Malmstén: Vanhan merimiehen koti-ikävä (Georg Malmstén)

Johan Strauss: Etelän ruusuja, valssi

19.12.1948 klo 19.45–20.20

”Minä laulajapoika olen maailman rannan.” Tanner-ketju II. Esiint. George de Godzinskyn yhtye, Solistikuoron mieslaulajia sekä Malmi Vilppula, Tapio Rautavaara ja Georg Malmstén. Sovittanut ja johtaa George de Godzinsky.

Lähde: Radiokuuntelija-lehdet 1941–1948